

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΘ'.

ΜΑΪΟΣ 1956

ΑΡΙΘ. 171.

Η ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΛΑΪΚΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΜΑΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ

Ἡ εὐρεία διάδοσις τῶν «νέων ἰδεῶν», ἡ ἀποξένωσις τῶν μεγάλων λαϊκῶν μαζῶν ἀπὸ τὴν θρησκείαν καὶ τέλος ἡ δρᾶσις τῆς στρατευομένης ἀθεΐας, ἡ ὁποία ἐκινητοποιήσῃ χάριν τοῦ καταστρεπτικοῦ ἔργου τῆς εὐρύτατα στρώματα ἀνθρώπων, πάσης τάξεως, ἡλικίας καὶ μορφώσεως, συνετέλεσαν ὥστε πολλοὶ ἐνσυνειδήτως πιστεύοντες χριστιανοὶ νὰ θεωρήσῃν ὡς καθήκον τῶν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, διότι ἔκριναν ὅτι ἡ διεξαγομένη πνευματικὴ μάχη δὲν ἀπετέλει ὑπόθεσιν μόνον τῶν «παπάδων», τὴν ὁποίαν αὐτοὶ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παρακολουθοῦν ὡς ἀπλοὶ θεαταί. Ἐντεῦθεν καὶ εἰς τὴν χώραν μας, ὅπως καὶ ἀπανταχοῦ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, παρουσιάσθησαν πολλοὶ λαϊκοί, οἱ ὁποῖοι, χωρὶς μάλιστα νὰ εἶναι κἄν θεολόγοι, ἤρχισαν νὰ ἐργάζωνται ἐντατικῶς, πρὸς προφύλαξιν, καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς ἀνακαίνισιν, τῆς πίστεως τῶν μεγάλων μαζῶν. Εἰς τὴν χώραν μας ἰδιαιτέρως, ἐκτὸς τῶν ἄλλων παραγόντων οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἦσαν κοινοὶ εἰς ὅλας τὰς χώρας καὶ εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας καὶ καθίσταντο ἐπιτακτικὴν τὴν τοιαύτην συμβολὴν τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου, ἤρχετο νὰ προστεθῇ καὶ τὸ χαμηλὸν ἐπίπεδον τῆς μορφώσεως τοῦ κλήρου μας, τὸ ὁποῖον δὲν παρείχεν εἰς αὐτὸν τὰ ἐφόδια διὰ μίαν τοιαύτην ἐκτάσεως καὶ σπουδαιότητος μάχην.

Ἐκ τῶν ἰδικῶν μας λαϊκῶν υπερμάχων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ μὲν τοὺς παλαιότερους θὰ ὑπομνήσωμεν μόνον τοὺς πλέον ὀνομαστούς: Τὸν Ἰωάννην Σκαλτσούνην, τὸν Παῦλον Καλλιγᾶν, τὸν Κωνσταντῖνον

Διαλησμάν καὶ τὸν Μιχαὴλ Γαλανόν. Τῶν νεωτέρων δὲν θὰ σημειώσωμεν ὀνόματα, διότι εἶναι ἤδη εἰς ὄλους γνωστά. Ἄλλως τε καὶ τὸ περιοδικὸν αὐτό, εἰς τὸ ὁποῖον φιλοξενεῖται τὸ παρόν, εἶναι μία ἀδιάφυστος μαρτυρία ἑνὸς ἀπὸ τοὺς τομεῖς τῆς δραστηριότητος τῶν μὴ θεολόγων χριστιανῶν ἐπιστημόνων μας.

Ἐν προκειμένῳ ὅμως ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς πλευρᾶς συνέβη κάτι τὸ δέξυμωρον. Θὰ ἐπερίμενε δηλαδὴ κανεὶς, ὅτι μία τοιαύτης σημασίας προσφορά βοήθειας ἀπὸ μέρους μὲν τῶν ὁπαδῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἡγητόρων, τῆς χριστιανικῆς παρατάξεως θὰ συνήντα ἀμέριστον ἐπιδοκιμασίαν καὶ εὐγνώμονα ἀποδοχὴν, ἀπὸ δὲ τῆς πλευρᾶς τῶν πολεμίων τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅτι θὰ προεβάλλετο πρὸς τοὺς ὑπερασπιστάς του ἡ ἔνστασις περὶ τῆς νομιμοποιήσεώς των. Εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως συνέβη τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετον. Δηλαδὴ, οἱ μὲν ἀντίπαλοι τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἔφεραν καμμίαν τοιαύτην ἔνστασιν, ἐνῶ οἱ ἡγήτορες του παρουσίασαν, καὶ ἐν πολλοῖς παρουσιάζουν ἀκόμη, ζωηρὰς ἀντιδράσεις ἐναντι τῆς ἀναμίξεως τῶν λαϊκῶν εἰς τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν τὴν υπεράσπισιν καὶ τὴν περαιτέρω ἐμπέδωσιν τοῦ χριστιανικοῦ φρονήματος εἰς τὴν κοινωνίαν μας⁽¹⁾.

Λόγω λοιπὸν τῶν ἀντιδράσεων αὐτῶν

(1) Ἰδε Ν. Μίλλας—Μ. Ἀποστολοπούλου, Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, 1906, σελ. 303 ἐξ. σημ. 1. Περιπτώσεις δὲ τοιούτων ἀντιδράσεων μεταξὺ τῶν ἡγετῶν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἴδε παρὰ Yves M. J. Congar Jalons pour une théologie du laïcat, Paris 1953 σ. 328 καὶ 356 ἐξ.

παρουσιάσθη ἀνάγκη νὰ ἀνοιχθῆ ἓνα δεύτερον ἀπολογητικὸν μέτωπον, ἐσωτερικὸν αὐτὴν τὴν φορὰν, τὸ ὁποῖον νὰ προσπαθῆσθαι νὰ νομιμοποιήσῃ τὴν συμμετοχὴν τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου εἰς τὸν ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀγῶνα του. Ἐντεῦθεν σοβαροὶ ἐρευνηταί, καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον κληρικοί, ἐτάχθησαν, καὶ τοῦτο πρὸς τιμὴν των, μὲ τὸ μέρος τῶν λαϊκῶν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς εἰδικὰς ἐρευνας, διὰ νὰ διακριθῶσιν τὴν θέσιν τῶν λαϊκῶν μέσα εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ὄργανισμὸν. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν δημοσιεύονται ἐκάστοτε εἰς περιοδικὰ καὶ εἰς εἰδικούς τόμους, ἐνῶ τὸ λεγόμενον «Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν» ἔχει ἰδρύσει καὶ εἰδικὸν τμήμα, («Department on the laity»⁽²⁾), τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Φεβρουαρίου ἤρχισεν ἐκδίδον εἰδικὸν δελτίον, τὸ «Laity», εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ μέχρι τότε ἐκδιδομένου «Laymen's Work».

Τὰ μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντα ἐπὶ τοῦ θέματος ἔργα εἶναι πολυάριθμα, ἓνα δὲ ἀπὸ αὐτὰ εἶχεν ἀναλύσει ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν «Ἀκτίνων» ὁ καθηγητὴς κ. Π. Τρεμπέλας⁽³⁾.

Ἀπὸ ὀρθοδόξου, καὶ δὴ ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς, ὁ γράφων δὲν ἔχει ὑπ' ὄψιν του πολλὰς καὶ ἐκτεταμένας εἰδικὰς μελέτας⁽⁴⁾, ἂν καὶ ἡ σημειωθεῖσα καὶ συνε-

(2) Οἱ Διαμαρτυρόμενοι κατὰ τὴν Α' Γεν. Συνέλευσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐδημιούργησαν μεγάλην συζήτησιν περὶ τῆς σημασίας τοῦ ὄρου «λαϊκός» (layman-laïe, laïc), λόγῳ τῶν δογματικῶν των προϋποθέσεων. Πρβλ. G. Philips, Le rôle du laïc dans l'Église, 1954, σελ. 20.

(3) ΙΣΤ' (1953) 337-344, 385-391, 433-438.

(4) Ἐνδεικτικῶς σημειώμεν τοῦ καθηγητοῦ κ. Π. Τρεμπέλας εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐνορία». «Οἱ λαϊκοὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ» τόμ. 1948 σ. 280, 298, 313, 330 καὶ τ. 1949 σ. 8, 21· τοῦ καθηγητοῦ κ. Β. Ἰωαννίδου. Τὸ ἔργον καὶ ἡ θέσις τῶν λαϊκῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, «Πάντανος», τεύχος 11 Ἀπριλίου 1955, τοῦ καθηγητοῦ Ν. Αἰθῆναςσιέφ, Ἡ διακονία τῶν λαϊκῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (ρωσιστί), ἔκδοσις τοῦ Ρωσικοῦ Θεολ. Ἰνστιτούτου τῶν Παρισίων, καὶ «Ὁρθόδοξος Χριστ. Ἐταιρεία», Τὰ δικαιώματα τῶν λαϊκῶν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, διαφωτιστικὴ μελέτη δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐνορία» 1954, σ. 279-280 καὶ 290-291.

χιζομένη καὶ ἐνταῦθα ἀντίδρασις κατὰ τῆς ἀναμίξεως τῶν λαϊκῶν εἰς τὰ «ἐκκλησιαστικά» δὲν εἶναι ἀσήμαντος. Μεταξὺ ὁμῶν ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων συμβαίνει καὶ τοῦτο τὸ παράδοξον: Καθ' ὃν χρόνον ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο κατ' ἐξοχὴν ἱεροκρατικὴ, ἀναγνωρίζει συνεχῶς καὶ περισσότερον καὶ εὐχαρίστως ἀποδέχεται τὴν ἐνεργότεραν συμμετοχὴν τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ζωὴν⁽⁵⁾, τόσον ὥστε νὰ γίνεται πλέον λόγος περὶ εἰδικοῦ κλάδου, τῆς «λαϊκολογίας»⁽⁶⁾, ἡ ἰδικὴ μας Ἐκκλησία, ἡ ὁποία βασικῶς εἶναι δημοκρατικὴ, προχωρεῖ συνεχῶς καὶ περισσότερον πρὸς τὴν ἱεροκρατίαν.

Ἡ παρούσα μελέτη παρατέμπει τὸν ἀναγνώστην διὰ μὲν τὰς λεπτομερείας τοῦ θέματος εἰς τὰς εὐρύτερας εἰδικὰς ἐρευνας⁽⁷⁾. Θὰ περιορισθῶμεν νὰ ἐκθέσωμεν ἐν μεγίστῃ δυνατῇ συντομίᾳ μόνον τρία σημεία γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος: Πρῶτον θὰ προσπαθήσωμεν νὰ καθορίσωμεν τὰς

(5) Ἰδε E. Eichmann-K. Morsdorf, Kirchenrecht, τόμ. 1, 1953, σ. 541.

(6) Ἰδε G. Philips, ἔ. ἀ. σ. 24.

(7) Εἰδικαὶ μελέται διὰ τὴν θέσιν τῶν λαϊκῶν, ὡς εἶπομεν ἤδη, ὑπάρχουν πολλά. Ἄρκεϊ μόνον νὰ σημειωθῆ, ὅτι τὰ νεώτερα δημοσιεύματα, τὰ ὁποῖα προσθέτει εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τὸ δελτίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, τὰ σχετικὰ μὲ τὴν θέσιν τῶν λαϊκῶν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, χωρὶς νὰ ἐξαντλή τὸν κατάλογον τῶν ὑπαρχόντων, ἀνέρχονται εἰς 33. Εἰς ταῦτα προσθέτομεν εἰδικὰς τινὰς ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν θέσιν τῶν λαϊκῶν ἀπὸ ἀπόψεως Κανονικοῦ Δικαίου:

E. Roser: Die Stellung der Laien in der Kirche nach dem kanonischen Recht, Würzburg, 1949, H. Keller und O. von Nell-Breuning, Das Recht der Laien in der Kirche, Heidelberg 1950, O. Köhler: Der Laie im Katholischen Kirchenrecht, ἐν «Stimmen der Zeit», Ἀπρίλιος 1950, E. rwin Melichar: Über die rechtliche Stellung der Laien in der Kirche, ἐν Oesterreichs Archiv für Kirchenrecht, V (1954) 62-78. R. Naz: Laiques, ἐν «Dictionnaire de droit Canonique», tom vi, Paris 1955, σ. 328-331. Ἀζόμη καὶ ἀπὸ προτεσταντικῆς πλευρᾶς ὑπάρχουν μελέται, ὅπως π. χ. τοῦ H. L. i e z m a n n: Laïzismus und Klerikalismus in der Geschichte des evangelischen Kirchenrechts, ἐν Zeitschrift der Savigny Stiftung, Kanonische Abteilung 39 (1953) καὶ ἔξης.

ἀληθείας ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν συγκρότησιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας ὄργανισμοῦ καὶ αἱ ὁποῖαι θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ κατανοήσωμεν καλύτερον τὴν ἐντὸς αὐτοῦ θέσιν τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου. Δεύτερον θὰ ἴδωμεν ποῖαι εἶναι αἱ τυχὸν ἐξ αὐτῶν παρεκκλίσεις καὶ τρίτον θὰ περιγράψωμεν τὴν ἱστορικὴν τοποθέτησιν τοῦ ζητήματος.

ΑΙ ΒΑΣΙΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἐν πρώτοις θὰ πρέπη νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὁ Κύριος ἴδρυσεν ἓνα καὶ μόνον ὄργανισμὸν, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ὠνόμασεν Ἐκκλησίαν⁽⁸⁾. Διὰ τοὺς ἄλλους λαοὺς βεβαίως, ἡ λέξις «ἐκκλησία» δὲν ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην των παρὰ μόνον τὸ εἰδικὸν διὰ σήμερον περιεχόμενον τοῦ ὄρου. Διὰ τοὺς ἔχοντας ὅμως ὡς μητρικὴν γλῶσσαν τὴν ἑλληνικὴν, καὶ μάλιστα δι' ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ἔζων εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, ἡ λέξις ἐκκλησία ἀνεκάλει εἰς τὴν μνήμην των πολλὰ καὶ οὐσιώδη στοιχεῖα⁽⁹⁾. Ἐκκλησία δι' αὐτοὺς εἶναι ἡ συνάθροισις ἐπὶ μέρους ἀτόμων εἰς ἓν βουλευόμενον κυρίαρχον σῶμα.

Ὅπως δὲ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔχει, τρόπον τινά, ὑπομνηματίσει τὸν ὄρον αὐτόν, τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας περιλαμβάνει ἐπὶ μέρους μέλη, τὰ ὁποῖα, ὅπως καὶ τὰ μέλη τοῦ φυσικοῦ σώματος, ὅλα εἶναι ἐνεργὰ καὶ οὐδὲν νεκρὸν. Βεβαίως ἕκαστον μέλος τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καὶ τοῦ σώματος τὰ μέλη, ἔχει διαφορετικὴν ἀποστολὴν ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἀκριβῶς ὅμως ἡ ποικιλία αὕτη καὶ ἡ μεταξὺ των συνεργασία εἶναι ἐκείνη, ἡ

ὁποία συγκροτεῖ τὴν ἁρμονίαν τοῦ συνόλου⁽¹⁰⁾. Τόσον δὲ ἐντονος εἶναι ἡ ἀντίληψις τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι ὅλα τὰ μέλη εἶναι ζῶντα καὶ ἐνεργά, ὥστε καὶ ὅταν διὰ νὰ παραστήσῃ πάλιν τὴν Ἐκκλησίαν, μεταχειρίζεται εἰκόνας αἱ ὁποῖαι ἐκ τῆς φύσεως των ἐκφράζουν κάτι ἄψυχον καὶ παθητικόν, πάλιν τὰς προσδιορίζει μὲ ἐπίθετα, τὰ ὁποῖα ἀποκλείουν ἀπολύτως κάθε τοιοῦτον ἐνδεχόμενον. Ἐπὶ παραδείγματι, λέγει ὅτι εἴμεθα «ναὸς Θεοῦ», «Θεοῦ οἰκοδομή». Ἀλλαχοῦ ὁμοῦ προσθέτει ὅτι, διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν ἐκφρασιν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου⁽¹¹⁾ εἴμεθα «λίθοι ζῶντες», «συνεπαικοδομούμενοι ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων, ὄντος ἀκρογωνιαίου λίθου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁽¹²⁾. Ἄλλα καὶ ἀντιστρόφως, ὅταν εἰκόνας, τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῖ (π.χ. φυτὸν-καλλιεργητῆς) εἶναι δυνατόν εἰς ἓνα μέλος τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας νὰ προσδώσῃ ἐνεργητικὴν, εἰς ἄλλο δὲ παθητικὴν ιδιότητα, πάλιν ἀπομακρύνει πᾶσαν τοιαύτην παρεξήγησιν, ἀποδίδων τὴν ὅλην ἐνέργειαν εἰς μόνον τὸν Θεόν⁽¹³⁾. Ἐπομένως μία ἄλλη βασικὴ ἀλήθεια, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ὄργανισμὸν τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἐνεργὰ καὶ παθητικὰ μέλη, ἀλλ' ὅτι πάντα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐνεργά.

Ἐνῶ ὅμως πάντα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐνεργά, δὲν κατέχουν τὰ αὐτὰ διακονήματα ἐντὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὄργανισμοῦ. Ἡ εἰκὼν τοῦ σώματος, ὅπως τὴν περιέγραψεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, καθιστᾷ φανερὰν αὐτὴν τὴν διάκρισιν. Ἄλλὰ πρὸ αὐτοῦ αὐτὸς ὁ Κύριος ὑπεδήλωσεν, ὅτι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Του θὰ ὑπάρχουν διάφορα διακονήματα, τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι ἐμπειστευμένα εἰς «δούλους» καὶ «οἰκονόμους» του⁽¹⁴⁾. Ἐπομένως ἄλλη βασικὴ ἀλήθεια εἶναι ἡ διάκρισις ἀφ' ἐνὸς μὲν τῶν μελῶν τοῦ σώ-

(8) Πρβλ. Ματθ. 1στ' 18 καὶ 1η' 17. Ἰδε καὶ τὸ σύμβολον τῆς Πίστεως: Εἰς μίαν ἀγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ Χρ. Ἀνδρούτσου Δογματικὴ, σελ. 273-278 καὶ Συμβολικὴ 72 καὶ ἐξ. Περὶ τῆς νομικῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐνιαίου προσώπου ἴδε Ν. Μίλας—Μ. Ἀποστολοπούλου, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 294-299 καὶ P. Gillet, *La personnalité juridique en droit ecclésiastique*, Malines 1927, Πρβλ. καὶ Π. Πουλίτσα, Σχέσεις Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας, Α' 1946, σ. 204 καὶ τὴν ἐν σημ. I βιβλιογραφίαν.

(9) Ἰδε Θησαυρὸς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὑπὸ Ἑρρίκου Στεφάνου, τόμ. III, 441-443.

(10) Α' Κορ. 16' 4 ἐξ. Ρωμ. 16' 4 ἐξ.

(11) Α' Πέτρ. 6', 5.

(12) Α' Κορ. γ' 9 16-17 καὶ 19, ἀλλὰ καὶ Ἐφεσ. 6', 20-32.

(13) Α' Κορ. γ' 4-9.

(14) Λουκ. 16', 42. Πρβλ. καὶ Χ. Ἀνδρούτσου, Συμβολικὴ σελ. 403.

ματος τοῦ Χριστοῦ, ἀφ' ἐτέρου δὲ τῶν λειτουργιῶν τῶν, ἢ διακονημάτων τῶν⁽¹⁵⁾.

Ἄλλη τέλος βασικὴ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ὅσοι μέσα εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ἔχουν τιμηθῆ μετὰ τὸ διακόνημα τοῦ «δούλου» καὶ «οἰκονόμου» τῶν ἄλλων, λαμβάνουν τὴν διακονίαν αὐτὴν δι' ἰδιαιτέρας τινὸς ἐνεργείας. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Κύριος καθιέρωσε τοὺς Ἀποστόλους τοῦ κατόπιν ὄλονυκτίου προσευχῆς καὶ δι' εἰδικῆς προσκλήσεως⁽¹⁶⁾. Ὁμοίως οἱ Ἀπόστολοι ἀναθέτουν τὰ διάφορα εἰδικὰ καθήκοντα εἰς ὠρισμένα ἄτομα⁽¹⁷⁾ καὶ μετὰ ὠρισμένην διαδικασίαν, ἢ ὅποια ἀργότερον εἶναι γνωστὴ ὡς ἡ ἀκολουθία ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ.

Ἐπομένως ἡ διάκρισις μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας καταλήγει εἰς ἓνα γενικότερον διαχωρισμὸν τὸν τῶν ἐχόντων σαφὲς καὶ ἐκ προτέρου καθωρισμένον διακόνημα καὶ τῶν ὑπολοίπων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὅποια εἶναι μὲν καὶ αὐτὰ ἐνεργα, δὲν ἔχουν ὅμως εἰδικὴν ἐντολήν⁽¹⁸⁾. Ἄλλ' ἡ διάκρισις αὐτὴ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀρμοδιότητα καὶ τὴν εὐθύνην, ὅχι εἰς τὸν τρόπον ἐνεργείας τῆς θείας Χάριτος. «Τὸ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ»⁽¹⁹⁾, καὶ ἐπομένως ἡ διάκρισις τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας εἰς μέλη ἔχοντα εἰδικὸν διακόνημα καὶ εἰς μέλη ἀπλῶς ἐνεργὰ συνιστᾷ τὴν ἰδιαιτέραν εὐθύνην τῶν ἐχόντων λάβει τὰ περισσότερα τάλαντα καὶ τὰς βαρύτερας εὐθύνas εἰς τὴν διακονίαν τῶν ἀδελφῶν τοῦ Χριστοῦ. Δὲν καθιερώνει «δικαιώματα» τῶν ἐχόντων τὰ διακονήματα, καὶ μάλιστα ἀποκλειστικά, ἔναντι τῶν ἀπλῶν μελῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὄργανισμοῦ. Εἶναι ζήτημα ἀρμονικῆς λειτουργίας τοῦ ὄργανισμοῦ ἢ παραμονῆ ἐκάστου «ἐφ' ὃ ἐτάχθη» καὶ ἡ ἐπιτέλεσις τῆς ἀνατεθειμένης εἰς αὐτὸν λειτουργίας. Οἰαδήποτε ὑπερπήδησις τῆς ἀρμοδιότητος ἐκάστου ἢ παρακόλυσις τῆς

κανονικῆς του λειτουργίας, ἢ τὸ χειρότερον, μονοπώλησις πασῶν τῶν λειτουργιῶν ὑπὸ τινος ἢ ὑπὸ τινων ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιφέρει ἀνωμαλίας εἰς τὴν εὐρυθμον λειτουργίαν ὄλου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὄργανισμοῦ.

Δι' αὐτὸ, ὅσakis παρατηρήθησαν παρεκκλίσεις ἀπὸ τὰς βασικὰς αὐτὰς ἀρχάς, παρουσιάσθησαν ἀνωμαλίας εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὄργανισμοῦ.

ΠΑΡΕΚΚΛΙΣΕΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

Αἱ παρεκκλίσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν σημειωθῆ κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν δεκαεννέα αἰώνων τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας, διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας: Εἴτε εἰς παρεκκλίσεις ἐκ μέρους τῶν λαϊκῶν εἰς βάρος τοῦ κλήρου, εἴτε εἰς παρεκκλίσεις ἐκ μέρους τοῦ κλήρου εἰς βάρος τῶν λαϊκῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς λαϊκοὺς, παρατηροῦμεν, ὅτι ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰγνατίου Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Κλήμεντος Ρώμης, δηλαδὴ περὶ τὸ τέλος τοῦ πρώτου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου μ. Χ. αἰῶνος, ἐμφανίζονται τάσεις, αἱ ὁποῖαι ἔτεινον νὰ παραμερίσουν τὸν κλῆρον καὶ μάλιστα τοὺς ἐπισκόπους. Ἀργότερον οἱ Μοντανισταί, μὲ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ «προφητικοῦ» ἀξιώματος, ἐμμέσως κατέληγον εἰς τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα. Ἀκόμη ἀργότερον, οἱ Βογόμελοι (10ος αἰών) καὶ κατόπιν καὶ ὁ Προτεσταντισμὸς, καὶ μάλιστα ὠρισμένοι παραφρυάδες του, προσεπάθησαν νὰ μειώσουν ἀκόμη περισσότερον τὴν σημασίαν τοῦ ἱερατείου, καίτοι τελευταίως αἱ ἰσχυρότεροι καὶ σοβαρότεροι προτεσταντικαὶ ὁμολογίαι ἠναγκάσθησαν ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ καθιερώσουν πάλιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν ὄχι μόνον «κλήρον» ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα. Τέλος ὁ σύγχρονος χιλιασμὸς, (ἂν ἤθελε τυχὸν κἂν θεωρηθῆ ὡς χριστιανικὴ αἵρεσις καὶ οὐχὶ ὡς ἐξωχριστιανικὴ θρησκευτικὴ δοξασία), μὲ τὴν πλήρη ἄρνησιν πάσης ἱερατικῆς ἐξουσίας, κηρύττει τὴν ὀλοκληρωτικὴν κατάργησιν πάσης διακρίσεως μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐκ μέρους τῶν κληρικῶν εἰς βάρος τῶν λαϊκῶν παρεκκλίσεις, κατὰ καιροὺς παρατηρήθησαν καταχρήσεις τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας εἰς βάρος τοῦ

(15) Πρ6λ. Ἐφεσ. 6', 11-12, Α' Κορ. 16', 4-30 καὶ Ρωμ. 16', 4-8.

(16) Λουκ. στ', 12-16.

(17) Πράξ. στ', 2-6, ιγ', 2-3 κλπ.

(18) Ἰδὲ καὶ Μίλας—Ἀποστολόπουλου, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 300-301.

(19) Ἰωάν. γ', 8.

λαϊκοῦ στοιχείου, αἱ ὁποῖαι ἔτεινον νὰ τὸ περιορίσουν εἰς ἓνα ἀποκλειστικῶς παθητικὸν ρόλον καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσουν κάθε ἐνεργὸν συμμετοχὴν καὶ ἀπὸ τὴν λατρείαν καὶ ἀπὸ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καὶ ἀπὸ τὴν διαμόρφωσιν καὶ ἐξάπλωσιν τῆς διδασκαλίας τῆς. Δείγματα αὐτῆς τῆς τάσεως θὰ μᾶς δώσῃ ἡ ἀκολουθοῦσα ἱστορικὴ ἐπισκόπησις.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ

Ἡ σύντομος αὐτὴ ἱστορικὴ ἐπισκόπησις δὲν πρόκειται φυσικὰ νὰ εἰσελθῇ εἰς λεπτομερειακὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ζητήματος⁽²⁰⁾. Ἐδῶ θὰ προσπαθήσωμεν, μὲ τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν συντομίαν, νὰ δεῖξωμεν ποία ἦτο ἀρχικῶς ἡ θέσις τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου πρῶτον εἰς τὴν λατρείαν, δεύτερον εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τρίτον εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ διάδοσιν τῆς διδασκαλίας τῆς, καὶ ποία εἶναι αἱ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπελθούσαι μεταβολαί.

Καὶ πρῶτον, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν συμμετοχὴν τοῦ λαοῦ εἰς τὴν λατρείαν. Ἀρχαιότερον, ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἰς αὐτὴν ἦτο περισσότερον ἐνεργός. Ὅχι μόνον ἡ ψαλμοδία, ἡ ὁποία ἐγίνετο ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ ἐκκλησιασματος, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τὸ πλεῖστον τοποθέτησις τῶν τελετουργῶν κληρικῶν ἀπέναντι τοῦ ἐκκλησιασματος μὲ τὰ πρόσωπα ἐστραμμένα πρὸς αὐτό, ἐφανέρωνεν, ὅτι κληρὸς καὶ λαὸς ἀπετέλουν ἓνα ἀδιάσπαστον σύνολον. Οὕτω οἱ τελετουργοὶ κληρικοὶ δὲν προσήχοντο ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ διηκόνουν εἰς τὴν λατρείαν ὡς ὑπηρεταί, ὡς «διάκονοι» ὄλων. Εἶναι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς πολὺ χαρακτηριστικόν, ὅτι ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὀνομάζει «διάκονους» καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἐπισκόπους⁽²¹⁾. Τὸ ἴδιον φαίνεται καὶ ἐκ τῶν

κειμένων τῶν λειτουργικῶν εὐχῶν ὅσον παλαιότερον εἶναι τὸ κείμενον, τόσον ἐμφανεστερον εἶναι ὅτι κληρὸς καὶ λαὸς εἶναι μὲν διάφορα μέλη, ἀποτελοῦν ὁμῶς ἀδιάσπαστον σύνολον.

Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν Μυστηρίων. Αὐτὴ ἀνέκαθεν ἦτο ἐμπειστημένη εἰς τοὺς «οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ». Ὑπάρχουν ρητοὶ ἱεροὶ Κανόνες καὶ κανονικαὶ διατάξεις τῆς Ἐκκλησίας μας, οἱ ὁποῖοι ἀπαγορεύουν τὴν διαχείρισιν τῶν Μυστηρίων ὑπὸ τῶν λαϊκῶν⁽²²⁾. Παρὰ ταῦτα ὁμῶς, ἐν περιπτώσει ἀνάγκης, ἐπιτρέπεται κατ' οἰκονομίαν νὰ γίνῃ ὑπὸ λαϊκοῦ καὶ τῆς Θ. Εὐχαριστίας ἀκόμη ἡ μεταφορὰ καὶ τοῦ Θ. Βαπτίσματος ἡ τέλεισις.

Ταῦτα ὁμῶς μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν Μυστηρίων, διότι ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἢ παρουσία καὶ ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀπαραίτητος. Δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ ἐνθυμηθῶμεν τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς Κορινθίους διὰ τὴν ἀνάγκην, ὅπως τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας συμμετέχει ἐνεργῶς εἰς τὰ λαμβάνοντα χώραν ἐντὸς τοῦ ναοῦ⁽²³⁾. Ἀλλὰ καὶ εἰδικώτερον τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Ἐκκλησίας μας φανερόνουν ἐνεργὸν τὴν συμμετοχὴν τῶν λαϊκῶν, ἰδιαίτερος δὲ εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας. Εὐθύς ἀμέσως εἰς τὴν εὐχὴν τῆς Προσκομιδῆς γίνεται λόγος περὶ «τῶν προσενεγκάντων καὶ δι' οὓς προσήγαγον», εἰς δὲ τὴν Θ. Λειτουργίαν τοῦ Μ. Βασιλείου περὶ τῶν «τὰ δῶρα ταῦτα προσκομισάντων καὶ ὑπὲρ ὧν καὶ ἐφ' οἷς αὐτὰ προσεκόμισαν». Εἰς δὲ τὴν Θ. Λειτουργίαν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, ἥδη κατὰ τὴν «εὐχὴν τῆς ἐνάρξεως», ὁ ἱερεὺς εὐχεται εἰς τὸν Κύριον: «Πρόδοδεξαι προσιοῦσαν σοι διὰ τοῦ Χριστοῦ σου τὴν ἐκκλησίαν σου», συμπεριλαμβάνων ἀμέσως ὀλοκλήρου τὸ πλήρωμα εἰς τὴν λειτουργικὴν πράξιν, ἡ ὁποία

(20) Διὰ λεπτομερείας ἴδε τὴν ἀνωτέρω εἰς τὰς σημ. 4 καὶ 7 ἀναφερομένην βιβλιογραφίαν.

(21) Σχολιάζων τὴν προσφώνησιν τῆς πρὸς Φιλιππησίους Ἐπιστολῆς «Σὺν Ἐπισκόποις καὶ διακόνοις», γράφει: «Τί τοῦτο; Μιάς πόλεως πολλοὶ ἐπίσκοποι ἦσαν; Οὐδαμῶς ἀλλὰ τοὺς πρεσβυτέρους οὕτως ἐκάλεσε. Τότε γὰρ τῶς ἐκοινῶνουν τοῖς ὀνόμασι, καὶ δία-

κονος ὁ ἐπίσκοπος ἐλέγετο» (ἐν Migne Pg 62, 138).

(22) Πρβλ. ΝΗ' Κανὸνα τῆς Στ' Οἴκου. Συνόδου (Ράλλη—Ποτλῆ, Σύνταγμα ἱερῶν Κανόνων, τόμ. II, 437).

(23) Α' Κορ. ιδ', 12-19.

μέλλει νὰ ἀκολουθήσῃ. Τὸ δὲ περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας εἰς τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην ἀποδιδόμενον ἔργον, προκειμένου περὶ τῆς τελέσεως τῆς Θ. Λειτουργίας, προϋποθέτει τὴν ὁμολογίαν «ὕπὸ παντὸς τοῦ τῆς ἐκκλησίας πληρώματος τῆς καθολικῆς ὕμνολογίας», ἥτοι ἀπαιτεῖ τὴν συμμετοχὴν ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ εἰς τὴν θείαν ἀναφορὰν⁽²⁴⁾.

Ταῦτα ἐν ὀλίγοις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν τοῦ λαοῦ εἰς τὴν Θ. Λατρείαν. Ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ δεύτερον σημεῖον, ἥτοι τὴν συμμετοχὴν τῶν λαϊκῶν εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας, παρατηρεῖται τὸ ἴδιον φαινόμενον, τῆς βαθμιαίας δηλαδὴ ἀπομακρύνσεως ἐκ τῆς ἀρχαίας Παραδόσεως. Ἡδὴ ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος ἤρχισε νὰ περιορίζεται ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν τοῦ ἀρχόντων. Σήμερον δὲ εἰδικῶς ἡ συμμετοχὴ αὐτὴ ἢ ἔχει περιορισθῆ εἰς τὸ ἐλάχιστον ἢ καὶ ἔχει τελειῶς ἐξαφανισθῆ καὶ οὐδὲ πόρρωθεν ἐνθυμίζει τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἄλλοτε τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς Ἐκκλησίας του. Τὸ «plebis suffragio», τοῦ ἱερομάρτυρος Κυπριανοῦ, ἢ τὸ «ψῆφω καὶ δοκιμασίᾳ κλήρου τε καὶ λαοῦ» τῆς ἀκολουθίας τῆς χειροτονίας⁽²⁵⁾, μόνον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου διασώζεται ἀκόμη ἀνέταπον. Ἐπίσης ἡ συμμετοχὴ τῶν λαϊκῶν εἰς τὰς Συνόδους ἀπὸ τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου τῶν Ἱεροσολύμων (50 μ.Χ.), ὅπου ἔλαβον μέρος οἱ ἀπόστολοι, οἱ πρεσβύτεροι «σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ»⁽²⁶⁾,

(24) Παλαιότερας καὶ πολλὰς μαρτυρίας περὶ τούτου ἴδε Congar ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 277-278 καὶ 314. Εἰδικὴν δὲ ὀγκώδη μελέτην ἔξ 600 καὶ πλέον σελίδων τοῦ Paul Dabin, Le sacerdoce royal des fideles dans la tradition ancienne et moderne, 1950.

(25) Πρβλ. τὸ τοῦ Κλήμεντος Ρώμης (α' αἰῶν) «συνευδοκίας τῆς ἐκκλησίας πάσης» (443, ἔκδ. Ἀποστολ. Διακονίας τ. Α' σ. 30). Καὶ τὸ τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου «ὁ λαὸς αἴροιο» (παρὰ Θεοδώρητου Ἐκκλ. Ἱστορία Α' γ Ρg 82, 929). Ἐκτενὴ ἀνάπτυξιν περὶ τῆς συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐπισκόπων ἴδε παρὰ Π. Πουλίτσα, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 274-295.

(26) Πράξ. ιε' 22, 23.

εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἔχει περιορισθῆ μόνον εἰς τὴν ἄνευ ἐνεργοῦ ἀναμίξεως παρουσίαν τοῦ Βασ. Ἐπιτρόπου εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Δ. Ἱερᾶς Συνόδου ἢ τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας⁽²⁷⁾. Ὁμοίως περιορίσθη τὸ μέρος τῶν λαϊκῶν ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐφημερίων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συμβουλίων τῶν Ἱ. Ναῶν. Ἐνῶ δηλαδὴ διὰ τοῦ νόμου ΓΦΗΣ' τοῦ 1910 ἡ ἐκλογὴ τῶν ἐφημερίων, συμφώνως πρὸς τὴν καθιερωμένην τάξιν, ὡς καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συμβουλίων ἐγίνετο ὑπὸ τῶν ἐνοριτῶν, σήμερον τῶν μὲν ἐφημερίων γίνεται μόνον ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου, βάσει τοῦ ἄρθρου 49 τοῦ Νόμου 2200/1940, τῶν δὲ ἐκκλησιαστικῶν συμβουλίων ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου καὶ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, βάσει τοῦ ἄρθρου 13.

Παραμένει μόνον ἡ ἐξ ὄφρικίου συμμετοχὴ τῶν λαϊκῶν εἰς τὰ Μητροπολιτικὰ Συμβούλια, εἰς τὸν Ὄργανισμὸν Διαχειρίσεως Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας, εἰς τὸ Δ. Συμβούλιον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ εἰς τὴν διοίκησιν διαφόρων ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἐκκλησιαστικῶν ἰδρυμάτων, ἔνθα ἀκόμη ἡ ψῆφος τῶν εἶναι ἀποφασιστικὴ.

Μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ τρίτον σημεῖον, ἥτοι εἰς τὴν διατύπωσιν καὶ εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας, τὸ μέρος τῶν λαϊκῶν ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι σημαντικόν. Τὸ μόνον πρᾶγμα εἰς τὸ ὁποῖον παρατηρεῖται περιορισμὸς, εἶναι τὸ κατὰ τὴν διατύπωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας. Διότι ἐφ' ὅσον, κατὰ τὰ σήμερον ἰσχύοντα, οἱ λαϊκοὶ δὲν συμμετέχουν πλέον εἰς τὰς Συνόδους, αὐτομάτως περιορίζεται καὶ ἡ συμμετοχὴ τῶν εἰς τὴν διάπλασιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας καθ' ὃ μέρος ἐγένετο αὕτη διὰ τῶν Συνόδων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ ἐπιρροὴ τῶν λαϊκῶν δὲν ἔχει ἐκλείψει ἐντελῶς, ἐφ' ὅσον, εἴτε καλούμενοι εἴτε οἰκοθεν, αἱ κατὰ τόπους Θεολογικαὶ Σχολαί, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτελοῦνται ἀπὸ λαϊκούς, ὁ-

(27) Νόμος 671/1943 ἄρθρον 11. Περὶ τῆς συμμετοχῆς τῶν λαϊκῶν εἰς τὰς Συνόδους ἴδε Congar ἐνθ' ἀνωτ. 333-340, καὶ W. M. Ploch, Geschichte des kirchenrechtes 1953, τόμ. 1. σελ. 57.

πως και ἐπὶ μέρους λαϊκοὶ θεολόγοι, δύνανται νὰ διατυπώσουν τὰς ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων γνώμας των⁽²⁸⁾, αἱ ὁποῖαι παρ' ὅλον ὅτι δὲν ἔχουν δι' αὐτὴν ὑποχρεωτικὸν χαρακτήρα, ἐν τούτοις ἐπιηρεάζουν μεγάλως αὐτὴν κατὰ τὴν λήψιν τῶν σχετικῶν τῆς ἀποφάσεων.

Ἀντιστρόφως, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας τὸ μέρος τῶν λαϊκῶν ἔχει μᾶλλον διευρυθῆ⁽²⁹⁾. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἱε' Κανόνος τοῦ Ἁγίου Παύλου, ὡς δίδεται εἰς τὴν λεγομένην Σύνοψιν τῶν Ἱερῶν Κανόνων⁽³⁰⁾, ἐπιτρέπεται σήμερον εὐρύτατα εἰς ὀλόκληρον τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τὸ ὑπὸ τῶν λαϊκῶν κήρυγμα, ἡ διδασκαλία εἰς τὰ κατηχητικά σχολεῖα καὶ τὰς ἱερατικὰς καὶ θεολογικὰς σχολὰς κλπ.

Ἐκεῖ ὅπου παραμένει ἀναλλοίωτος ἡ θέσις τῶν λαϊκῶν ἐντὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ, ὅσον ἀφορᾷ ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς διδασκαλίας, ἀφ' ἑ-

τέρου δὲ εἰς τὴν διατύπωσιν κανόνων Δικαίου εἶναι τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον εἶχον οὗτοι ἀφ' ἑνὸς μὲν κατὰ τὴν διάπλασιν τοῦ ἔθιμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τῆς οἰκουμενικότητος τῶν Συνόδων. Ἐφ' ὅσον, δηλαδή, ὡς πηγὴ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ἐκκλησίας μας ἀναγνωρίζεται καὶ τὸ ἔθιμον⁽³¹⁾, ἡ δὲ διαπλαστικὴ δύναμις τοῦ ἔθιμου ἀπόκειται κατὰ κύριον λόγον εἰς τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εἶναι τεραστία. Ὁμοίως, ἐφ' ὅσον τὸ ἔσχατον κριτήριον περὶ τῆς οἰκουμενικότητος τῶν μεγάλων Συνόδων τῆς Ἐκκλησίας μας ἀποτελεῖ ἡ κοινὴ τοῦ πληρώματός της συνείδησις⁽³²⁾, εἶναι φανερόν, ὅτι οὐδέποτε οἱ ἀπλοὶ πιστοὶ θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ παραμερισθοῦν. Παραμερισμὸς των καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ θὰ ἐσήμαινε πλέον ἐγκατάλειψιν τῆς ὀρθοδόξου περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλίας καὶ βασικὴν ἀλλοίωσιν τοῦ χαρακτῆρος της. Ἐλπίζομεν ὁμως καὶ εὐχόμεθα, ὅτι τοιοῦτόν τι δὲν πρόκειται νὰ συμβῇ.

I. I. ΚΟΤΣΩΝΗΣ

(28) Ἐπὶ παραδείγματι συνέβη τοῦτο προκειμένου περὶ τοῦ κύρους τῶν Ἀγγλικανικῶν χειροτονιῶν, περὶ τῆς Μασσωνίας κ. ἄ.

(29) Τοῦτο ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ΞΔ' Κανόνα τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Ράλλη καὶ Ποτλῆ ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. II 453-454.

(30) «Ὁ δυνάμενος διδάσκειν ἀμέμπτως, εἰ καὶ λαϊκὸς εἶη, διδασκέτω», ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. IV, 400.

(31) Μίλας — Ἀποστοπούλου ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 64.

(32) Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 407.

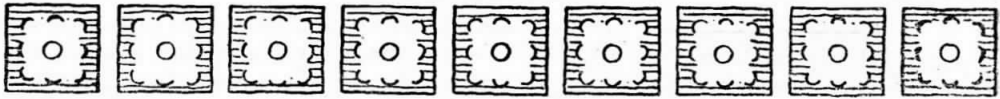
ΠΑΣΧΑΛΙΝΟ ΓΛΕΝΤΙ

Ἄ, πῶς γλεντᾶν τὰ νειᾶτα, πῶς γλεντᾶν
τῇ λευτεριά τους πῶς γλεντᾶνε...
—Σμαράγδια λὲν τὲς θάλασσες,
κρουστάλλια τὰ βουνά.
Οἶστρου πισί,
ἀψὺ πισί
πίνουν, μεθᾶνε...

Ἄ, πῶς γλεντᾶν τὰ νειᾶτα, πῶς γλεντᾶν
τῇ λευτεριά πῶς τῇ γλεντᾶνε...
Στ' ἅγιο μεθύσι, κεῖ, βροντᾶ,
τραντάζει σειέται ἡ γῆς
βαρεῖα καθὼς πατᾶνε.

Ἄ, πῶς γλεντᾶν τὰ νειᾶτα, πῶς γλεντᾶν
τῇ λευτεριά πῶς τῇ γιορτάζουν...
Μιὰ γλαυκομάτα, κόρη λεβεντιά
—Κύπρος τῇ λέν—
οἶστρους κερνά
Χριστὸς Ἀνέστη Κύπρος κρᾶζουν.

Σ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΑ ΣΤΗΝ ΑΣΦΑΛΙΣΙ ΕΡΓΑΤΩΝ

Ἡ δυνατὴ φωνὴ ἑνός, ἀρρώστου ὅπως φαινόταν, ἀλλὰ καὶ πικραμένου καὶ πονεμένου, ὅπως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, νέου, ὅπως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, νέου, φωνὴ πού τυχαία ἄκουσα σ' ἓνα ἀπ' τὰ γραφεῖα πού ἔχουν ἰδρυθῆ με μοναδικό σκοπὸ τὴν ἐξυπηρέτησι τῶν ἐργαζομένων, μοῦδωκε τὴν εὐκαιρία νὰ μάθω μερικὰ ἀπ' τὰ εἰδικὰ προβλήματα πού ἀντιμετωπίζουν οἱ ἐργαζόμενοι. Προβλήματα πού θᾶπρεπε καὶ μπορούσαν νὰ μὴν ὑπάρχουν, ἀν ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ ὁ πόνος γιὰ τὰ προβλήματά του εἶχαν τὴ θέσι πού τοὺς ταιριάζει στὴν ψυχὴ ὄλων μας, μὰ πρὸ παντὸς τῶν ἐκάστοτε «ἀρμοδίων».

Προχειρότητες, στενοὶ πνευματικοὶ ὀρίζοντες, ὑψηλὲς οἰκονομολογικὲς θεωρίες, πού ἐπιβάλλουν θυσίες καὶ παραχωρήσεις τῶν ἀδυνάτων γιὰ τὴν ἐπιδίωξι τοῦ δήθεν γενικοῦ καλοῦ, ἔχουν ἔντονη τὴ σφραγίδα τοὺς σὲ νομοθετήματα ἀπ' τὰ ὁποῖα ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ, ἡ ὑγεία καὶ συντήρησις ἐκατοντάδων χιλιάδων οἰκογενειῶν.

Τὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα τῆς τακτικῆς αὐτῆς πάνω στὴ ζωὴ καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὰ συναντᾶμε τόσο συχνά, μὰ σπανίως ἀναζητᾶμε τὴν ἀπώτερη αἰτία πού τὰ προκάλεσε. Κι' ὅμως, ἀν εἰλικρινῶς τὴν ἀναζητούσαμε, δὲν εἶναι καὶ πολὺ δύσκολο νὰ τὴν βροῦμε.

Μιὰ σειρὰ ἀπὸ χαρακτηριστικὰ περιστατικὰ μὲ πραγματικὰ τραγικὸν χαρακτῆρα, ἴσως θὰ μᾶς ἔδινε τὸν δείκτην τῆς προχειρότητος ἀλλὰ καὶ τῆς συστηματικῆς ἀδιαφορίας μὲ τὴν ὁποῖαν ἀντιμετωπίζονται σὲ ὀρισμένους περιπτώσεις ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὑγεία τοῦ ἐργάτου.

★

Ὁ νέος πού ἀνέφερα παραπάνω ἦταν ἀκόμη μὲ τὸ χακὶ σακκάκι. Πρὶν τρεῖς μῆνες εἶχε ἀπολυθῆ ἀπ' τὸ στρατὸ καὶ εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα τὴ δουλειά του. Φορτωμένος μὲ δέκα χρόνων σκληρῆ δουλειᾶ σὲ σιδηρουργεῖο, μιὰ χῆρα ἄρρω-

στη μητέρα καὶ δύο μικρότερές του ἀδελφές, φαινόταν διπλάσιος στὰ χρόνια. Μὰ νᾶταν μόνο αὐτό! Ἡ φυματίωσις δὲν τὸν ἐξέχασε. Καὶ ἔτσι μὲ μόνη περιουσία τὸ σχετικὸ βιβλίον ἐνσήμων καὶ ἀσθενείας βρισκόταν στὸ ἀρμόδιο γραφεῖο τοῦ Ι.Κ.Α. μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴ βεβαιότητα πὼς θὰ μπορούσε μὲ τὰ καινούργια τοῦλάχιστον φάρμακα καὶ κυρίως μὲ λίγων μηνῶν παραμονῆ σὲ σανατόριο νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐπιλείμενη ἐπιδείνωσι.

Ἄλλὰ... ἀλλὰ τότε ἔγινε ἡ διαπίστωσις ὅτι δὲν εἶχε δικαίωμα περιθάψεως γιὰ τὴν ἀρρώστεια του αὐτῆ, γιατί στὴν περίπτωσί του, δὲν εὑρίσκταν τὴν ἐκπλήρωσι τοὺς οἱ προϋποθέσεις τοῦ νόμου: «Ἐιδικῶς διὰ τὴν παροχὴν σανατοριακῆς περιθάψεως ἢ τῶν ἀντὶ ταύτης... παροχῶν, ἀπαιτεῖται... καὶ ἡ πραγματοποίησις ἐκ μέρους τοῦ ἠσφαλισμένου τριακοσίων πεντήκοντα (350) τοῦλάχιστον ἡμερῶν ἐργασίας κατὰ τὰ τέσσαρα προηγούμενα τῆς ἡμέρας τῆς ἀναγγελίας ἡμερολογιακᾶ ἔτη»⁽¹⁾.

Κατὰ τὰ τέσσαρα ὅμως «προηγούμενα τῆς ἀναγγελίας τῆς ἀσθενείας του ἔτη», ὁ ἄρρωστός μας δὲν εἶχε πραγματοποιήσει τὰ 350 ἡμερομίσθια, ὅχι γι' ἄλλο λόγο, ἀλλὰ γιὰ τὸν ἀπλούστατο, ὅτι ἀπὸ τοὺς 48 τούτους μῆνας, τοὺς 27 ἦταν στρατιώτης καὶ δὲν εἶχε πάρει καὶ ἐφεδρικό ἐπίδομα, ἀν καὶ συνολικῶς γιὰ ὅλα τὰ χρόνια τῆς ἐργασίας του εἶχε ἔνσημα πολλαπλάσια τῶν 350.

Καὶ τότε πού πήρε τὴν τρομερὴ αὐτὴ ἀπάντησι, ἦταν πού τὸν εἶδα καὶ τὸν ἄκουσα νὰ διαμαρτύρεται γιὰ τὴ μεγάλη τιμωρία, ἐκδίκησι λές, γιατί δύομισιν χρόνια ὑπηρετοῦσε τὴν πατρίδα!

Ἦσαν σωστὰ ὅσα ἔλεγε καὶ δίκαια τὰ

(1) Ἄρθρον 31 παρ. 10, Α. Ν. 1846/1951 «περὶ Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων».

παράτονά του. Γιατί νὰ μὴ σκεφθοῦν κατὰ τὴν σύνταξι τοῦ νόμου ἢ μὲ καμμιά μεταγενέστερη ἐγκύκλιο καὶ κανονισμό, γιὰ τὰ ὁποῖα ἀφίνει περιθώρια ὁ νόμος, τὴν περίπτωσηί του καί—ποῖος ξέρει—καὶ πόσον ἄλλων;

Τὸ ὅτι δὲν εἶναι τυχαία ἡ παράλειψις, φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἴδιο συμβαίνει προκειμένον καὶ περὶ κοινῶν ἀσθενειῶν, δηλαδή μὴ φυματιώσεως, ὁπότε «παρέχεται ἰατρικὴ περίθαλψις, ἐφ' ὅσον ὁ ἠσφαλισμένος ἔχει πραγματοποιήσει 50 τοῦλάχιστον ἡμέρας ἐργασίας, εἴτε κατὰ τὸ προηγούμενον τῆς ἡμέρας τῆς ἀναγγελίας τῆς ἀσθενείας ἡμερολογιακὸν ἔτος, εἴτε κατὰ τὸ τελευταῖον πρὸ τῆς ἀναγγελίας 15μηνον, μὴ συνυπολογιζόμενον πάντως εἰς τὰς ἄνω 50 ἡμέρας ἐργασίας τῶν κατὰ τὸ τελευταῖον ἡμερολογιακὸν τρίμηνον τοῦ 15μήνου πραγματοποιηθειῶν ἡμερῶν ἐργασίας» (ἄρθρ. 31 παρ. 1).

Δηλαδή καὶ ἂν ἀκόμη ὁ ἠσφαλισμένος ἐργάτης ἔχει πραγματοποιήσει τίς 50 ἡμέρες ἐργασίας ἐντὸς τοῦ πρώτου τριμήνου ἀπὸ τῆς ἀπολύσεώς του, ὁπότε ἀρρώστησε αὐτὸς ἢ ἕνα προσατευόμενον μέλος τῆς οἰκογενείας του, παρ' ὅλον ὅτι μπορεῖ νὰ εἶχε καὶ χίλια ἡμερομίσθια πρὶν στρατευθῆ, καὶ πάλιν δὲν θὰ δικαιούται ἰατρικῆς περιθάλψεως, ἐφ' ὅσον τὸ προηγούμενον ἡμερολογιακὸν ἔτος ἦταν στρατιώτης, καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶχε, «πραγματοποιήσει ἡμέρας ἐργασίας!» Ὅχι μόνον δὲ δὲν γίνεται πρόβλεψις γιὰ τίς κατηγορίες αὐτῆς τῶν ἐργαζόμενων, ἀλλ' ἀντίθετα, καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἀνεξήγητης, ἃς τὴν ποῦμε ἀπλῶς ἔτσι, προχειρότητος τοῦ νόμου, ἐνῶ ἀναφέρεται ὅτι «ἡμέραι, καθ' ἃς ὁ ἠσφαλισμένος ἐλάμβανεν ἐπίδομα, ἀνεργίας καὶ ἀσθενείας, θεωροῦνται ὡς ἡμέραι ἐργασίας ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς παρούσης παραγράφου», δὲν ἀναφέρεται τίποτα γιὰ τίς ἡμέρες τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, λές καὶ εἶναι ἡμέρες ψυχολογίας ἢ δὲν ξέρω τί ἄλλο.

Καὶ πῶς νὰ ἐξηγήσῃ κανεὶς τὴν ἀσυνέπειαν κατὰ τὴν ὁποῖαν, ἐνῶ σύμφωνα μὲ τὸν νόμον⁽²⁾ ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία

δὲν διακόπτει τὴν ὑπαγωγὴν εἰς τὴν ἀσφάλισιν, ἐν τούτοις, ἂν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἠσφαλισμένου ἐργάτου, κατὰ τὸν 15ον μῆνα π.χ. καὶ πρὶν ἀκόμη λάβῃ ἐφεδρικὸν ἐπίδομα, ἀρρωστήσῃ ἢ γυναικα τοῦ ἢ ἕνα ὁποιοδήποτε προσατευόμενον ἀπ' αὐτὸν μέλος τῆς οἰκογενείας του, δὲν θὰ παρασχεθῇ ἀπ' τὸ Ι.Κ.Α. ἰατρικὴ περίθαλψις, γιατί ὁ ἠσφαλισμένος ἂν καὶ πρὶν στρατευθῆ εἶχε κατὰ ἑκατοντάδες τὰ ἡμερομίσθια, δὲν ἐπραγματοποίησε κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος, ἀφοῦ ἦταν καὶ εἶναι ἀκόμη στρατιώτης, τὰ 50 αὐτὰ ἡμερομίσθια!

★

Ἐχουν γραφῆ καὶ ἀκουσθῆ πολλά γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῶν λεγομένων εἰδικῶν ἐπαγγελματικῶν ταμείων, τὴν χρησιμότητα, τὸν τρόπον λειτουργίας τους κλπ. κλπ., τὰ ὁποῖα δὲν πρόκειται νὰ μᾶς ἀπασχολήσουν ἐδῶ.

Ἄξιζει ὅμως νὰ ἐπισημανθοῦν ὠρισμένα κενὰ εἰς βάρος τῶν μισθωτῶν ἐργαζόμενων ποὺ δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν δυαδικοῦ συστήματος ἀσφαλίσεως, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἐργαζόμενος ἀσφαλίζεται γιὰ τὸν κλάδο τῆς ἀσθενείας εἰς τὸ Ι.Κ.Α., γιὰ τὸν κλάδον ὅμως συντάξεως λόγφ γήρατος ἢ ἀναπηρίας εἰς τὸ «εἰδικὸν ἐπαγγελματικὸν ταμεῖον».

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὑπάρχουν περιπτώσεις καὶ μορφῆς ἀναπηρίας ποὺ δὲν δημιουργοῦν τελεία ἀνικανότητα πρὸς ἐργασίαν ἢ τοῦλάχιστον τῶν $\frac{2}{3}$ καὶ ἐπομένως δὲν δημιουργοῦν δικαίωμα συντάξεως, ἐν τούτοις ὅμως προκαλοῦν στὸν ἐργαζόμενον μιὰ σχετικὴ καὶ γιὰ ὠρισμένο χρόνον ἀνικανότητα πρὸς ἐργασίαν. Κατὰ τὴ μεταβατικὴ αὐτὴ περίοδο, καὶ οἱ σωματικῆς δυνάμεις, ἀλλὰ κυρίως οἱ ψυχολογικῆς συνθήκας τοῦ ἐργάτου, δὲν τὸν βοηθοῦν στὴν ἀντιμετώπισι τῆς καταστάσεώς του καὶ τὴν προσαρμογὴν στὴ νέα του ζωὴ, πολὺ δὲ περισσότερο στὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐργασίας του.

Γιὰ τίς περιπτώσεις αὐτῆς καὶ ἐφ' ὅσον ὁ ἐργάτης ἔχει συμπληρώσει ὅσα ἡμερομίσθια ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴν ἀπονομὴ συντάξεως, δικαιούται, ἐφ' ὅσον βέβαια ὑπάγεται στὴν ἀσφάλισιν τοῦ Ι.Κ.Α., τοῦ λεγομένου ἐπιδόματος ἀναπροσαρμογῆς, ἴσως

(2) Ἄρθρον 2, παρ. 2, Α. Ν. 1846.

πρὸς τὸ ποσὸν τῆς συντάξεως καὶ τὸ πολὺ γιὰ μιὰ διαίτη, ἀναλόγως πρὸς τὴν πορεία καὶ ἐξέλιξι τῆς ἀναπηρίας του.

Τὸ δικαίωμα τοῦτο δὲν ἔχει προβλεφθῆ, ἢ μᾶλλον ἔχει ἀφαιρεθῆ ἀπὸ μιὰ δλόκληρη καὶ μάλιστα πολυπληθῆ τάξι ἐργαζομένων.

Οἱ τυπογράφοι-λιθογράφοι-βιβλιοδέται-ἐργάται καὶ ὑπάλληλοι βιβλιοπωλείων-χαρτοπωλείων-φωτοτυπογραφείων-ἐργοστασίων παραγωγῆς καὶ ἐμπορίας χάρτου καὶ διαφόρων ἄλλων παρεμφερῶν ἐργασιῶν, δέκα χιλιάδες περίπου τὸν ἀριθμὸν, βρίσκονται σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία.

Θῦμα αὐτοῦ τοῦ συστήματος εἶναι ἡ Μ. Τ., 22 χρονῶν, ἐργάτρια ἀρκετὰ χρόνια, ὥστε νὰ ἔχη ὄσα ἡμερομίσθια ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴ χορήγησι συντάξεως. Βγῆκε ἀπὸ τὸ σανατόριο μετὰ τὴ θωρακοπλαστικὴ ἐγγχείρησι μὲ τὴ βαρεῖα ἀναπηρία τῶν 50% ποὺ δὲν εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ τῆς ἐξασφαλίσῃ μιὰ σύνταξι, ἀλλὰ καὶ ποὺ δὲν πρόκειται γιὰ πολὺ καιρὸ νὰ τῆς ἐπιτρέψῃ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐργασία τῆς. Εἶναι κλασσικὴ περίπτωσις ἐφαρμογῆς τοῦ ἐπιδόματος ἀναπροσαρμογῆς ἀφοῦ ἡ ἀναπηρία τῆς εἶναι μεταξὺ τῶν 35% καὶ 62%. Ἐν τούτοις μένει τελείως ἀβοήθητη σ' αὐτὴ τὴ δύσκολη περίοδο τῆς ζωῆς τῆς, καταδικασμένη νὰ βαδίσῃ τὸν μοιραῖο δρόμο τῆς ἐπιδεινώσεως, γιὰτὴ ἡ περίπτωσις τῆς γιὰ μὲν τὸ I.K.A. ἔληξε μὲ τὴν ἔξοδό τῆς ἀπὸ τὸ σανατόριο καὶ τὴν λήξι τοῦ μετασανατοριακοῦ ἐπιδόματος, γιὰ δὲ τὸ εἰδικὸ «Ταμεῖον ἀσφαλίσεως τυπογράφων καὶ μισθωτῶν γραφικῶν τεχνῶν» δὲν ἄρχισε ἀκόμη, μιὰ καὶ ἡ ἐργάτρια δὲν δικαιούται συντάξεως καὶ δὲν ὑπάρχει καὶ ἡ σχετικὴ διάταξις γιὰ τὴ χορήγησι τοῦ ἐπιδόματος ἀναπροσαρμογῆς.

Ἐτσι ἡ Μ. Τ. ἔχοντας τὸ γέρο συνταξιούχο πατέρα τῆς, τὴ φυματικὴ μητέρα, δύο ἀδελφούς σχιζοφρενικοὺς στὸ δημόσιο ψυχιατεῖο καὶ δύο μικρότερα ἀδελφια μὲ ἀδενοπάθεια, γιὰ τὴν κατάστασι τῆς ὁποίας κανεὶς δὲν εἶναι «ἀρμόδιος», ἀναρωτιέται, καὶ δίκαια, μήπως θάταν προτιμότερο νὰ εἶχε ἀπὸ τώρα τὴν ἀναπηρία τῶν 66%; Τί νὰ τὰ κἀν τὰ 16% ἀφοῦ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ διατηρήσῃ; Καὶ ποῖς θὰ

μποροῦσε νὰ τῆς λύσῃ τὴν ἀπορία, ἔτσι ποῦναι τὰ πράγματα;

Σὲ παρόμοια δύσκολη θέσι, σὲ ἀδιέξοδο μᾶλλον, βρέθηκε καὶ ὁ δεκαεπτάχρονος Γιαννάκης Β. ὅταν βγῆκε ἀπ' τὴν κλινικὴ μὲ τρία μόνον δάκτυλα στὸ δεξι χέρι, χωρὶς τοὺς τόσο ἀπαραίτητους γιὰ τὴ δουλειά του στὸ τυπογραφεῖο, δείκτη καὶ ἀντίχειρα. Ἦθελε πολὺ καιρὸ γιὰ νὰ προσαρμοσθῆ στὴ νέα του κατάστασι. Καὶ τώρα ποὺ λείπει τὸ δικό του ἡμερομίσθιο, εἶναι ἀδύνατο νὰ ζήσουν καὶ αὐτὸς ἀλλὰ καὶ ἡ χήρα μητέρα του καὶ ἡ μικρότερη ἀδελφὴ του μόνο μὲ τὸ μικρὸ ἡμερομίσθιο τῆς μητέρας του, καθαρίστριας σὲ κάποιο ἱατρεῖο. Εὐτυχῶς γιὰ τὸν ἴδιο βρέθηκε ἡ τεχνικὴ σχολὴ τῆς Λέρου τοῦ «Ἐθνικοῦ Ἰδρυμάτος», ἀφοῦ οἱ ἀσφαλιστικοὶ Ὅργανισμοὶ τὸν ἄφησαν τελείως ἀβοήθητο μὲ τὴν ἀναπηρία του.

Ἀλλὰ τότε γιατί ἦσαν ἡσφαλισμένοι; Γιὰ νὰ τρέξῃ νὰ κτυπή τὶς πόρτες τῆς φιλανθρωπίας; Ποῦ εἶναι ἡ σιγουριά γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἐργάτου ποὺ πρέπει νὰ ἐξασφαλίζον οἱ ἀσφαλιστικοὶ Ὅργανισμοὶ τῶν ἐργατῶν;

★

Πρὸ ἡμερῶν γνώρισα τὸ πρῶτο θῦμα χιλιάδων πολεμικῶν βλημάτων, τὰ ὁποῖα ὅμως, εὐτυχῶς βέβαια, δὲν ἐχρησιμοποιήθηκαν ἀκόμη. Προορίζονται γιὰ—ποῖς ξέρει—τί καταστροφὲς καὶ ἀφανισμοὺς.

Πρὶν ἀκόμη ὅμως χρησιμοποιηθοῦν καὶ σκορπίσουν τὴ φωτιά καὶ τὸ θάνατο, ἐτιμώρησαν ὅσο μπόρεσαν τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ δυστυχῶς τὸν πιὸ ἀνεύθυνο γιὰ τὴν κατασκευὴ τους ἄνθρωπο.

Ἐτσι, ὁ I.A. τριάντα ἐτῶν καὶ πατέρας ἑνὸς μικροῦ κοριτσιοῦ ποὺ ἀπ' τὰ χέρια του περνοῦσαν 5.000 περίπου βλήματα τὴν ἡμέρα (κάποια τελευταία παραγγελία τοῦ Ν.Α.Τ.Ο.) μένει μῆνες τώρα στὸ κρεβάτι, σημαδεμένος γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ μὲ τὴ βαρεῖα ἀναπηρία τῶν 70% πρὸς τὸ παρὸν.

Οἱ ἀπορροφήσεις τῶν δξέων (τριχλωραθυλενίου καὶ νιτρικοῦ δξέος) σιγά-σιγά μέσα σὲ μῆνες τὸν κατήνησαν ἐδῶ ποὺ εἶναι. «Καθολικὸν τρομόν ἐξωπυραμιδικοῦ τύπου», χαρακτήρισαν τὴν πάθησί του. Ἄλ-

λά και χωρίς να ξέρης από ιατρικούς δόρους, και μόνο να δής αυτό το τρεμάμενο κίτρινο σώμα, εύκολα κάνεις την τραγική διάγνωση για το φοβερό παρόν και το άκομη φοβερότερο μέλλον του. Καταλαβαίνει κανείς πώς είναι μια από τις πιο χαρακτηριστικές μορφές των λεγομένων «επαγγελματικών ασθενειών».

Όποιοσδήποτε ήσφαλισμένος του Ι.Κ.Α. εργάτης, με τον χρόνο εργασίας του Ι.Α., θα είχε δικαίωμα συντάξεως λόγω αναπηρίας συνεπεία επαγγελματικής νόσου⁽³⁾. Ο Ι. Α. όμως έχει την άτυχία να υπάγεται για την ασφάλισι συντάξεως σε ειδικό επαγγελματικό Ταμείο⁽⁴⁾, το όποιον για την αναγνώρισι δικαιώματος συντάξεως σε αναπήρους ήσφαλισμένους του λόγω σωματικής ή πνευμονικής νόσου, απαιτεί «δεκαετή συντάξιμον ύπηρεσίαν, έξ ης πενταετή πραγματικήν εν ασφαλίσει ύπηρεσίαν», πράγμα που στη γλώσσα της όμης πραγματικότητας σημαίνει ότι σιγά σιγά ίσως του επιρριφθούν και εϋθύνες, του Ι. Α., γιατί τόσο γρήγορα άχρηστεύθηκε!

Το εϋτύχημα, αν μορῆ κανείς να χρησιμοποιήση σ' αυτή την περίπτωσι τη λέξι, είναι ότι, όταν έφθασε πια στο άπρωχώρητο ή πάθησίς του, έπαθε κάτι λιποθυμίες μέσα στο εργοστάσιο, οι όποιες μπορεί να χαρακτηρισθούν ως «βίαιο συμβάν» και να του έξασφαλίσουν μια μικρή συνταξοϋλα λόγω αναπηρίας συνεπεία εργατικού άτυχήματος πλέον. Πάντως έξ μήνες έχουν περάσει από την δλοσχερή άχρήστευσί του και ο Ι. Α. βρίσκεται άκόμη στην άγωνία, αν θα δοθῆ ή λύσις που πρέπει ή θα μείνη χωρίς κανένα στήριγμα στη ζωή. Άγωνία, που και την κατάστασι του ίδιου επιδεινώνει προφανώς, αλλά και ποιός ξερει τί πίκρα και άπογοήτενσι στοιβάξει στην ψυχή εκατοντάδων άλλων εργατικών οικογενειών, μια που ο κίνδυνος της άχρηστεύσεως λόγω επαγγελματικών ασθενειών είναι ή μεγάλη άπειλή στις άπασχολήσεις αυτές. Άγωνία που δεν πρό-

κειται να λείψη, αν δεν αντιμετωπισθῆ το ζήτημα της επαγγελματικής νόσου και για τους εργάτες αυτούς με τα ίδια μέτρα και κριτήρια, όπως και για τους άλλους εργάτες τους ήσφαλισμένους εις το Ι.Κ.Α. και για τον κλάδον συντάξεως.

★

Αν ή επαγγελματική άσθένεια θίγη ώρισμένες κατηγορίες εργαζομένων, αντίθετα το εργατικό άτύχημα είναι δυνατόν να πλήξη τον κάθε εργαζόμενο. Ός εργατικό άτύχημα έννοούμε το «οφειλόμενον εις βίαιον συμβάν έπελθόν κατά την επέτελεσιν της εργασίας ή έξ άφορμής αυτής».

Οι εργοδότες, καταβάλλοντες την ώρισμένην εισφοράν ύπερ του Ι.Κ.Α., ασφαλίζουντα στον Όργανισμό αυτό και άπαλλάσσονται της ύποχρεώσεως άποζημιώσεως του παθόντος μισθωτοϋ των, ο όποιος μοιραίως θα περιορισθῆ στη μικρή κατά κανόνα σύνταξι του Ι.Κ.Α.

Αλλά υπάρχουν περιπτώσεις, όπου το άτύχημα οφείλεται σε πταισμα του εργοδότη. Και εάν, βέβαια, οφείλεται σε «ελαφράν άμέλειαν» έννόητον είναι ότι πρέπει να άπαλλαγῆ της ύποχρεώσεως άποζημιώσεως. Μία από τις βάσεις και τις επιδιώξεις του θεσμού των κοινωνικών ασφαλίσεων είναι ή ασφάλισι των εργοδοτών έναντι των κινδύνων αυτού του είδους. Η εισφορά του εργοδότη, ασφάλιστρον, τον ασφαλίζει και τον άπαλλάσσει από τις εϋθύνες.

Εάν όμως το άτύχημα οφείλεται σε «βαρείαν άμέλειαν» του εργοδότη; Εάν είτε ο ίδιος ο εργοδότης είτε οι εργοδηγοί και λοιποί αντιπρόσωποι του δεν έτήρησαν τους κανονισμούς ασφαλείας για τη ζωή και ύγεια των εργατών;

Όπως έχει ή νομοθεσία⁽⁵⁾, ο εργοδότης εϋθύνεται μόνον σε περίπτωσι δόλου, δηλαδή σχεδόν ποτέ, έφ' όσον ο παθών εργάτης ή ή οικογένειά του θα πρέπει ν' άποδείξη ότι «το άτύχημα προήλθεν εκ δολίας προαιρέσεως του εργοδότη ή των αντιπροσώπων του, δηλ. εν γνώσει και εκ προθέσεως» ως και ότι ή παράλειψι τηρή-

(3) Ν. Άγαλλόπουλος: Κοινωνικά Άσφαλίσεις, 1955, σελ. 267.

(4) Ταμείον συντάξεως προσωπικού Έταιρείας Πυριτιδοποιείου και Καλυκοποιίας.

(5) Άρθρ. 34 Α. Ν. 1946, Α. Π. 61/1951 Έργατ. Δικαίου, σελ. 370.

σεως των κανόνων ασφαλείας των εργατών ήταν δολία υπό την έννοια αυτήν. Άλλα πώς μπορεί ποτέ να αποδείξει ο έργατης την «δολίαν αυτήν προαίρεσιν» του εργοδότη;

Και ενώ η μη τήρησις των κανόνων ασφαλείας των εργατών, βαρυτάτη αυτή καθ' έαυτην αμέλεια, ένεχει την γνώσιν περι του ένδεχομένου κινδύνου για τη ζωή και υγεία του εργατού, έν τούτοις δέν αρκεί τό στοιχείο αυτό. Για να δημιουργηθή ευθύνη του εργοδότη, τώρα πού ο Άστικός Κώδιξ κατήργησε την έξίσωσι της βαρείας αμελείας προς τόν δόλον⁽⁶⁾, πρέπει να αποδειχθή ή δολία προαίρεσις του εργοδότη. Άλλα πώς θα αποδειχθή;

Άποτέλεσμα: Έφ' όσον δέν υπάρχει ο κίνδυνος της αποζημιώσεως, οι κανονισμοί ασφαλείας των εργατών δέν είναι ανάγκη να τηρούνται και εις τό άκέραιον, άν μάλιστα δημιουργούν και προσθέτους διατάνας!

Άλλά υπάρχουν και επικίνδυνα επαγγέλματα όπου και ή παραμικρή αμέλεια εις την τήρησι των κανόνων ασφαλείας έχει βέβαιο τό θανατηφόρο, κατά κανόνα, αποτέλεσμα της. Οι εργατάι μεταλλείων μονομαχούν κάθε ήμέρα με τόν θάνατο. Ο κακός αερισμός, τά φρεάτα, ή κακή και άτελής ύποστήριξις των τοιχωμάτων των στοών τους παγιδεύουν κάθε στιγμή. Και θα φαντάζεται κανείς πως λόγω της φύσεως αυτής της εργασίας και των κινδύνων της για τη ζωή και την υγεία των εργατών, θα είχαν έξαιρεθή οι εργοδότηι-έκμεταλλευτάι των μεταλλείων της ευεργετικής αυτής άπαλλαγής των ευθυνών και θα είχαν ευθύνην και ύποχρέωσιν αποζημιώσεως και δια τά έξ ελαφράς αμελείας περι την τήρησιν των κανόνων ασφαλείας προκαλούμενα άτυχήματα.

Δυστυχώς όμως και άκριβώς για να μην υπάρχει περιθώριον έρμηνείας και δικών για αποζημιώσεις κλπ., οι εργοδότηι καταχωρώθηκαν με ειδική διάταξι⁽⁷⁾ και οι εργατάι μεταλλείων, οι παθόντες από

εργατικό άτύχημα, έχουν τό δικαίωμα, να στραφούν κατά του εργοδότη, μόνο άν τό άτύχημα όφείλεται σε δόλον του εργοδότη.

Έτσι ο Δ. Μ. πού μπήκε μόνος του, νέος και γερός, στη στοά μήκους έξ μέτρων, τά τοιχώματα της όποιας όμως είχαν μείνει άστήρικτα, σύρθηκε έξω από τό συνεργείο διασώσεως κάτω από βράχους και χώματα δύο χιλιάδων όκάδων, αλλά δέν ξαναστάθηκε όρθιος στα πόδια του. Μένει δυό χρόνια τώρα παράλυτος και θα μένη για όλη του τη ζωή καθηλωμένος στο κρεβάτι με μόνο πόρο ζωής και συντηρήσεως την συνταξι πού του χορηγεί τό Ταμείον Μεταλλευτών δηλ. τετρακόσιες δραχμές τόν μήνα. Και φυσικά θα γεννήθηκε ή άπορία, γιατί τουλάχιστον δέν αποζημιώθηκε από τόν εργοδότη του αφού είχαν μείνει άστήρικτα τά τοιχώματα της στοάς;

Παρ' όλον ότι όχι μόνον είχαν μείνει άστήρικτα τά τοιχώματα της στοάς, πράγμα πού αναφέρεται και στην σχετική δικαστική άπόφασι⁽⁸⁾, άλλ' όπως άπεδείχθη, αυτό γίνεται κατά σύστημα, γιατί τό «κασέλωμα» των τοιχωμάτων έμποδίζει τόν εργατή και δέν βγάξει πολύ μετάλλευμα, έν τούτοις ο Δ. Μ. δέν έλαβε καμμιάν αποζημιώσει από τόν εργοδότη του, γιατί «ουδαμού έβεβαιώθη ότι τό άτύχημα του αιτούντος όφείλεται εις δόλον του καθ' ου...».

★

Στη σειρά των προβλημάτων και δικαίων παραπόνων των εργαζομένων, μια ιδιαίτερη θέσι παίρνει ή διαμαρτυρία δύο όλοκλήρων τάξεων σκληρά εργαζομένων ανθρώπων.

Οι ύπαιθριοι μικροπωλητάι και οι βιοπαλασταί με τό κασελάκι και τά θερνίκια άπ' τη μια μεριά, και τά κορίτσια πού έχομε στα σπίτια μας, οι «οικόσιτοι ύπηρέται», κατά την διατύπωσι του νόμου, από την άλλη, δέν έχουν σήμερα καμμιάν ασφάλισι και ζούν με τό κτυποκάρδι όχι μόνον των γηρατειών, αλλά και της αρ-

(6) Γ. Μπαλής: Γεν. Άρχαί, σελ. 455.

(7) Άρθρ. 9 Ν. 1607/39, «περι τροποποίησης και συμπληρώσεως των νόμων και διαταγμάτων περι Ταμείου Μεταλλευτών».

(8) Έπ' άριθ. 10496/54, Προέδρ. Πρωτ. Άθηνών.

ρώστειας πὺ μπορεῖ ἀπ' τὴ μιὰ στιγμή στὴν ἄλλη νὰ τοὺς κτυπήσῃ.

Γιὰ τοὺς πρώτους ἔγινε νομοθετικὴ πρόβλεψις γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1951⁽⁹⁾ καὶ ἀφέθηκε τὸ ζήτημα στὴν κρίσι καὶ δυναμικὴ εὐχέρεια τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΙΚΑ, ἀφοῦ μάλιστα καθωρίσθησαν καὶ πρόσθετοι, ἐξασφαλιστικαὶ γιὰ τὸ ΙΚΑ, προϋποθέσεις, ἀλλὰ ἂν καὶ πέρασαν πέντε δλόκληρα χρόνια, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ μένουσιν δίχως τοῦλάχιστον τὴν ἰατροφαρμακευτικὴ περίθαλψι. Καὶ τὸ τί σημαίνει αὐτό, μόνον οἱ κυρίες τῆς «Προνοίας» μποροῦν νὰ τὸ νοιώσουν καὶ νὰ τὸ ἐκτιμήσουν, πὺ ἐπισκέπτονται τέτοιες οἰκογένειες στοὺς συνοικισμοὺς καὶ βλέπουσιν τὴν ἀγωνία τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν στὶς ἀρώστειας τους καὶ μάλιστα ἂν χρειασθοῦν νοσοκομειακὴ περίθαλψι, γιατί δὲν μποροῦν νὰ ἐλπίζουσιν σὲ καμμιά βοήθεια καὶ ἀπὸ κανένα.

Γιατί δὲν εἶναι μόνον ὁ ἀσφαλιστικὸς Ὄργανισμός, ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιο τὸ Κράτος, πὺ ἀφίνει ἀδοθήτη τὴν οἰκογένεια τοῦ βιοπαλαιστοῦ αὐτοῦ τοῦ εἴδους καὶ κατηγορίας. Ἐφ' ὅσον ἔχει μιὰ μικρὴ εἴσπραξι πάνω ἀπὸ τὰ ποσὰ πὺ καθορίζονται γιὰ τὰ κριτήρια τῆς ἀπορίας, καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἔχη ἔφ' ὅσον ἐργάζεται, τὸ ἴδιο τὸ κράτος τὸν θεωρεῖ ὡς, ἂν ὄχι εὐπορο, πάντως ὡς «μὴ ἀπορον» καὶ τοῦ ἀποκλείει τὴν δυνατότητα περιθάλψεως στὰ κρατικὰ νοσοκομεία.

Ἔτσι, ἂν π.χ. ἡ γυναῖκα ἢ ἓνα ἀπ' τὰ δύο παιδιά ἑνὸς στυλβωτοῦ ἢ μικροπωλητοῦ μὲ εἴσπραξι 35 δραχμῶν τὴν ἡμέρα, πάθη νευρασθένεια, ἢ πιθανὴ ἐξέλιξις τῆς καταστάσεως τῆς οἰκογενείας εἶναι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, νὰ σαλέψῃ τὸ μυαλὸ καὶ τῶν ὑπολοίπων. Τὸ κράτος γιὰ νὰ χορηγήσῃ τὸ πολυπόθητο δελτίο ἀπορίας καὶ εἰσιτήριον στὰ κρατικὰ νοσοκομεία, ἀπαιτεῖ ἀκόμη μὲ τὰ ἴδια κριτήρια τοῦ 1952⁽¹⁰⁾ νὰ μὴν ὑπερβαίῃ τὸ μηνιαῖο εἰσόδημα τῆς οἰκογενείας, ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τὶς 480

-720-960 δραχμῆς τὸν μῆνα γιὰ τὰ 4 άτομα, ἐπομένως κλείνει ἄστοργα τὴν πόρτα τῶν νοσοκομείων τοῦ στοῦ εἰσόδημα τῶν 1050 δραχμῶν.

Τὸ ΙΚΑ ἐξ ἄλλου, παρ' ὅτι ἔχει ἀναγνωρισθῆ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἀσφαλίσεως καὶ γιὰ τὶς κατηγορίες αὐτῆς τῶν ἐργαζομένων, ὅλως ἀνεξήγητα ἀφίνει αὐτὸ τὸ κενὸ καὶ παρατείνει χρόνια τώρα τὴν ἐκπλήρωσι μιᾶς ἀναληφθείσης ὑποχρεώσεως ἀπέναντι τόσων ἑκατοντάδων χιλιάδων οἰκογενειῶν.

Τὶς ὑπηρετίριες—ἂς ἐπιτραπῆ ὁ καθιερωμένος πιά ἄλλ' ἀκατάλληλος αὐτὸς ὄρος— ὁ ἀρχικὸς «περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων» νόμος 6298/34 τὶς ἐξαιροῦσε τῆς ἀσφαλίσεως μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι ἐπροστατεύοντο ἀρκετὰ ἀπὸ τὶς οἰκογένειες ὅπου ἐργαζόντουσαν. Τὸ ἔαν οἱ συντάκται τοῦ νόμου ἐπίστευαν στὴν δικαιολογία αὐτὴ ἢ ἤθελαν μὲ αὐτὴ νὰ καλύψουσιν τὴν ἀδυναμία καὶ ἄρνησι τους νὰ προστατευθῆ ἢ τὰξίς αὐτῆ τῶν ἐργαζομένων κοριτσιῶν, εἶναι ἄλλο ζήτημα. Γεγονὸς εἶναι, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1951 ἀνεγνωρισθῆ πλέον ὅτι τὰ κορίτσια αὐτὰ δὲν προστατεύονται κατὰ κανόνα ἀπὸ τὶς οἰκογένειες πὺ ὑπηρετοῦν καὶ ὁ νεώτερος νόμος περὶ Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων 1846/51 δὲν τὶς ἐξήρεσε τῆς ἀσφαλίσεως. Ἀλλὰ, ὅπως εἶναι γνωστὸν, ἡ κατάστασις δὲν ἄλλαξε, γιατί τὸ λέει μὲν ἀλλὰ δὲν ἐφαρμόζεται ὁ νόμος. Τὰ κορίτσια αὐτὰ μένουσιν δίχως ἀσφάλισι ὄχι μόνον γιὰ τὸν κλάδον συντάξεως ἀλλὰ καὶ τῆς ἰατροφαρμακευτικῆς περιθάλψεως. Καὶ ἡ μεγαλύτερη εἰρωνεία τῆς τύχης τους εἶναι ὅτι καὶ τὸ ἴδιο τὸ Κράτος δὲν κάνει καμμίαν ἐξαιρέσι γιὰ τὴ χορήγησι τοῦ δελτίου ἀπορίας καὶ μιὰ πὺ ὁ μισθὸς τους ὅπως ὅποτε θάνα ἀνώτερος τῶν 250 δραχ., δὲν τοὺς τὸ χορηγεῖ, χωρὶς νὰ ὑπολογισθῆ ὅτι ἡ δεκαεξάχρονη κοπελίτσα τὶς περισσότερες φορὲς ἔχει τὰ βάρη δλόκληρης, πολυμελοῦς συνήθως, οἰκογενείας, πὺ ἄφησε στοῦ νηοῖ ἢ στοῦ χωριοῦ καὶ πὺ περιμένει μὲ τὸ μισθὸ αὐτὸ νὰ συντηρηθῆ.

Ἔτσι μένουσιν δίχως καμμιά προστασία κρατικὴ καὶ ἀσφάλισι τὰ κορίτσια αὐτὰ καὶ ἂν κρίνῃ κανεὶς ἀπ' τὸν τελευταῖο περὶ ὀργανισμοῦ ἀπασχολήσεως καὶ ἀσφαλί-

(9) Ἄρθρον 2, παρ. 3, Α. Ν. 1846/51.

(10) Βλ. Ε. Πολιτάκου: «Οἱ ἄποροί μας», «Ἀκτίνας», Μάιος 1955.

σεως ἀνεργίας νόμο⁽¹¹⁾, ὁ ὁποῖος ρητῶς ἐξαιρεῖ τοὺς «οἰκοσῖτους ὑπηρετάς», δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζουμε σὲ γρήγορη διευθέτησι αὐτοῦ τοῦ ζητήματος.

Τὸ προβαλλόμενο ἐπιχείρημα⁽¹²⁾ ὅτι συνήθως παντρεύονται τὰ κορίτσια καὶ δὲν παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ὁ κλάδος συντάξεως, ὡς καὶ ὅτι ἡ ἀσφάλισις τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῆς ἐργασίας παρουσιάζει τεχνικὰς δυσχερείας, δὲν μπορεῖ νὰ καλύψῃ τὴν ἄρνησιν ἀντιμετωπίσεως μιᾶς τόσοσιν μεγάλης κοινωνικῆς ἀνάγκης. Καὶ εἶναι πραγματικὰ ἀκατανόητος αὕτη ἡ ἄρνησις ἀσφαλίσεως στὰ κορίτσια αὐτὰ πού με τὸν τίμιον ἰδρωτὰ τους ζοῦν καὶ συντηροῦν οἰκογένειες, τῇ στιγμῇ πού ὑποστηρίζεται σοβαρῶς⁽¹³⁾ καὶ ἔγινε μάλιστα καὶ ἀντικείμε-

νον ἐπίσημου γνωμοδοτήσεως⁽¹⁴⁾ καὶ ἐπιστημονικῆς συζητήσεως⁽¹⁵⁾ τὸ ἐὰν ὑπάρχοντων εἰς τὴν ἀσφάλισιν τοῦ Ι.Κ.Α. τὸσον γιὰ τὸν κλάδον ἀσθενείας, ὅσον καὶ συντάξεως, οἱ ἐλευθέρων ἡθῶν γυναῖκες τῶν οἰκῶν ἀνοχῆς.

Αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα καὶ κενὰ ἐξηκριβώσε καὶ ἐπεσήμανε ἡ πρόχειρη καὶ γρήγορη αὐτῇ ἔρευνα. Ἐρωτήματα πού θέλουν γρήγορη τὴν ἀπάντησι πού πρέπει, κενὰ πού πρέπει νὰ πληρωθοῦν με πολλὴν ἀγάπην, ἂν δὲν θέλουμε νὰ συναντᾶμε κάθε στιγμὴ ἀνθρώπους με βαρεῖα ψυχὴ γεμάτη πίκρα καὶ ἀπογοήτευσιν.

ΕΥΑ Ν. ΠΟΛΙΤΑΚΟΥ

(11) Ν. 8464/Νοεμβρίου 1955.

(12) Ἀγαλλόπουλος, ἔνθ' ἀνωτ., σελ. 120.

(13) Ι. Καποδίστριας, θέμ. ΝΔ', σ. 243.

(14) Γνωμοδοτήσις Νομικῆς Ὑπηρεσίας Ι.Κ.Α. 37114/8853/1952.

(15) Ἐπιθεώρησις Ἐργατικοῦ Δικαίου, τ. 12ος, σελ. 13 καὶ 270.

ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΟ

Διαμάντια εἶναι στ' ὄραμα τὸ αὐγινό:
Χρώματα, ἀρώματα, λάμπεις, θροῖσματα,
τρίλλια στὴν τρίλλια.
Μέσ' τὲς πυκνὲς τὲς φυλλωσιᾶς
τέλεια χρυσᾶ σημαίνουν τώρα.
Ὅραμα ἀσύνορο μ' ἄπειρα δῶρα...

Θεὲ μου,
εἶναι ὠραία ἡ ζωὴ:
γεμάτη ὁμορφιές... χαρὰ γεμάτη!
Τόπο δὲν ἔχει, ἐδῶ, γιὰ σκέψεις θλιβερές.
Τὰ πάντα τώρα
εἶναι ἀγάπη κι' ἀγάπης δῶρα.

Ἀπὸ τοῦ κρίνου τὴ λευκὴ, ἐκεῖ, μορφὴ
ὡς πέρα
στοῦ ὄραματος τὴν ἀπεραντοσύνη...
ἀγάπη,
ναί, τῆς Ἀγάπης φῶς, χαρὰ καὶ καλοσύνη.

Διαμάντια εἶναι στ' ὄραμα τὸ αὐγινό:
Χρώματα, ἀρώματα, λάμπεις, θροῖσματα
τρίλλια στὴν τρίλλια
καὶ στὲς πυκνὲς τὲς φυλλωσιᾶς
τέλεια χρυσᾶ σημαίνουν τώρα.
Θεὲ μου,
εἶναι ὠραία ἡ ζωὴ:
Ὅραμα ἀσύνορο μ' ἄπειρα δῶρα.

Σ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ ΤΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ

Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ χριστιανὸς φιλόσοφος τοῦ Β' αἰῶνος, ἔρχεται νὰ καθοδηγήσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς διάφορα προβλήματα τῆς ζωῆς, τῆς οἰκογενειακῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς. Τίποτε δὲν τοῦ εἶναι ξένον ἢ ἀδιάφορον. Δι' ὅλα κάτι ἔχει νὰ εἰπῇ ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ θρησκεία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀγάπης (*).

Ἐκ παραλλήλου πρὸς ἄλλα θέματα ὁ Κλήμης ἐξετάζει καὶ τὸ θέμα τοῦ πλούτου. Ἀναγνωρίζει ὅτι μία πτωχὴ καὶ ἐνδεὴς οἰκογένεια δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι εὐτυχῆς, ἴσως οὔτε καὶ χριστιανικῆ, ἐκτὸς ἂν ἔχη ἓνα σπάνιον ἡρωϊσμόν. Ἐνας ἄνθρωπος ποὺ στερεῖται τοῦ ἐπιουσίου, κατατρύχεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν μέριμναν καὶ δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ ὑψωθῇ εἰς ἀνωτέρας σφαίρας, ὁμολογεῖ ὁ χριστιανὸς διδάσκαλος εἰς τὴν εἰδικὴν πραγματείαν του «Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος». Ἀλλὰ τότε πῶς ἐξηγοῦνται αἱ βαρεῖαι φράσεις τοῦ Ἰησοῦ διὰ τοὺς πλουσίους; Ὁ Κύριος δὲν ἠμπόδισε τὸ «καλῶς πλουτεῖν, ἀλλὰ τὸ ἀδίκως καὶ ἀπλήστως πλουτεῖν» (Στρωμ. III, 6, 55). Ὁ πλοῦτος εἶναι ὄργανον. Ἐμπορεῖς λοιπὸν νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃς κατὰ τρόπον δίκαιον. Τότε θὰ εἶναι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς δικαιοσύνης. Τί σημαίνει ὁμως δικαιοσύνη; Ὁ ὅρος αὐτὸς χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν καθένα διαφοροτικῶς καὶ κατὰ τὰς ὁρέξεις του. Δικαιοσύνη δὲν ὑπάρχει ὅπου ὁ ἓνας τρυφᾷ, ἐνῶ οἱ πολλοὶ πένονται, τονίζει πολὺ ὀρθῶς ὁ ἀνθρωπιστὴς τοῦ Β' αἰῶνος.

«Ἄτοπον ἓνα τρυφᾶν πενομένων πλειόνων! Καὶ αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ θεμέλιον πάσης κοινωνίας, εἴτε τοῦ 2ου εἴτε τοῦ 20ου αἰῶνος. Ἀλλ' ὁ Κλήμης προχωρεῖ: Ὁ Θεός, λέγει, ἐδημιούργησε

τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων «ἐπὶ κοινωνίᾳ», ἀφοῦ μετέδωσε πρῶτος αὐτὸς τὰ ἰδικὰ του ἀγαθὰ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, «πάντα ποιήσας ὑπὲρ πάντων». Κοινὰ λοιπὸν τὰ πάντα καὶ ἄς μὴ πλεονεκτοῦν οἱ πλούσιοι. Τὸ δὲ ἐρώτημα «ἔχω καὶ μοῦ περισσεύουν, διατί νὰ μὴ τρυφήσω;» δὲν εἶναι ἀνθρώπινον οὔτε κοινωνικόν. Ἄλλο εἶναι τὸ δεῖγμα τῆς ἀγάπης καὶ δικαιοσύνης: «Ἀφοῦ ἔχω, διατί νὰ μὴ δώσω εἰς τοὺς πτωχοὺς;» Ἐκεῖνος εἶναι τέλειος, ὁ ὁποῖος ἐξεπλήρωσε τὸ «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν». Αὕτη εἶναι ἡ ἀληθὴς τρυφή, ἡ θησαυριζομένη πολυτέλεια.

Μᾶς ἔδωκε βέβαια ὁ Θεὸς τὴν ἐξουσίαν τῆς χρήσεως, ἀλλὰ μέχρι τοῦ ἀναγκαίου, καὶ ἠθέλησε νὰ εἶναι κοινὴ ἡ χρῆσις. Εἶναι ἄτοπον ὁ ἓνας νὰ γλεντᾷ καὶ οἱ πολλοὶ νὰ πεινοῦν. Καὶ καταλήγει ὁ Κλήμης: «Οὐχ ὁ ἔχων καὶ φυλάττων, ἀλλ' ὁ μεταδιδούς (ἔστι) πλούσιος».

★

Ἀφοῦ ἔτσι καυτηριάζει τὴν πολυτέλειαν, ἔρχεται νὰ δώσῃ ἓνα μάθημα... αἰσθητικῆς εἰς τὰς νέας γυναῖκας ποὺ τόσῃν σημασίαν ἀποδίδουν εἰς τὴν ὁμορφίαν καὶ στολισμόν. Πρέπει, λέγει, ἀπὸ μέσα νὰ εἶσαι στολισμένη καὶ ἡ «ἔσω γυνή» νὰ φαίνεται ὁμορφη, διότι μόνον εἰς τὴν ψυχὴν καταφαίνεται καὶ τὸ κάλλος καὶ ἡ ἀσχημία. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον προβάλλει καὶ διὰ τοῦ ὄραίου ἀκόμη σώματος, εἶναι ἡ ἀρετή. Αὕτη ἐπανθεῖ καὶ εἰς τὸ σῶμα, παρουσιάζουσα τὴν ὀμορφίαν τῆς σωφροσύνης ἀξίεραστον, ὅταν σάν φέγγος τῆς μορφῆς ἐπιλάμπῃ τὸ ἦθος (Παιδ. II 12, 121).

Δὲν ζητεῖ ἀπὸ τὰς γυναῖκας νὰ θυσιάσουν ἢ νὰ περιφρονήσουν τὴν ὁμορφίαν των. Ἀπλῶς τοὺς δίδει τὴν καλύτεραν μέθοδον, τὴν μόνην ἀξίαν μιᾶς χριστιανῆς. Τὸ μάθημα τῆς αἰσθητικῆς συνεχίζεται ἢ

(*) Βλ. καὶ Β. Ἐράστου, Ὁ ἀνθρωπισμὸς τοῦ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρεῶς, «Ἀκτίνες», Ἰανουάριος 1956.

μᾶλλον «ἢ κομωτική τῆς ὑγείας», ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ Κλήμης. Τὸ ἄριστον κάλλος εἶναι τὸ ψυχικόν, ὅταν ἡ ψυχὴ εἶναι στολισμένη μετ' ἄρετην, «ἧς οὐδὲν εὐανθέστερον χρῶμα ἐώραται πώποτε». Ἐπειτα πρέπει νὰ λαμβάνεται φροντίς καὶ διὰ τὸ σωματικόν κάλλος, τὸ ὁποῖον εἶναι «συμμετρία μελῶν καὶ μερῶν μετ' εὐχροίας». «Ἡ κομωτική τῆς ὑγείας» τότε εἶναι ἐπιτυχής, ὅταν γίνεται ἡ μετάβασις ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν σχῆμα εἰς τὸ ἀληθές καὶ οὐσιαστικόν, σύμφωνα μετ' τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ.

Πολὺ βοηθοῦν εἰς τὸν «κατὰ φύσιν καλλωπισμὸν» ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ κατάλληλος χρῆσις τῶν ποτῶν καὶ φαγητῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐργασία, ἡ ὁποία γυμνάζει τὰ σώματα καὶ προσδίδει γνήσιον κάλλος, ἀντιθέτως πρὸς τὸ περιττερον κάλλος, τὸ ὁποῖον εἶναι «ἄκοσμον καὶ ἀνελεύθερον καὶ ἐταιρικόν». Δὲν ταιριαζέει νὰ στολιζέται ἡ χριστιανὴ μετ' ἀγοραστὰ στολίδια, ἀλλὰ μετ' αἰσθητικὰ τῆς ἔργα. Τὸ ὠραιότερον καλλιτέχνημα εἶναι ἡ νοικοκυρὰ γυναῖκα, ἡ ὁποία περιβάλλει τὸν ἑαυτὸν τῆς καὶ τὸν ἄνδρα τῆς μετ' αἰσθητικὰ τῆς κοσμήματα, μετ' αἰσθητικὰ ἀγάλλοντα ὅλοι, τὰ μὲν παιδιὰ διὰ τὴν μητέρα, ὁ δὲ ἄνδρας διὰ τὴν γυναῖκα, ἐκείνη δὲ δι' αὐτούς, ὅλοι δὲ διὰ τὸν Θεόν (Παιδαγωγὸς III, 11, 64-67).

Ὁ Κλήμης, κατὰ τὸν Fr. Hermans, κατέχει μίαν βιογραφικὴν τέχνην εἰς τὸ νὰ δίδῃ ἕνα εὐχάριστον τόνον εἰς τὰ κοινὰ καθημερινὰ πράγματα. Ἄς τὸν παρακολουθήσωμεν εἰς ἕνα ἄλλο θέμα τῆς οἰκογενειακῆς ἠθικῆς, τὰς ἐκτροπὰς τοῦ γυναικείου ἐνδύματος.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 2ου αἰῶνος αἱ γυναῖκες, καθὼς φαίνεται, δὲν ἦσαν αὐστηρότεροι ἀπὸ ὅτι εἶναι εἰς τὰ μέσα τοῦ 20ου. Διὰ τοῦτο, παρατηρεῖ ὁ Ἀλεξανδρεὺς, πᾶσι πλέον νὰ εἶναι ἐνδυμα ἢ «ἀβροδίαιτος ἐσθῆς, τὸ σχῆμα τῆς γυμνότητος κρύπτειν μὴ δυναμένη». Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ἐνδυμα ξεφεύγει ἀπὸ τὸν προορισμὸν του, ὁ ὁποῖος εἶναι νὰ σκεπάσῃ τὸ σῶμα. Νομίζω, λέγει, ὅτι τὸ ἐνδυμα πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγώτερον πολῦτιμον ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καλύπτει. Τὸ ἄγαλμα εἶναι πολυτι-

μότερον ἀπὸ τὸν ναόν, ἢ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, τὸ σῶμα ἀπὸ τὸ ἐνδυμα. Ἐδῶ ὁμοσ συμβαίνει τὸ ὅλος ἐναντίον. Τὸ μὲν σῶμα τῶν τοιοῦτων γυναικῶν ἐὰν ἐπωλεῖτο, δὲν θὰ ἔφθανε τὰς χιλιάς ἀττικὰς δραχμὰς, ἐνῶ αἱ ἴδιαι ἀγοράζουσι ἕνα φόρεμα ἀντὶ μυρίων ταλάντων, ἀποδεικνύουσι οὕτω ὅτι αὐταὶ αἱ ἴδιαι εἶναι εὐθηνότεραι ἀπὸ τὰ ὑφάσματα!

Γενικῶς ὁμοσ δὲν ἀποκλείει «τὸ χρυσοφορεῖν καὶ τὸ ἐσθῆτι μαλακωτέρα χρῆσθαι», ἀλλὰ τονίζει ὅτι ἡ ἐνδυμασία πρέπει νὰ εἶναι «ἀπεριεργος καὶ εὐσχήμων καὶ καθάριος».

★

Ἄς ἴδωμεν τώρα τί λέγει ὁ κατηχητὴς τῆς Ἀλεξανδρείας ὡς πρὸς τὴν ἐπιπλοσιν τοῦ σπιτιοῦ. Ἐὰν, λέγει, χρειάζομεθα ἕνα δικράνι καὶ ἕνα ἄροτρον διὰ νὰ καλλιεργήσωμεν τὴν γῆν, δὲν θὰ κατασκευάσωμεν ἕνα δικράνι ἀσημένιο οὔτε ἕνα ὑνὶ χρυσό, ἀλλὰ θὰ χρησιμοποιοῦμεν ἐργαλεῖα κατάλληλα ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν καὶ ὄχι ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον, διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς γῆς. Τί μᾶς ἐμποδίζει νὰ σκεπτόμεθα παρομοίως καὶ διὰ τὰ ἐπιπλάμας; Μέτρον εἶναι ἡ χρεια, ὄχι ἡ πολυτέλεια.

Τὸ ἴδιον ἰσχύει καὶ διὰ τὸ φαγητόν. «Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι ἄνθρωποι, λέγει ὁ Κλήμης, ζῶσιν, ἵνα ἐσθίωσιν, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα, οἷς οὐδὲν ἄλλ' ἢ γαστήρ ἐστίν ὁ βίος, ἡμῖν δὲ ὁ παιδαγωγὸς ἐσθίειν παραγγέλλει, ἵνα ζῶμεν. Οὔτε γὰρ ἔργον ἡμῶν ἡ τροφή, οὔτε σκοπὸς ἡ ἡδονή» (Παιδ. II, 1, 2). Ἡ τροφή ἐπομένως πρέπει νὰ εἶναι ἀπλή, ὥστε νὰ συντελῇ εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὄχι εἰς τὴν τρυφήν. Διότι τὸ ζῆν σύγκειται ἐκ τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἰσχύος. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀποφεύγονται αἱ πολυειδεῖς ποιότητες, αἱ ὁποῖαι ἐπιφέρουσι ποικίλας βλάβας, «καχεξίας σωματών, ἀνατροπὰς στομάχων». Παρόμοια ὀρίζει ὁ Κλήμης καὶ διὰ τὸ ποτόν: Τὸ ὄριον καὶ ἐδῶ εἶναι νὰ διατηρήσωμεν «τὸν λογισμὸν ἄσειστον καὶ τὴν μνήμην ἐνεργὸν καὶ τὸ σῶμα ἀσάλευτον οἴνω καὶ ἀρχάδαντον» (Παιδ. II, 2, 22).

★

Ὁ Κλήμης δὲν ἀπαγορεύει τὴν ψυχα-

γωγίαν. Ἄλλ' εἰς ὅλα θέλει τὸ μέτρον. Εἴσθε εἰς τὸ τραπέζι ἢ εἰς μίαν φιλικὴν συντροφίαν; Προσοχὴ ἀπὸ κάθε παρεκτροπῆν εἰς τοὺς λόγους ἢ εἰς τοὺς τρόπους. «Οἱ ἀστείως συμβιοῦντες», δηλαδὴ οἱ πολιτισμένοι ἄνθρωποι, πρέπει νὰ ἀποφεύγουν καὶ τὰς ἀισχρολογίας καὶ τὸ σκώπτειν πού δημιουργεῖ τὰς ὕβρεις, τὰς ἔριδας καὶ μάχας. Ἡ «ὑβρις» ἐξ ἄλλου, εἶναι διάκονος τῆς μέθης (Παιδ. II, 7, 53). Τοῦναντίον αἱ καλαὶ συζητήσεις ὁμοιάζουν μὲ τὰ καλὰ ἔργα (Στρωμ. I, 9, 46).

Ἐπίσης ὁ Κλήμης ἀπαγορεύει τοὺς «συριγμούς καὶ τοὺς διὰ τῶν δακτύλων ψόφους τῶν οἰκετῶν τοὺς προκλητικούς καὶ τὸ ἀποπτύειν καὶ τὸ χρέμπεσθαι καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι παρὰ πότον καὶ τοὺς παρμούς καὶ τὰς ἐρυγὰς... καὶ τὸ διαγλύφειν τοὺς ὀδόντας καὶ τοὺς γαργαλισμούς τῶν ὤτων». Ὅλα αὐτὰ εἶναι δείγματα «ἀπαιδευσίας», ξένα πρὸς τὸν χριστιανόν.

Τὸ γέλιο δὲν εἶναι ἀπόβλητον κατὰ τὸν παιδαγωγόν μας. Συμφωνεῖ μὲ τὸν Ἀριστοτέλη ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον γελαστικόν. Θέλει μίαν ἐναλλαγὴν ἐργασίας καὶ ἀναψυχῆς, μίαν λογικὴν καὶ φυσικὴν ζωὴν. Καὶ ὁ γέλωσ φανερώνει ἄλλοτε μὲν κοσμιότητα, ἄλλοτε δὲ ἀκολασίαν. Ὅσα λοιπὸν ἔχει φυσικὰ ὁ ἄνθρωπος, δὲν θὰ τὰ καταργήσωμεν, ἀλλὰ θὰ τὰ χρησιμοποιήσωμεν ἐν μέτρῳ καὶ ἐν καιρῷ. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι γελαστικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, δὲν ἔπεται ὅτι πάντοτε θὰ γελᾷ, ὅπως καὶ ὁ ἵππος πού εἶναι χρεμετιστικὸς δὲν χρεμετίζει πάντοτε. Σὰν λογικὰ ζῶα καὶ ἡμεῖς θὰ συνταιριάζωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀρμονικὰ, τὸ αὐστηρὸν τῆς σοβαρότητος μετριάζοντες ἐμμελῶς, «οὐκ ἐκλύοντες ἐκμελῶς». Διότι αὐτὴ ἀκριβῶς «ἡ καθ' ἄρμονίαν τοῦ προσώπου, καθάπερ ὄργανον, κό-

σμος ἄνεσις» ὀνομάζεται μειδίωμα (Παιδ. II, 4, 46). Τὸ πᾶν ἐπομένως καὶ ἐδῶ εἶναι μέτρον καὶ ἁρμονία, ἀπλότης καὶ φυσικότης.

Τὸ ἴδιο μέτρον χρειάζεται καὶ εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἀθλητισμοῦ. Καὶ μόνον ὁ τίτλος τῆς σχετικῆς παραγράφου εἶναι χαρακτηριστικός: «Ὅτι καὶ γυμνάσια ἐγκριτέον τοῖς κατὰ λόγον βιοῦσι». Χρειάζονται λοιπὸν τὰ γυμνάσια διὰ τοὺς νέους, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ὄριμους ἄνδρας, διότι συντελοῦν εἰς τὴν ὑγίειαν, δίδουν δὲ σπουδὴν καὶ φιλοτιμίαν πρὸς ἐπιμέλειαν ὄχι μόνον τῆς σωματικῆς εὐεξίας, ἀλλὰ καὶ τῆς εὐψυχίας.

Ἄς κλείσωμεν μὲ τὸ κλείσιμον τῆς ἡμέρας καὶ μὲ τὴν ὑγιεινὴν τοῦ ὕπνου: Μετὰ τὸ βραδυνὸν φαγητόν, ἀφοῦ εὐλόγησωμεν τὸν Θεόν, πηγαίνομεν διὰ τὸν ὕπνον. Ἄς ἀφήσωμεν ὅμως τὴν πολυτέλειαν τῶν κλινοσκεπασμάτων, «τὰς χρυσοπάστους τάπιδας καὶ χρυσοποικίλους φιλοτάπιδας ξυστίδας τε ἀλουργὰς...». Ἐκεῖνος πού βυθίζεται μέσα εἰς τὰ παχύτατα πουπουλένια στρώματα, εἶναι σὰν νὰ πέφτῃ εἰς τὴν ἄβυσσον καὶ οὔτε ἠμπορεῖ νὰ στριφογυρίσῃ, διότι ὑψώνεται δεξιὰ καὶ ἀριστερά του ἡ «ὄχθη» τοῦ στρώματος. Καὶ ὄχι μόνον ὁ ὕπνος, ἀλλὰ καὶ ἡ πέψις δυσχεραίνεται εἰς παρόμοια κρεβάτια... (Παιδ. II, 9, 77).

Αὐτὸ εἶναι τὸ κήρυγμα τοῦ χριστιανοῦ φιλοσόφου τῆς Ἀλεξανδρείας τὸ ὁποῖον, νομίζομεν, θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ συνοψίσῃ ὡς ἐξῆς: Ἐφάρμοσε τὴν συμμετρίαν εἰς τὰ λόγια σου καὶ εἰς τὰ ἔργα σου! Κάμε ὥστε ἓνας ἀρμονικὸς ρυθμὸς νὰ στολίξῃ τὴν ζωὴν σου καὶ ἡ διαγωγή σου νὰ φανερώνη κάτι θεῖον καὶ ἱερόν!

ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΕΙΟ

Οι νεώτερες τάσεις και ανακαλύψεις γύρω από την φυσική, ή προσπάθεια ορθολογικής οργανώσεως τής κοινωνίας, ή προσκόλλησις στην κατάρτησι του παρόντος, ή ροπή για πρακτική ωφελιμότητα αποτελούν τις νέες κατευθύνσεις, που έρχονται ορμητικές και άπειλητικές να όστρακίσουν τὰ ιδεώδη του ούμανισμού.

Τούτο ιδιαίτερα φάνηκε στις κατευθύνσεις του νεωτέρου σχολείου με την ίδρυσι πρακτικών σχολών και λυκείων, στά όποια πρωτεύουσα θέσι πήραν τὰ μαθηματικά και ή φυσική. Η ζωή έπρεπε να ύπηρετηθῆ, ό μελλοντικός άνθρωπος έπρεπε να είναι έφωδιασμένος με γνώσεις σχετικές με τὰ μαθηματικά και την φυσική, γιατί έτσι θα μπορούσε καλύτερα να γνωρίση την φυσική πραγματικότητα, αλλά και να προσαρμωσθῆ όμαλά στις καινούργιες επαγγελματικές απαιτήσεις, που επέβαλλε ή τεχνική.

Οι ροπές αυτές ήλθαν με χαρακτηρισρα αυταρκειάς και άπλώθηκαν πάνω στην περιοχή τής διδασκαλίας των κλασικών γλωσσών άμφισβητώντας την χρησιμότητα και διεκδικώντας την θέσι τους. Ο μαθητής αντί ν' ασχολῆται με νεκρές γνώσεις έξω από τὰ διαφέροντά του, καλύτερα είναι να έτοιμάζεται για την ζωή, με την άπόκτησι γνώσεων από τις θετικές και κοινωνικές επιστήμες.

Αυτό τὸ δόγμα πήρε στά τελευταία χρόνια άπίθανη έκτασι και κύρος στο έξωτερικό, ώστε πια τὸ κλασικό σχολείο τείνει να πάρη ιστορική και μουσειακή τοποθέτησι⁽¹⁾. Υπάρχουν βέβαια φωνές στις διάφορες χώρες, που τονίζουν και υπογραμμίζουν την αξία των κλασικών, αλλά τὰ

έπίσημα προγράμματα έχουν κάνει σοβαρές υποχωρήσεις ή και έχουν αποβάλλει όριστικά την διδασκαλίαν των κλασικών γλωσσών.

Αν όμως ή ωφελιμοκρατική αυτή αντίληψις κυριαρχήση, τότε τὸ σχολείο θα έχη χάσει ένα θεμέλιο, που καμμία τεχνική και πρακτική γνώσις δέν θα μπορέση να τὸ υποκαταστήση. Γιατί, καθώς μᾶς λέει πια ή ψυχολογία του βάθους, ό άνθρωπος έχει βαθύτερες ψυχικές απαιτήσεις και μονιμότερα διαφέροντα, τὰ όποια αποκλείονται από μία τέτοια μυωπική θεώρησι. Όσο κι' αν αναπτύξη τις ικανότητες, όσο κι' αν ό νέος μάθη πολλά πράγματα γύρω από τις νεώτερες ανακαλύψεις, όσο κι' αν γνωρίση την όργάνωσι τής κοινωνίας και μάθη τους θεμελιώδεις κανόνες τής κοινωνικότητας και τής συνεργασίας, θα μείνη έξω από την αλήθεια του βαθυτέρου έαυτου του και των μεγάλων υποχρεώσεων του στην κοινωνία⁽²⁾. Θα είναι ό έγκεφαλικός άνθρωπος (τέτοιους δέν έφτιαχνε ή μεσοπολεμική Γερμανία;) με τις πληθωρικές γνώσεις, τὸ καλλιεργημένο μυαλό, με τὸ σιδερένιο λογικό και τὸ πνιγμένο και άτροφικό συναίσθημα, με τὰ κομμένα φτερά, άνίκανος για μεγάλες, ιδανικές πτήσεις.

Ο άνθρωπος όμως διαθέτει πνεύμα, που χρειάζεται να τραφή και ν' αναπτυχθῆ. Οι μεγάλες μεταφυσικές αναζητήσεις, ή φιλοσοφική τελολογία κι' όχι μόνον ή αιτιοκρατία, τὸ πρόβλημα του νοήματος τής ζωής είναι επίμαχα θέματα, που κρατούν άγρυπνη την έφηβική ψυχή, ή όποία έναγώνια περιμένει λύσι. Ο έφηβος κρύβει μέσα του πολὺ περισσότερους σπινθῆρας άγωνίας και

(1) R. Ulich, Τὸ δίλημμα τής εύρωπαϊκής έκπαιδεύσεως, Δελτίον τής Χ.Ε.Ε.Α., Άθήναι 1955, σελ. 5-10.

(2) Π. Μελίτη, Πώς μορφώνονται τὰ παιδιά μας, «Άκτίνες» 1945, σελ. 210-217.

ἀναζητήσεων⁽³⁾, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ θέλει νὰ βλέπῃ ὁ πραγματισμὸς καὶ ἡ κολλεκτιβικὴ ὀργάνωσις τῆς κοινωνίας.

Τοὺς βαθυτέρους λοιπὸν πόθους τοῦ ἀνθρώπου, κ' ἐδῶ συγκεκριμένα τοῦ νέου, ἔρχεται νὰ ικανοποιήσῃ ὁ ἀνθρωπισμός. Ἄλλ' ἐδῶ ὑπάρχει σημεῖο παρανοήσεως. Εἶναι δυνατὸν νὰ νομισθῇ ὅτι ὁ κλασσικὸς οὐμανισμὸς ἔχει τὸ ἀποκλειστικὸ καὶ μονοπωλικὸ δικαίωμα στὴ διάπλασι τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ἄν κάνουμε ἓνα τέτοιο σφάλμα, θὰ ὑπογραμμίσουμε ἢ μᾶλλον θὰ ἐπαναλάβουμε τὶς ἄστοχες προσπάθειες τοῦ οὐμανισμοῦ γιὰ ἐξανθρωπισμό. Οἱ ἀρχαῖοι βέβαια ἔκλεισαν θαυμάσια νοήματα σ' ἀπαράμιλλες μορφές, κατάφεραν νὰ προσδώσουν στὴ στιγμιαία χρονικότητα σημασία πολὺτιμη. Μπόρεσαν τὰ μεγάλα ὑπερχρονικά νοήματα νὰ τὰ αἰσθητοποιήσουν τέλεια στὴ γλυπτικῇ, τὴν ἀρχιτεκτονικῇ, τὴν ποίησι κλπ. Πέτυχαν τὸν δύσκολο ἄθλο: μέσα στὸ πρόσκαιρο καὶ παροδικὸ σχῆμα μορφῶν νὰ κλείσουν ἰδέες καὶ ἀξίες ὑπερχρονικές. Ἄλλ' ἡμεῖς δὲν μπορούμε νὰ σταθοῦμε μονάχα σὲ θαυμασμὸ καὶ αἰσθητικὴ ἀποτίμησι τῶν μορφῶν, ἀλλὰ θὰ προχωρήσουμε σ' ἀναλυτικὴ ἀπογύμνωσι καὶ κατάληξι ἀπὸ τὴν μορφή στὴν ἰδέα, στὴν ἀξία μὲ τὸ ὑπερχρονικὸ νόημα, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴ ζωὴ μας⁽⁴⁾.

Ὁ νέος γνωρίζοντας τὰ καλύτερα ἔργα καὶ συναντώντας τὰ σοφώτερα πνεύματα βλέπει καὶ διαπιστώνει στοὺς σκληροὺς ἀ-

γῶνας των, τὴν ἀγωνία καὶ τὸν μόχθο γιὰ ὀλόπλευρο πνευματικὸ ὄρισμα. Τέτοια ὁμῶς προσπάθεια κινδυνεύει νὰ καταντήσῃ ἓνας μάταιος καὶ ρηχὸς ἱστορισμὸς, ἂν λείψῃ ἡ ζεῖδωρη αὔρα τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος· γιὰτὶ βέβαια δὲν ἀνοούμεθα πὼς τὰ περιστατικὰ τοῦ ἀρχαίου βίου, οἱ ὑπέροχες μορφοποιήσεις λαμπρῶν ἰδεῶν ἀποτελοῦν ἀφετηρία πνευματικῆς ἀνασυνθέσεως καὶ ἀναδημιουργίας, ἀλλὰ ἰσχυρίζομεθα πὼς τοῦτα θὰ πᾶρουν ἀξία μὲ τὴν συμπαράτασι τῆς χριστιανικῆς σκέψεως. Γιὰτὶ δὲν πρέπει ν' ἀγνοοῦμε πὼς τὸ ζωντάνημα, τὴν μεταφυσικὴ ἀνησυχία, τὶς συνθῆκες γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τοῦ εὐνοικοῦ κλίματος, γιὰ τὴν βλάστησι τῶν κλασσικῶν σπόρων, θὰ προσφέρῃ καὶ ὁ Χριστιανισμὸς, ποὺ παρέχει τὶς μεγάλες προϋποθέσεις τῆς λυτρωτικῆς ἐλπίδας, τὶς δυνατότητες τῆς ἀγάπης καὶ τὴν συμβολὴ τῆς χαρᾶς.

Αὐτὲς οἱ προϋποθέσεις ἐνοποιοῦν τὶς κατάλληλες συνθῆκες, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ συγκινηθῇ ἀπὸ τὶς πολιτιστικὰς ἰδέες, ποὺ βρῆκαν καὶ καλλιέργησαν οἱ ἀρχαῖοι. Ὁταν ὁ ἄνθρωπος ἀποκτήσῃ τὴν λεπτὴ χριστιανικὴ εὐαισθησία, γίνεται ἱκανὸς καὶ κατάλληλος γιὰ πολιτιστικὴ ἐργασία καὶ δράσι. Ἡ θρῆψις τῆς ἠθικῆς εὐαισθησίας καὶ ἱκανότητος μέσα στὸ νόημα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, ἐκδύνει τοὺς πνευματικὸς ὀρίζοντας, ἀπλώνει τὴν ὁρατότητα πάνω καὶ πέρα ἀπὸ τὴν καθημερινὴν τριβὴ καὶ τὴν ἐγωϊστικὴ αὐτοκολακεία, γιὰ νὰ συνδέσῃ τὸ ἄτομο καὶ μὲ τὶς ἄλλες ἀξίες, ποὺ γόνιμα ποτισμένες μπορούν ν' ἀποδώσουν «καρπὸν ἑκατονταπλασίονα».

Ἄλλοιῶς, ἡ στεγνὴ προσκόλλησις καὶ λατρεία τῶν περασμένων κλασσικῶν μορφωμάτων, μ' ὄλες τὶς διακηρύξεις καὶ τὶς διαβεβαιώσεις γιὰ κλασσικὸ πνεῦμα, θὰ ὀδηγήσῃ στὴ φαρισαϊκὴ παραπλάνησι καὶ τὴν οὐτοπικὴ ἀπόσχισι ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Γιὰτὶ εἶδαμε ὅλα τὰ μονόπλευρα οὐμανιστικὰ κηρύγματα ποῦ κατέληξαν ἢ σ' ἓνα φορμαλισμὸ, σὲ τυφλὴ προσκόλλησι μορφῶν καὶ σχημάτων ἀδιάφορα ἀπὸ τὴν οὐσία καὶ τὸ περιεχόμενον, ἢ σὲ μία λογία ἀναζήτησι περιεχομένου καὶ ἰδεῶν, σὲ ἀποθησαύρισι γνώσεων, χωρὶς σχέσι μὲ τὴν ἴδια τὴν ζωὴ. Αὐτὸ τὸ κατάλαβαν ἀρ-

(3) Ἄρ. Ἄσπιώτη. Ἡ κρίσις τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, Ἀθῆναι 1951· τοῦ Ἰδίου, Ὁ ἔφηβος καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ, Ἀθῆναι 1952.

(4) «Σὰς γεννάται ὁμῶς τὸ ἐρώτημα: πολὺ καλὰ! ἀλλὰ ποιά σχέσι ἔχουν τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ λατινικὰ μὲ τὸν 20ὸν αἰῶνα; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ μπορούσα ν' ἀπαντήσω, ὅτι τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ λατινικὰ μαζί μὲ τὸν Χριστιανισμὸ εἶναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ καὶ ὅτι μία γνώσις τῶν γονέων εἶναι μία σημαντικὴ βοήθεια, γιὰ νὰ γνωρίσῃ κανεὶς τὸ παιδί. Θὰ μπορούσα ἀκόμη νὰ προσθέσω, ὅτι ὁ 4ος καὶ 5ος αἰὼν τῶν Ἀθηνῶν, ἡ αὐτοκρατορικὴ Ρώμη, ὑπὸ ἀρκετὰ διαφόρους συνθήκας, ρίχνουν περισσότερον φῶς στὰ πνευματικὰ μας προβλήματα ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἄλλη ἐποχὴ, γιὰτὶ ἔχουν περισσότερα κοινὰ σημεῖα μὲ τὴν ἐποχὴ μας». R. Livingstone, Σκοποὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, μετ. Χ. Καθαθᾶ, Ἀθῆναι, σ. 27.

κετοὶ νεώτεροι οὐμανισταί. Γι' αὐτὸ κάνουν στροφή πορείας μὲ τὴν ἀναγνώρισι τοῦ χριστιανικοῦ παράγοντος. Αὐτοὶ δὲν λησμονοῦν, ὅταν μιλοῦν γιὰ τὴν προέλευσι τοῦ πολιτισμοῦ, ὅτι τὸ βάθος στηριξέως του δὲν ἦταν μόνον ὁ κλασικισμὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστιανισμὸς⁽⁵⁾.

Τέτοια παραδοχὴ εἶναι πολὺτιμη· γιατί ἡ κρίσις γύρω ἀπὸ τὸ πρόβλημα τῶν κλασικῶν σπουδῶν βασανίζει καὶ τοὺς Ἕλληνας. Βέβαια θεωρητικά, πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ παραδέχονται καὶ ὑπογραμμίζουν τὴν ἀξία τῶν ἀρχαίων κλασικῶν καὶ ἀρκετοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ τοποθετοῦν τὶς χριστιανικῆς ἀξίες σὲ περιοπτο θέσι⁽⁶⁾· ἀλλὰ στὴν πραγματικότητά ὑπάρχει ἀπόστασις, ποὺ δὲν ἔχει γεφυρωθῆ, μεταξὺ ἑλληνικῶν καὶ χριστιανικῶν ἰδεῶν, ἐνῶ ἔχει ἀσκηθῆ ἰσχυρὴ ἐξωστικὴ πίεσις κατὰ τῆς ἀρχαιομαθείας.

Γι' αὐτὸ τὸ πρόβλημα τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων στὸν τόπο μας δὲν ἔχει τόσο θεωρητικὴ βάσι, ὅσο πρακτικὴ. Ἐκεῖνοι ποὺ στρέφονται σήμερα κατὰ τοῦ κλασικοῦ γυμνασίου τῆς Ἑλλάδος ἔχουν ἐπιχειρήματα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πρᾶξι. Γιατί ἔχει δοθῆ στὸ μάθημα τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν, κυρίως τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν, ἀποκλειστικὰ πρωταρχικὴ σημασία καὶ σπουδαιότης. Καὶ διερωτᾶται κανεὶς: ποῦ βρίσκονται οἱ ἀπόφοιτοι τῶν κλασικῶν γυμνασίων μὲ τοὺς ὑψηλοὺς σκοποὺς, τὴν θερμουργὸ πνοή, τὸ ἀνθρωπιστικὸ πνεῦμα, τὴν πνευματικὴ ἀνωτερότητα; ποῦ εἶναι οἱ ὑποσχέσεις γιὰ τὸ «ἔφος τῆς ζωῆς», ποῦ θ' ἀνέκυπτε ἀπὸ τὴν διδασκαλία τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν; Παρατηρήσατε ἕνα ἀπόφοιτο τοῦ γυμνασίου μετὰ ἀπὸ ἐξαετῆ διδασκαλία, μὲ ὀκτὼ καὶ ἐννέα ὥρες τὴν ἐβδομάδα μόνο γιὰ τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά· δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ ἐξημενεύσῃ ἕνα στοιχειῶδες ἀρχαῖο

κείμενο, δὲν ἔχει οὔτε τὴν παραμικρὴ γνώσι γιὰ τὶς ἀνθρωπιστικῆς δυνατότητες τῶν ἀρχαίων. Ἐκεῖνο ποὺ μένει σταθερὸ καὶ μόνιμο μέσα του εἶναι συνήθως ἕνα σύμπλεγμα γραμματικῆς καὶ συντακτικοῦ, ἕνα συναίσθημα δυσανεξίας καὶ φοβίας. Αὐτὸς συνήθως δὲν πρόκειται στὸ μέλλον ν' ἀνοίξῃ οὔτε ἕνα κείμενο ἀρχαίου συγγραφέως.

Τὸ σημερινὸ κλασικὸ γυμνάσιον, καθὼς εἶναι διαμορφωμένο, ὄχι μόνον δὲν καλλιεργεῖ τὸ κλασικὸ πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ ἀπομακρύνει καὶ τὸ σκοτώνει. Οἱ πῖο πολλοὶ φιλόλογοι ἔχουν βυθισθῆ στὸν φορμαλισμὸ· πελαγώνουν σὲ μία ἀμέθοδη διδασκαλία τῆς γλώσσης, ποὺ οἱ μαθηταὶ δὲν θὰ μάθουν ποτέ· γιατί ἡ τέλεια ἐκμάθησις τοῦ συντακτικοῦ καὶ τῆς γραμματικῆς, ποὺ ἀποτελεῖ, γι' αὐτοὺς, τὴν κορωνίδα τῆς ἀποδόσεως καὶ τῆς ἐπιτυχίας, δὲν μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ σὰν κίνητρο γι' αὐτενέργεια καὶ ἀφομοίωσι.

Ἄλλοι πάλι ἀπὸ τοὺς κατηρητισμένους φιλόλογους στρέφονται σ' ἕνα ἀπύθμενο ἱστορισμὸ, σ' ἀναγκαστικὴ καὶ τυραννικὴ προσφορὰ πραγματολογικῶν γνώσεων, γιατί πιστεύουν, πὼς μόνον ἡ ἀγαπαρόστασις τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ ἔχει ἐκπολιτικὴ δύναμι. Ἔτσι ἐκεῖνο ποὺ πετυχαίνει ὁ φιλόλογος στὸν σκληρὸ ἀγῶνα τῆς διδασχῆς τῶν ἀρχαίων εἶναι ἡ ἀπαρέσκεια καὶ τὰ ἐρωτηματικά. Εἶναι πῖα στερεότυπη ἡ φράσις ποὺ πολὺ τακτικὰ ἀκούγεται ἀπὸ γονεῖς καὶ μαθητάς: «τί χρειάζονται τὰ ἀρχαῖα»!

Ἀλήθεια, ποῖα ἡ χρησιμότης τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καθὼς τοὺς καταντήσαμε! Ἔτσι μερικοὶ θεωροῦν σὰν ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἐπιχειρήματα τῆς ἀρχαίας γλωσσομαθείας τὴν ὄξυνσι τῆς διανοίας· ἀλλὰ μὲ τὴν ἴδια λογικὴ θὰ ἔπρεπε τὰ μαθηματικά νὰ πάρουν τὸν ἴδιο ἀριθμὸ ὥρων στὸ πρόγραμμα. Γι' αὐτὸ δὲν στέκει πῖα ἡ ἀποψις τοῦ φορμαλισμοῦ γιὰ γλωσσικὴ ἔρευνα καὶ ἀναδίφησι τῶν κειμένων, οὔτε τοῦ ρεαλισμοῦ γιὰ ἱστορικὴ ἀναπαράστασι. Αὐτὰ ἄς τὰ κάνουν οἱ φιλόλογοι καὶ ἔτοιμα ἄς τὰ προσφέρουν σὲ κάποια μαθήματα πολιτισμοῦ καὶ γραμματολογίας.

Δυστυχῶς ὁμως τὸ μάθημα τῶν ἀρχαίων

(5) Βλ. τὴν σχετικὴ ἀρθογραφία τοῦ Π. Μελίτη στὶς «Ἀκτίνες» ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1954 καὶ πέρα.

(6) Ἡ 13ῃ ἐτησίᾳ συνέλευσις τῶν λειτουργῶν τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως ὑπογραμμίζει τὸ ἑλληνικὸ ἰδεῶδες, χωρὶς νὰ κἀν λόγον γιὰ τὸ χριστιανικὸ· βλ. Ἄ. Τσίριμπα—Εὐρ. Κωνσταντοπούλου, Ἱστορία τῆς Παιδαγωγικῆς, Ἀθήναι 1953, σελ. 196.

ἐλληνικῶν ἀντὶ ζωογόνου πηγῆς μεταβλήθηκε σὲ περιοχὴ στειρότητας καὶ ἀκαρπίας, γιατί ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ σωστό του νόημα καὶ τὴν ἀληθινὴ του δικαίωσι. Τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ παίρνουν πρωταρχικὴ σημασία κι' ἀποτελοῦν τὸν κορμὸ τοῦ κλασσικοῦ γυμνασίου, ὅταν ἔλθουν νὰ ὑπηρετήσουν τὸ ἀνθρωπιστικὸ αἷτημα. Ὁ μαθητὴς δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ, οὔτε γλωσσολόγος, οὔτε γραμματικὸς, οὔτε ἱστορικὸς καὶ ἀρχαιολόγος. Τέτοια εἰδικὰ διαφέροντα μονάχα λίγοι μαθηταὶ εἶναι φυσικὸ νὰ διαθέτουν, σύμφωνα μὲ τὶς ἰκανότητες καὶ τὴν ἰδιοτυπία τοῦ χαρακτῆρος των. Ὁ μέσος ὅμως μαθητὴς ἔχει τὴν ἐνδόμυχη ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἄνθρωπος. Σὰν ἔφηβος μῖς κρισίμου ἐποχῆς ἔχει ἀνοικτά, ἀγωνιώδη, ἐπίμαχα προβλήματα, πὸν ζητοῦν λύσι. Ἄν τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ ἔχουν τὴν δύναμι νὰ τὸν βοηθήσουν στὴν κατάκτησι τῶν προβλημάτων αὐτῶν σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα, ἂν μπορέσῃ νὰ καταλάβῃ πὸς τὰ μεγάλα καὶ θεμελιώδη προβλήματα (ἀξιολογία, νόημα καὶ σκοπὸς τῆς ζωῆς κλπ.), πὸν ζῆ, ἔχουν ὑπερχρονικότητα, εἶναι προβλήματα πὸν ἀτησχόλησαν ὅλες τὶς γενεὲς κάθε ἱστορικῆς περιόδου κι' ὅτι στὴν κλασσικὴ ἐποχὴ ἔγινε ὑποδειγματικὴ καὶ εἰλικρινῆς μελέτη καὶ προσπάθεια λύσεώς τους, ἂν σχηματίσῃ τὴν ἰδέα πὸς ἡ ἐρευνητικὴ ἀπορία⁽⁷⁾ καὶ ἡ φιλοσοφικὴ ἀγρύπνια εἶναι βαθειὲς λειτουργίες τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ ὅτι ὁ κλασσικὸς τίς εἶχε σ' ἕψιστο βαθμὸ, τότε θὰ κατανοήσῃ πὸς τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ ἀνταποκρίνονται στὰ βαθύτερα διαφέροντά του.

Ὁ οὐμανισμὸς δικαιώνεται μόνον, ὅταν τεθῆ στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ ψυχικὲς ἀνάγκες καὶ προβλήματα, τὴ ζωὴ μὲ τὶς δικές τῆς ἀπαιτήσεις· γι' αὐτὸ χρειάζεται νὰ εἶναι ὀπλισμένος μ' ἀσκησι τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιάς, μ' ὄριμη σκέψι καὶ βαθὺ συναισθημα. Ὁ ἄνθρωπος πὸν βαθαίνει σὲ χριστιανικὴ ἀγάπη, πὸν προσδίδει στὴ ζωὴ του τὸ νόημα μῖς ἀποστολῆς σύμφωνα μὲ

τὴν χριστιανικὴ ἔμπνευσι, ἔχει μέσα του τὴν οὐσιαστικώτερη ἀνησυχία καὶ τὴν πῖο ἀκοίμητη δίψα, τὴν δίψα τῆς δικαιοσύνης, τὸν λιμὸ τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, τὴν φλόγα τῆς πολιτιστικῆς δημιουργίας, πὸν ἀπαιτοῦν ἀντίκρουσμα καὶ τῶν ἄλλων ἀξιών. Τότε καταλαβαίνει πὸς, ἂν ἡ χριστιανικὴ εἶναι κυρία ἰδιότης, δὲν εἶναι ἡ μοναδική. Γιατί μπρὸς του ἔχει ἀνάγλυφῃ, ὀλοζώντανη τὴ μορφὴ τοῦ πρώτου, καὶ μοναδικοῦ ἴσως σ' ὀλοκλήρωσι, μεγάλου ἀνθρωπιστοῦ, τοῦ Μ. Βασιλείου, ὁ ὁποῖος στὴν περίφημη ὁμιλία του πρὸς τοὺς νέους⁽⁸⁾ δείχνει τὴν γονιμότητα καὶ τὴν πολῦτιμη συμβολὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ οὐμανισμὸς λοιπὸν, στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου, στὶς ἀνάγκες, στὶς δυσκολίες, στὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁπότε ἡ γνώσις δὲν ἔρχεται σὰν μία ἀπλή κατάκτησις τοῦ νοῦ, ἀλλὰ καὶ σὰν συναισθηματικὸς ἐρεθισμὸς, πὸν δονεῖ τὴν καρδιά· γίνεται ἀνησυχία, ἀλλὰ καὶ βοήθεια. Τὸ σχολεῖο ἂν θέλῃ νὰ μείνῃ κλασσικὸ, πρέπει νὰ φέρῃ τὸν νέο σ' ἐπαφὴ μὲ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ τῆς κοινωνίας, τὰ ὁποῖα ὅμως κάτω ἀπὸ τὰ φῶτα τοῦ συνθετικοῦ ἀνθρωπισμοῦ θὰ σχηματίζον διαναγῆ περιγροῦματα μὲ φωτισμένες ὅλες τὶς πτυχές καὶ θὰ δίνον τὶς δυνατότητες ὀρθῶν λύσεων. Γιατί ὁ ἔφηβος θὰ στηρίζεται σὲ στέρεο ἔδαφος κριτικῆς καὶ κατευθύνσεων.

Ἄν ὅμως στὰ μάτια μας τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ παίρνουν καινούργιο καὶ γόνιμο νόημα σὰν ὑπηρετικὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν του, δὲν σημαίνει πὸς τὸ κλασσικὸ γυμνάσιο πρέπει νὰ μείνῃ στὴν παλαιὰ του μονομέρεια. Τὰ σύγχρονα ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς πρέπει νὰ γίνον γνωστὰ καὶ οικεῖα στοὺς μαθητὰς ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ ὄχι ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες. Δὲν μποροῦμε πῖα νὰ ἀγνοοῦμε π.χ. τὴν ἀτομικὴ φυσικὴ, οὔτε νὰ ἔχωμε τὸ μάθημα τῆς ψυχολογίας σὲ μία πρωτόγονη καὶ ἀπαράδεκτη μορφὴ, μακρὰ ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴ γνωριμία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν σχέσι του μὲ τὴν ζωὴ. Οἱ σύγχρονοι γνώσεις γύρω ἀπὸ τὰ ἄτο-

(7) «Μάλα γὰρ φιλοσόφου τούτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν· οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὐτή», Θεαιτ. 155D.

(8) P. G. 31, 564-589.

μο καὶ τὴν κοινωνία πρέπει νὰ μποῦν στὸ σχολεῖο καὶ νὰ ὑποκαταστήσουν τὶς νεκρὲς καὶ ξεπερασμένες. Τῆ θέσι πάλι τῆς μονομεροῦς πολυμαθείας *de omni re scibili*⁽⁹⁾, νὰ πάρη ἡ αὐτενεργὸς καὶ δλόφνηξη συμμετοχὴ τοῦ μαθητοῦ στὴν ἀπόκτησι γνώσεων, πού θ' ἀνταποκρίνονται στὰ διαφέροντα κάθε ἡλικίας, ἀλλὰ καὶ θὰ περιπέτουνται, σὰν κισσὸς κορομὸ δένδρου, τὸν ἀνθρωπιστικὸ σκοπὸ, ὃ ὁποῖος ζητεῖ νὰ γνωρίσωμε τὸ βάθος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ν' ἀναμετρήσωμε τὶς δυνατότητές μας καὶ νὰ ἐπιδοθοῦμε σὲ νέα δημιουργικὰ ἔργα. Τότε φυσικὰ τὰ ἀρχαῖα ἐλληνικὰ θὰ πάρουν ἄλλο μέγεθος στὰ μάτια τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας μὲ τὸ ἐκπαιδευτικὸ του συμβούλιο, καθὼς καὶ οἱ φιλόλογοι, θὰ χρειασθῆ νὰ κάνουν ἀρκετὲς ἀλλαγὲς στὰ προγράμματα καὶ τὶς ἐργασίαι τους.

Γιατὶ πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι πολλὰ ἀπὸ τὰ κείμενα πού χρησιμοποιοῦνται σήμερα σὰν διδακτικά καὶ παιδευτικά, ἀντὶ νὰ περιχλείουν μεγάλες μορφὲς καὶ ὑψηλὲς ἀξίες, προσφέρουν σκύβαλα καὶ ἄχυρα. Λὲς καὶ χάθηκαν οἱ ἀριστοουργηματικὲς σελίδες τοῦ Θουκυδίδη καὶ πρέπει ἀναγκαστικὰ καὶ ἀπαραίτητα νὰ κολλήσωμε στὰ πλαταικὰ. Ἐνα δλόκληρο ἐξάμηνο διδάσκονται οἱ μαθηταὶ τὶς πλεκτάνες πού ἐξυφαίνονται οἱ ἀντιμαχόμενες μερίδες, τὴν σκληρότητα τῶν Πλαταιέων, τὸ ἄσθηστο μῖσος τῶν Θηβαίων, τὴν σκοπιμότητα τῶν Σπαρτιατῶν, τὰ πολεμικὰ τεχνάσματα, τὶς πολιορκητικὲς μηχανὲς κλπ. Ὁραῖο παιδευτικὸ παράδειγμα ἐμφυλίου ἀλληλοσπαράγμου!

Τί νὰ πῆ κανεὶς πάλι γιὰ τὶς ἀνθρωπιστικὲς ἰδέες τοῦ Λουκιανοῦ μὲ τὰ ἐγκώμια τῶν μυῶν καὶ τοὺς νεκρολογικοὺς διασυρισμοὺς τῆς ἀρχαίας θρησκείας! Χάθηκαν οἱ συγγραφεῖς κ' ἔπρεπε νὰ βάλωμε τὸν Λυκοῦργο μὲ τὶς σχοινοτενεῖς προτάσεις του καὶ τὶς κουραστικὲς ἐπαναλήψεις. Νὰ λοιπὸν κείμενα, πού ἀντὶ γιὰ πνευματικὴ τροφή προσφέρουν ἄ-

χυρα ἀξιών. Γι' αὐτὰ ἔχομε τὴν ἀπαίτησι καὶ τὴν προσδοκία οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ Ὑπουργείου νὰ πάρουν τὴν ἀπόφασιν τῆς καθάρσεως τοῦ προγράμματος ἀπὸ τὰ σκύβαλα καὶ τῆς ἀντικαταστάσεώς των μὲ ἄλλα πού νὰ ἔχουν ἀνθρωπιστικὲς ἰδέες. Ἡ Κύρου παιδεία ἔχει ὠραιότατες σελίδες, τὸ ἴδιο τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ξενοφῶντος. Ἀκόμη δὲν βλεπομε τὸν λόγο τῆς ἀποκλειστικῆς προτιμήσεως μόνον λογοτεχνῶν συγγραφέων καὶ τῆς ἀδιαφορίας πρὸς τοὺς ἐπιστήμονας. Γιατὶ νὰ ἀγνοοῦνται οἱ μεγαλοφυεῖς ἀρχαῖοι μαθηματικοὶ καὶ φυσικοί!⁽¹⁰⁾ Λεῖπει ἀκόμη ὁ συνθετικώτερος ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους φιλοσόφους, ὁ Ἀριστοτέλης⁽¹¹⁾. Ἀλλὰ τί εἶδους ἀνθρωπιστικὴ παιδεία θὰ προσφέρωμε, χωρὶς τὴν συμβολὴ αὐτῆς τῆς μεγαλοφυΐας!

Πρόδηλο ὅμως γίνεται πὼς τέτοιαι σκέψεις ὀδηγοῦν σὲ νέες δυσκολίες. Φέρουν τὸ πρόβλημα τῶν μεταφραστικῶν δυσχερειῶν. Τὰ ἀρχαῖα κείμενα ἔχουν νοηματικὴ πυκνότητα καὶ ἐκφραστικὴ πλοκή, ὥστε ὁ μαθητὴς δύσκολα μπορεῖ νὰ τὰ γνωρίσῃ σ' ἔκτασι. Γι' αὐτὸ νομίζομε, μολονότι θὰ ξενίσῃ μερικοὺς, πὼς παράλληλα μὲ τὴν πρωτότυπὴ ἐνασχόλησιν πρέπει οἱ μαθηταὶ νὰ ἐμβαθύνουν στοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ ἀπὸ λογοτεχνικὲς μεταφράσεις. Ἄν ἀπὸ τὶς ἐννέα ὥρες καθ' ἑβδομάδα στὶς ἀνώτερες τάξεις διατίθενται οἱ δύο σὲ μελέτη τοῦ περιεχομένου τῶν κειμένων, θὰ ἔχομε μία πλατύτερη καὶ γονιμώτερη γνῶσιν τῶν ἀρχαίων. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο οἱ μαθηταὶ ἀντὶ τὰ διδάσκονται μερικοὺς στίχους π.χ. τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους, θὰ ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ μελετήσουν στὸ συνολικὸν τοὺς περιεχόμενον τρεῖς καὶ τέσσαρις ἢ καὶ τὶς ἑπτὰ (μὲ καταμερισμὸν ἐργασίας) τραγωδίαι τοῦ μεγάλου ποιητοῦ⁽¹²⁾. Καὶ ἀντὶ τῶν πλαταικῶν καὶ τοῦ

(10) Δ. Κασιῆ, Ἀπὸ τὸ ἀστρονομικὸν ἔργον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, «Ἀκτίνες» 1956, σελ. 23-26.

(11) Βέβαια εἶναι πυκνὸς καὶ δύσκολος· ἀλλ' ὠρισμένα ἄπλά καὶ ἀντιπροσωπευτικὰ ἀποσπάσματα θὰ μπορούσαν νὰ δοθοῦν ἀπὸ τὴν Ποιητικὴν, τὰ Ἡθικὰ Νικομάχεια κλπ.

(12) Στῆ διδασκαλίᾳ ἀρχαίων κειμένων ἀπὸ μεταφράσεις τὸ Κολλέγιο Ἀθηνῶν σημειώνει σημαντικὴ ἐπιτυχία.

(9) G. Viatte, Y. Lagrée, F. Russo etc, Progrès et incertitudes de l' éducation nouvelle, éd. Privat, σ. 12.

περιορισμοῦ σὲ ὠρισμένα σημεῖα στὸν ἐπιτάφιο τοῦ Περικλέους, θὰ δίδεται ἡ εὐκαιρία εὐρυτέρας καὶ συνολικῆς παρακολουθήσεως τῆς πολιτικῆς σκέψεως τοῦ Θουκυδίδη σ' ὀλόκληρη τὴν ἱστορία του, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἐρευνητικὴ του ἀντικειμενικότητα, τὴν διεισδυτικὴ αἰτιολόγησι καὶ τοὺς ἐπιτυχεῖς χαρακτηρισμοὺς του παρέχει «ἐς αἶε» τὸ πρότυπο τῆς πολιτικῆς ὀριμότητος.

Σ' αὐτὴ ὅμως τὴν ἄποψι θὰ προβληθῆ τὸ γνωστὸ ἀντεπιχείρημα, ὅτι βέβαια γνωρίζει κανεὶς τὸν κλασσικὸ πολιτισμὸ πλατύτερα, ἀλλὰ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο κάνομε τὴν ἀρχὴ μῖα ἀποχωρήσεως, ὁπότε οἱ δύο ὄροι τῆς σήμερον θὰ γίνονιν τρεῖς αἰῶνιοι⁽¹³⁾, γιὰ νὰ καταργηθῆ στῆ συνέχεια ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία. Δὲν νομίζομε ὅμως πὼς μὲ ἓνα φανταστικὸ ἐνδεχόμενον πρέπει νὰ θυσιάσωμε κάτι πολύτιμο γιὰ τὴν ἀνθρωπιστικὴ παιδεύσι. Γιατί ἔτσι καθὼς διδάσκονται τὰ ἀρχαῖα, μὲ τὴν ἔλλειψι-μεθόδου, τίς τόσες γλωσσικὲς δυσχέρειες καὶ τὴν φοβερὴ πληγὴ τοῦ τυφλοσούρητι τῶν σχολικῶν μεταφράσεων, πού οἱ μαθητὰι σχεδὸν ἀποστηθίζουν, χωρὶς νὰ καταλαβαίνουν τί μεταφράζουν, δὲν ἔχουν καμμία δυνατότητα διεισδύσεως στὸ πνεῦμα τῶν κειμένων. Ἄς μὴν ἀναφέρῃ κανεὶς ἐλάχιστα καλὰ γυμνάσια, στὰ ὁποῖα διεξέρχονται κάπως περισσότερη ὕλη. Τὰ πολλὰ σχολεῖα κολλᾶνε στὶς 2-3 σελίδες τοῦ Ἀυσίου καὶ τοῦ Ἰσοκράτους.

Ὅσο γιὰ τὴν ἄποψι ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη κανεὶς συνολικὴ ἀντίληψι τοῦ κλασσικοῦ πολιτισμοῦ χωρὶς τὴν μορφὴ του, τὴν γλώσσα, εἶναι πραγματικὴ καὶ βάσιμη⁽¹⁴⁾. Πρέπει τοῦλάχιστον οἱ Ἕλληνες μαθητὰι νὰ μαθαίνουν τίς ἀρχαῖες γλώσσες, ἔστω τὴν ἑλληνικὴν, χωρὶς πάλι νὰ πιστεύωμε πὼς μποροῦν αἰσθητικὰ ν' ἀπολαύσουν τὸ ὕψος, τὴ γλώσσα, τὴν πλοκὴ τῆς. Αὐτὴ εἶ-

ναι δύσκολη ψυχικὴ λειτουργία καὶ ὁ κοινὸς μαθητὴς δὲν μπορεῖ νὰ τὴν πετύχη.

Πάντως ὁ μαθητὴς πρέπει νὰ εἶναι γλωσσικὰ ἐφωδιασμένος, ὥστε νὰ ἔχη ἀργότερα, ὅταν ὀριμάσῃ, καὶ τὴν αἰσθητικὴ ἀπόλαυσι. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ κοροϊδευόμε τὸν ἑαυτὸ μας, γιὰτί τώρα τὸ κάνομε, χρειάζεται ὁ μαθητὴς νὰ μπῆ σύντομα στὰ μυστικὰ καὶ τὸν μηχανισμό τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Τὸ ἀναγνωστικὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, πού χρησιμοποιεῖται σήμερα, εἶναι ἀνεπαρκὲς καὶ παθητικὸ. Νομίζομε πὼς ἀπαιτεῖται ἡ συγγραφὴ μῖας μεθόδου τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μὲ ἀπλά θέματα καὶ πολλὰς ἀσκήσεις, καθὼς συμβαίνει μὲ τὸ livre unipue τῶν ἐκδόσεων Hachette τῆς γαλλικῆς ἢ τὸ essential ἢ τὸ σύστημα Dent's τῆς ἀγγλικῆς. Κείμενο δηλαδὴ καὶ ἀσκήσεις καθενὸς κεφαλαίου ν' ἀποτελοῦν μίαν ἐνότητα ὑπηρετικὴ κάποιου γραμματικοῦ ἢ συντακτικοῦ φαινομένου. Ἐντὶ τῶν τετριμμένων, ἀπαιδευτῶν καὶ μηχανικῶν γραμματικῶν ἀντικαταστάσεων⁽¹⁵⁾, νὰ ὑπάρχουν ἀσκήσεις πού νὰ ζητοῦν συνώνυμα, ἀντίθετα, στοιχειώδη κατασκευὴ προτάσεων, ν' ἀπαιτοῦν συμπλήρωσι κενῶν κλπ.

Ἄν ἔτσι συστηματικὰ γιὰ δύο χρόνια⁽¹⁶⁾ διδαχθῆ ἀπὸ ἐπαγωγικὴ μέθοδο ὁ μαθητὴς τὰ σπουδαιότερα στοιχεῖα τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ, πλουτίσῃ κάπως τὸ λεξιλόγιό του καὶ βοηθηθῆ νὰ διεξέλθῃ μὲ ταχύτητα ἀπὸ τὸ πρωτότυπο, ἔκτὸς ἀπὸ τίς δημηγορίες, ἓνα εὐκολο σὲ κατανόησι καὶ διδακτικὸ σὲ ἀγωγή σύγγραμμα, τὴν Κύρον παιδεία, θὰ ὑπάρχῃ βάσιμη ἐλπίς πὼς τίς ἐπόμενες τέσσαρις χρονιὲς ὁ μαθητὴς θὰ ἔχη ἀσφαλῆ θεμέλια, γιὰ μίαν ἀληθινὴν γνωριμία τῶν ἀρχαίων. Καθὼς, ὅταν μαθαίνωμε γαλλικά, ἀρχίζομε ἀπὸ μίαν μέθοδο ἤσυχρα, ὑπομο-

(13) Βλ. τὴν ἰσχυρὴ θέσι γιὰ τὴν διδασκαλία ἀπὸ τὸ πρωτότυπο τοῦ Κ. Βουρβέρη στό: Ἡ κλασσικὴ φιλολογία ὡς πνευματικὴ ἐπιστήμη, Ἀθῆναι 1952, σ. 79-85.

(14) Γιὰ τὴν σημασίαν τῆς γλώσσης γράφει ἐκτεταμένα ὁ Κ. Γεωργούλης στῆ: Μελέτη τῶν ἑλληνικῶν ἀνθρωπιστικῶν γραμμάτων, Θεσσαλονίκη 1938.

(15) Ἐχει συγγραφῆ βιβλίον μ' ὄλες τίς ἀντικαταστάσεις τῶν ἀνωμόλων ρημάτων ἐρρέτω αὐτοεργεῖα!

(16) Ὁ Ἰ. Χαντέλης εἰσηγεῖται κατώτερο καὶ ἀνώτερο κύκλο διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων· βλ. Συμβολὴ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν, Ἀθῆναι 1931, τόμ. α' σ. 46-51· καὶ τόμ. β', Ἀθῆναι 1938, σ. 216.

νητικά, για να καταλήξωμε στὸν Molière, Boileau, Racine, ἔτσι πρέπει νὰ γίνη καὶ μετὰ τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά. Ἐφοῦ οἱ μαθηταὶ γνωρίσουν ἱκανοποιητικὰ τὴν γραμματικὴ καὶ τὸ συντακτικὸ στὰ οὐσιώδη τοὺς σημεῖα τὶς δύο πρῶτες χρονιές, καὶ ἀσκηθοῦν στὴν ἀνάγνωσι πολλῶν σελίδων εὐκόλου ἀρχαίου κειμένου, θὰ ἔχουν κάποια δυνατότητα περισσοτέρας καὶ ὀριμωτέρας ἐργασίας πάνω στὰ βαθύτερα νοήματα τῶν κλασικῶν κειμένων, χωρὶς ν' ἀποκλείεται ἡ μετρημένη παρατήρησις, καὶ κατὰταξις γλωσσικῶν καὶ συντακτικῶν φαινομένων.

Οἱ μαθηταὶ δὲν μαθαίνουν ἀρχαῖα ἑλληνικά, ὄχι μόνο γιατί δὲν τὰ ἔχομε ἐντάξει στὸν ἀνθρωπιστικὸ σκοπὸ καὶ ἐπομένως δὲν ἔχουν ἐνδιαφέρον· ὄχι μόνο γιατί ἡ γραμματικὴ καὶ τὸ συντακτικὸ ἔχουν γίνῃ σκοπὸς καὶ ἐπιτέλεσις, ἀλλὰ καὶ γιατί λείπει ἡ μέθοδος, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ ἀρχίσωμε τὴν διδασκαλίαν. Ἐάν π.χ. τὸ βιβλίον τοῦ Ζούκη βελτιωθῇ μετὰ τὴν χρῆσιν πολλῶν ἀσκήσεων, θὰ καλυφθῇ ἕνα μεθοδικὰ κενό. Ἄλλοιῶς μετὰ τὶς πέντε-ἕξι σελίδες τὸν χρόνον καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ «τυφλοσύρτη», οἱ μαθηταὶ ὄχι μόνο δὲν μαθαίνουν ἀρχαῖα, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτενέργειαν καταπνίγουν, καὶ ἀπὸ τὴν πίεσιν τῆς πραγματικότητος θὰ ὀδηγηθοῦμε στὴν κατάργησιν

τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας.

Γι' αὐτὸ χρειάζεται ρεαλιστικὴ ἀντιμετώπισις καὶ πειραματικὴ δοκιμὴ αὐτῶν τῶν προβλημάτων, μετὰ αὐτενεργὸν ἀλλαγὴν τοῦ τρόπου τῶν ἐξετάσεων⁽¹⁷⁾. Τὸ Ἐπιτελεῖον Παιδείας θὰ μπορούσε νὰ πειραματισθῇ μερικῆς θεωρίας σὲ 2-3 σχολεῖα. Γιατί, ἂν γενικὰ τὸ σχολεῖον τῆς ἐποχῆς μας θέλῃ ἀνανέωσι, πολὺ περισσότερον τὴν χρειάζεται τὸ ἑλληνικὸ γυμνάσιον, ποὺ βρίσκεται σ' ἀληθινὸν κατάντημα. Ἡ ἐπαφὴ μετὰ τὴν ζωὴν, ἡ ἀφύπνισις καὶ καλλιέργεια τῶν διαφερόντων, ἡ εἰσαγωγὴ τῶν νεωτέρων ἐπιστημονικῶν προβλημάτων, ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς, ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία ποὺ στηρίζεται στὸν Χριστιανισμὸ καὶ τὸν κλασικισμὸν, μαζὶ μ' ἀνανεωμένη διδακτικὴ μέθοδος καὶ τὴν ἐκμάθησιν τῆς νέας ἑλληνικῆς⁽¹⁸⁾, θ' ἀποτελέσουν τὰ ἀσάλευτα θεμέλια μιᾶς καινούργιας καὶ ἐλπιδοφόρου οἰκοδομῆς.

Γ. ΜΠΟΖΩΝΗΣ

(17) Gaudig—Σ. Καλλιὰ φά, Ἡ σύγχρονος διδακτικὴ ἐν θεωρίᾳ καὶ πράξει, Ἀθήναι 1933, σ. 370-373.

(18) Τώρα δὲν διδάσκεται συστηματικὰ ἡ νέα ἑλληνικὴ.

ΒΡΑΔΥΝΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Κύριε,
 ποῦ τὴ μουσικὴ τῆς αἰσιοδοξίας γενῶς
 σπὸ πῖθ μυστικὸ βάθος τῆς ὑπαρξῆς μου,
 Κύριε τῶν ἡμερῶν μου,
 ποῦ κάνεις, ὥστε τὴν αὐγὴν,
 ν' ἀνοίγω τὴ σκέψη μου
 μόνο γιὰ νὰ σὲ χαιρετήσω
 καὶ τὴ νύχταν, νὰ κλείνω τὴ σκέψη μου
 μετὰ τὴ σφραγίδα τῆς εὐγνωμοσύνης
 γιὰ τὴν πραότητα καὶ τὴν εὐφροσύνην,
 ποῦ μοῦ χαρίζει ἡ ἀγάπη σου,
 Ἐσὺ, Κύριε,
 ποῦ εἶσαι πάντα κοντὰ μου,
 ὅταν οἱ ἄνθρωποι μ' ἐγκαταλείπουν,
 Κύριε τῶν πεπρωμένων μου,
 ποῦ τάνθη τῆς πίστεως σπέρνεις σὲ κάθε μου βῆμα,
 εὐδόκησε νὰ κλείσω τὴ μυστικὴ ἀγρυπνία μου,
 εὐδόκησε νὰ σοῦ ἐμπιστευθῶ τὸν ὕπνον μου,
 Κύριε τῆς αἰωνιότητος.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΟΥΛΗΣ

ΓΑΜΟΣ, ΔΙΑΖΥΓΙΟΝ ΚΑΙ ΦΟΡΟΙ...

Εἰς τὸ τεύχος τῶν «Ἀκτιῶν» τοῦ παρελθόντος Φεβρουαρίου εἶχε παρατηρηθῆ εἰς τὰς «Ἀπόψεις», ὅτι ἡ διάταξις τοῦ νόμου περὶ ἐνιαίου φόρου, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ εἰσοδήματα τῶν συζύγων θεωροῦνται ὡς ἐνιαῖον εἰσόδημα καὶ φορολογοῦνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πολὺ βαρύτερον, ἀποτελεῖ νέον πλήγμα κατὰ τῆς οἰκογενείας καὶ ἐπιτείνει τὸν διωγμὸν εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκεται ἤδη αὕτη εἰς τὴν πραγματικότητα.

Τὸ θλιβερὸν τοῦτο φαινόμενον, ὅπως ἐσημειώτο ἄλλως τε καὶ εἰς τὰς «Ἀπόψεις», δὲν εἶναι μόνον ἑλληνικόν. Ἀπαντᾶται, μὲ ἰδιαιτέραν μάλιστα ὀξύτητα, καὶ εἰς ἄλλα κράτη τῆς Εὐρώπης, ὅπου ὑπάρχον παρόμοιαι διατάξεις. Εἰς τὴν Γερμανίαν συγκεκριμένως, τὸ θέμα ἀτησχόλησεν ἐπανειλημμένως τὸν νομικὸν τύπον.

Πράγματι, εἰς τὸ ἔγκριτον γερμανικὸν νομικὸν περιοδικὸν «Ehe und Familien» (Γάμος καὶ οἰκογένεια, τεύχος Δεκεμβρίου 1956, σ. 346 ἐπ.), ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Mannheim κ. Heinz Paulick δημοσιεύει μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν μελέτην τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἐπίδρασις τοῦ φορολογικοῦ δικαίου ἐπὶ τῆς συνάψεως γάμων καὶ τοῦ διαζυγίου»⁽¹⁾, λαβὼν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν μελέτην τοῦ Joseph Wenner «Διαζύγιον ἄνευ χωρισμοῦ»⁽²⁾.

Ὁ συγγραφεὺς, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἄρθρου του, ἀναφέρεται εἰς τὴν «συμφορολογίαν» τῶν συζύγων κατὰ τὸ ἄρθρον 26 τοῦ γερμανικοῦ νόμου περὶ φορολογίας τοῦ εἰσοδήματος. Ἡ ἐνιαῖα αὕτη φορολογία τῶν εἰσοδημάτων ὀδηγεῖ εἰς διάφορον μεταχειρίσιν τῶν ἐγγάμων ἀπὸ τῶν ἀγά-

μων⁽³⁾. Τοῦτο ἔχει ὡς συνέπειαν, διὰ καθαρῶς φορολογικοῦς λόγους, νὰ ἀποτρέπονται οἱ γάμοι πολλῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι παραιτοῦνται μὲν τούτων διὰ νὰ παραμείνουν εἰς τὸ εὐνοϊκὸν καθεστὸς φορολογίας τῶν ἀγάμων, ἀλλὰ συμβιοῦν ἄνευ ἐπισήμου νομιμοποιήσεως τῆς σχέσεώς των, διατελοῦντες τοιουτοτρόπως εἰς ἓνα de facto γάμον. Ἄλλοι πάλιν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἤδη ἔγγαμοι, ὠθοῦνται ἐκ φορολογικῶν λόγων εἰς τὴν λύσιν τοῦ νομίμου τῶν γάμων, διὰ τῆς ὁδοῦ μᾶς διχῆς διαζυγίου, χωρὶς ὅμως τὸ διαζύγιον νὰ ἐπιφέρει οἰανδήποτε μεταβολὴν εἰς τὰς συζυγιάς των σχέσεις.

Ἄλλὰ, συνεχίζει ὁ καθηγητὴς Paulick, δὲν εἶναι μόνον οἱ φορολογικοὶ λόγοι, οἱ ὁποῖοι πολλάκις ἐναντιοῦνται εἰς τὴν σύναψιν τοῦ γάμου ἢ συντελοῦν εἰς τὸ διαζύγιον. Ἀκόμη οἰαδήποτε διάταξις, ἢ ὁποία καθορίζει ὅτι ἡ σύναψις τοῦ γάμου συνδέεται μὲ τὴν ἀπώλειαν πλεονεκτημάτων τῶν μελλονύμφων, σχετικῶν πρὸς τὸν ὑπαλληλικὸν μισθόν, τὰς συντάξεις τῶν θυμάτων πολέμου, τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλειαν καὶ τὰς παροχὰς ἀνεργίας, ὀδηγεῖ οὐσιαστικῶς εἰς τὴν δημιουργίαν de facto γάμων (οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν Γερμανίαν χαρακτηρίζονται κοινῶς «Onkel-Ehen»—Onkel σημαί-

3.000 μάρκων ἐτήσιον φορολογητέον εἰσόδημά του, φορολογεῖται π. χ. μὲ 250 μάρκα κατ' ἔτος, ἐὰν νυμφευθῆ τὴν Β, ἔχουσαν τὸ αὐτὸ εἰσόδημα καὶ ἄρα τὴν αὐτὴν φορολογικὴν ὑποχρέωσιν, δὲν πρόκειται πλέον νὰ πληρώσῃ μετὰ τῆς συζύγου του 500 (250+250) μάρκα, ἀλλὰ πολὺ πλέον. Τοῦτο συμβαίνει, διότι ὁ φορολογικὸς συντελεστὴς ἀνέρχεται συγχρόνως πρὸς τὴν ἄνοδον τοῦ εἰσοδήματος (ὀρθῶς ἄλλως τε, ὅταν πρόκειται περὶ αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος χωρὶς σύγχρονον αὐξήσιν τῶν βαρῶν), εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἔχων ἐτήσιον εἰσόδημα ἐκ 2.000 μάρκων πληρώνει ὡς φόρον π. χ. τὰ 9% τούτου, ἐνῶ ὁ ἔχων εἰσόδημα ἐκ 3.000 μάρκων καταβάλλει φόρον ἴσον π.χ. πρὸς τὰ 13% τοῦ εἰσοδήματός του, δηλαδὴ κατ' ἀναλογίαν πολὺ βαρύτερον.

(1) «Der Einfluss des Steuerrechts auf Eheschliessung und Ehescheidung».

(2) «Ehescheidung ohne Trennung», περιοδικὸν «Theologie und Glaube» 1955, σελ. 214.

(3) Δηλαδὴ, ἐνῶ ὁ ἄγαμος Α, διὰ τὸ ἐκ

νει θεῖος—δηλ. γάμος μὲ ἐμφάνισιν θείου καὶ ἀνεψιᾶς). Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρεται εἰς μίαν μελέτην τοῦ W. Kellner περὶ τῶν «Onkel-Ehen»⁽⁴⁾, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος λέγει ὅτι οἱ γάμοι αὐτοὶ εἶναι συνέπεια τῆς δι' οἰκονομικοὺς λόγους ἀπαρνήσεως ὑπὸ τοῦ Κράτους τοῦ καθήκοντός του νὰ προστατεύῃ τὸν γάμον καὶ τὴν οἰκογένειαν.

Ὁ συγγραφεὺς ἐν συνεχείᾳ ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ σοβαροῦ προβλήματος, τὸ ὁποῖον ἀνακύπτει ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ λόγω τῆς νομοθεσίας ἐξαναγκαστὴ ἀγάμια ἐξαγοράζεται διὰ σοβαρῶν θυσιῶν. Ὅταν μάλιστα οἱ κωλυόμενοι καὶ ἀποτρεπόμενοι οὐσιαστικῶς, διὰ τῆς νομοθετικῆς ὁδοῦ, νὰ ἔλθουν εἰς γάμον, ἀνήκουν συνειδητῶς εἰς μίαν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, αἰσθάνονται νὰ περιπίπτουν εἰς ἓνα σφοδρὸν ἀγῶνα συνειδήσεως, ἐφ' ὅσον δὲν δύναται νὰ νομιμοποιήσῃ τὰς σχέσεις τῶν οὐδὲ μὲ θρησκευτικὸν γάμον ἕαν δὲν προηγηθῇ ὁ πολιτικὸς, συμφώνως πρὸς τὴν γερμανικὴν νομοθεσίαν⁽⁵⁾.

Εἶναι βεβαίως ἀληθές, λέγει ὁ ἀρθρογράφος, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἡ ἄποψις, ἡ ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ F. W. Bosch, ὅτι εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἐπιτρέπεται ἡ προηγουμένη τοῦ πολιτικοῦ τέλεσις θρησκευτικοῦ γάμου. Ἄν ὅμως δεχθῶμεν τὴν γνώμην αὐτήν, ἀντιλέγει ὁ καθηγητὴς Paulick, καὶ ἀναγνωρίζομεν τελικῶς νομικὴν ἰσότητά πολιτικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ γάμου, τοῦτο θὰ ἐπεξετείνετο, φυσικά, καὶ ἐπὶ τοῦ φορολογικοῦ πεδίου, ὅποτε θὰ συνεφορολογοῦντο πάλιν οἱ, ἔστω καὶ θρησκευτικῶς μόνον, συνεζευγμένοι. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο ὅτι τὸ θλιβερὸν φαινόμε-

νον τῶν «Onkel-Ehen» θὰ διετηρεῖτο, ἐφ' ὅσον οὕτως, εἰς τὸ τέλος, θὰ ἐπετρεπέτο καὶ ὁ ἐκκλησιαστικὸς γάμος.

Ἡ ριζικὴ λύσις, τονίζει ἀκολούθως ὁ συγγραφεὺς, εἶναι μία μόνη: νὰ βελτιωθῇ θεμελιωδῶς ἡ νομοθεσία εἰς τὸν τομέα αὐτόν. Μόνον τοιοῦτοτρόπως θὰ ἦτο δυνατόν ν' ἀποσοδηθοῦν αὐταὶ αἱ ἐκτὸς τοῦ γάμου συζυγικαὶ σχέσεις. Ἡ βελτιώσις αὐτή, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ φορολογικοῦ δικαίου, σημαίνει τὴν ἀντικατάστασιν τῆς «συμφορολογίας» τῶν εἰσοδημάτων τῶν συζύγων, μὲ τὴν αὔξησιν τοῦ φορολογικοῦ συντελεστοῦ, τὴν ὁποίαν συνεπάγεται, δι' ἄλλου δικαιοτέρου συστήματος.

★

Ἄλλὰ ἡ φορολογικὴ αὐτὴ τακτικὴ ἔχει καὶ ἄλλην συνέπειαν: ὅτι συχνάκις ἔχει ὀδηγήσει πολλὰ ἀνδρόγυνα εἰς τὸ διαζύγιον διὰ νὰ τύχουν ἐλαφροτέρας φορολογίας, ὡς παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς Paulick. Καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸν Meier, ὁ ὁποῖος, εἰς μίαν μελέτην του⁽⁶⁾, γράφει ὅτι πολλοὶ εἰναι αἱ περιπτώσεις ὅπου οἱ σύζυγοι ἐπιδιώκουν τὸ διαζύγιον διὰ φορολογικοὺς λόγους, ἐν ἐλευθέρᾳ πλέον ἐνώσει. Ὁ νομότυπος γάμος, συνεχίζει ὁ Meier, θεωρεῖται ὑπ' αὐτῶν ὡς καθαρὸς τύπος, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ τέλος, ὡς μόνην ἐκτίμησιν, ἀπολαμβάνει μιᾶς βαρυτέρας φορολογικῆς μεταχειρίσεως. Ὁ δὲ Kellner, εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν μελέτην του, λέγει ὅτι ἡ φορολογικὴ αὐτὴ τακτικὴ ἔναντι τῶν ἀμοιβαίως εἰσοδηματούχων συζύγων ὀδηγεῖ, εἰς πολυαριθμούς περιπτώσεις, εἰς τυπικὰ διαζύγια, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ εὐνοεῖται τοιοῦτοτρόπως ἡ δημιουργία τῶν *de facto* γάμων.

Τὰ φορολογικὰ πλεονεκτήματα, συνεχίζει ὁ καθηγητὴς Paulick, τὰ ὁποῖα προκύπτουν διὰ τοὺς συζύγους ἀπὸ ἓνα διαζύγιον, συνίστανται εἰς τὸ ὅτι μελλοντικῶς δὲν θὰ συμφορολογοῦνται, ἀλλὰ θὰ κατατάσσονται κεχωρισμένως εἰς τὸν φόρον εἰσοδήματος, οὕτως ὥστε νὰ ἀνατρεπεται δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὸ προοδευτικὸν ἀποτέλεσμα τῆς φορολογικῆς κλίμακος.

(6) Meier, Ehe und Steuer, εἰς περιοδικὸν «Der Wirtschaftstreuhandler», 1954 (τεύχος 5 καὶ 6)· ἐπίσης ἀνάτυπον, σελ. 14.

(4) Περιοδικὸν «Ehe und Familie» 1954, σελ. 160-166.

(5) Κατὰ τὴν γερμανικὴν νομοθεσίαν, νομικῶς ἰσχυρὸς εἶναι μόνον ὁ πολιτικὸς γάμος. Ὁ θρησκευτικὸς γάμος ἐπιτρέπεται μὲν καὶ γίνεται εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, ἀλλὰ νομικῶς δὲν ἔχει ἰσχύν. Πάντως ὅμως, ἡ γερμανικὴ νομοθεσία ἀπαγορεύει τὴν τέλεσιν θρησκευτικοῦ γάμου πρὸ τοῦ πολιτικοῦ. Ὡς ἐκ τούτου, τὸ ζεῦγος τῶν νυμφευομένων, μετὰ τὸν ἐνώπιον τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς γάμον του, μεταβαίνει, πολλάκις εὐθὺς ἀμέσως, εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὴν τέλεσιν τοῦ θρησκευτικοῦ γάμου.

Ὁ συγγραφεὺς ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρεται εἰς εἰδικὰς διατάξεις τῆς γερμανικῆς φορολογικῆς νομοθεσίας. Πράγματι, ἐφ' ὅσον οἱ διεξυγμένοι εἰς ὠριμὸν χρονικὸν σημεῖον ἔχουν συμπληρώσει τὸ 55ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, κατατάσσονται ὄχι πλέον εἰς τὴν 1ην, ἀλλὰ εἰς τὴν 2αν, δηλ. ἐλαφροτέραν, φορολογικὴν κλάσιν· ἐὰν δὲ λάβουν τὴν λόγῳ τέκνων μείωσιν, κατατάσσονται εἰς τὴν 3ην φορολογικὴν κλάσιν. Αὐτὴ ἡ λόγῳ τέκνων μείωσις χορηγεῖται, μετὰ τὸ διαζύγιον, εἰς ἀμφοτέροισιν τοῖς συζύγοις, οἱ ὅποιοι ἔχουν ὑποχρέωσιν διατροφῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων των, ἀνεξαρτήτως ἂν ὄντως διατρέφονται τὰ τέκνα ὑπὸ τῶν γονέων των ἢ δι' ἰδικῆς των περιουσίας.

Ἄλλ' ὁ διεξυγμένος σύζυγος, συνεχίζει ὁ ἀρθρογράφος, ἀπολαμβάνει καὶ ἄλλης εὐνοίας, ἐὰν εἶναι βεβαρημένος μετὰ τὴν διατροφὴν τοῦ ἑτέρου συζύγου, διότι τότε μειοῦται ἡ φορολογικὴ του ὑποχρέωσις «λόγῳ ἀσυνήθους ἐπιβαρύνσεως». Ὅταν ὅμως εὐρίσκετο ἐν γάμῳ, ἡ ὑποχρέωσις διατροφῆς τῆς συζύγου του ἦτο φυσικὴ καὶ αὐτονόητος ἐπιβάρυνσις...

Εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν, λέγει ὁ συγγραφεὺς, τὸ Κράτος ἐδοκίμασε ν' ἀντισταθῆ. Τοιοῦτοτρόπως, τὸ φορολογικὸν δικαστήριον τοῦ Kassel, εἰς τὴν ἀπὸ 17-11-1950 ἀπόφασίν του, κρίνει, παρ' ὄλον τὸ νομίμως ἐκδοθὲν διαζύγιον, δικαίαν τὴν «συμφορολογίαν» τῶν πρώην συζύγων, ἐφ' ὅσον τὸ διαζύγιον ἐξεδόθη ἐπὶ τῇ βάσει ψευδῶν ἰσχυρισμῶν καὶ συντρέχουν αἱ προϋποθέσεις ἐφαρμογῆς τοῦ ἀρθρου 6 τοῦ γερμανικοῦ νόμου περὶ προσαρμογῆς τῆς φορολογίας. Τὸ ἀρθρον τοῦτο ὀρίζει ὅτι: «Διὰ καταχρῆσεως τῶν τύπων καὶ τῶν μορφῶν τοῦ ἀστικῶν δικαίου δὲν δύναται ν' ἀποφευχθῆ ἢ νὰ μειωθῆ ἡ φορολογικὴ ὑποχρέωσις. Ἐπὶ τοιαύτης καταχρῆσεως, οἱ φόροι εἰσπράττονται ὡς θὰ εἰσπράττοντο ἐὰν ὑπῆρχεν ἡ νομικὴ μορφή, ἢ ἀρμυζοῦσα εἰς τὰ οἰκονομικὰ γεγονότα, πραγματικὰς καταστάσεις καὶ σχέσεις».

Τοιοῦτοτρόπως ὅμως, φρονεῖ ὁ καθηγητῆς Pauliek, προκύπτει μία παράδοξος νομικὴ θέσις, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν λύεται ὁ γάμος δι' ἀποφά-

σεως δικαστηρίου, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν μία ἄλλη ἀρχὴ τοῦ αὐτοῦ κράτους, διὰ φορολογικοῦ σκοποῦς, θέτει κατὰ μέρος καὶ θεωρεῖ ἀνύπαρκτον αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν διαζυγίου, ἢ ὁποῖα, ἐν τούτοις, ἐξεδόθη συμφώνως πρὸς τὸν νόμον. Κατ' αὐτὸν ὅμως τὸν τρόπον, ὄχι μόνον ὑπονομεύεται ἡ δικαστικὴ ἐξουσία, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρος ἡ ἔννομος τάξις ὀδηγεῖται εἰς ἀτοπον. Ἐὰν ἦτο ὀρθὴ ἡ ἀποφῆς τοῦ φορολογικοῦ δικαστηρίου τοῦ Kassel, τότε θὰ ἠδύνατο δικαίως νὰ θεωρηθῆ ὅτι καὶ ἡ ἐν συνειδήσει, διὰ φορολογικοῦ μόνον λόγου, ἀποφυγῆ τῆς συνάψεως γάμου μετὰ τὴν ἡδη συμβιούτων ἀτόμων ἀποτελεῖ τὴν ὡς ἀνωτέρω κατάχρησιν τῶν μορφῶν τοῦ ἀστικῶν δικαίου, καὶ συνεπῶς οἱ διὰ τὸν φόβον τῆς βαρυτέρας φορολογίας ἀποφεύγοντες νὰ συνάψουν γάμον, ἀλλ' ἐν τούτοις διατηροῦντες συζυγικὰς σχέσεις, πρέπει νὰ φορολογοῦνται ἀπὸ κοινῶν ὡς σύζυγοι. Ἄλλ' ἕως ἐκεῖ, χάριν τῆς ἀνυψώσεως τῶν φορολογικῶν ἐσόδων, δὲν ἔφθασαν ἀκόμη αἱ ἐφοριακαὶ ἀρχαί!

Ὁ ἀρθρογράφος παραπέμπει ἐν συνεχείᾳ εἰς τοὺς συγγραφεῖς τοῦ φορολογικοῦ δικαίου Blümich-Falk⁽⁷⁾, οἱ ὅποιοι, ἀναφερόμενοι εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀπόφασιν τοῦ φορολογικοῦ δικαστηρίου τοῦ Kassel, λέγουν ὅτι γίνεται μία ὑπεράγαν εὐρεία ἐφαρμογὴ τοῦ μνημονευθέντος ἀρθρου 6 τοῦ νόμου περὶ προσαρμογῆς τῆς φορολογίας, ὑπερακοντίζουσα τὸν σκοπὸν του, ἐὰν, μετὰ τὴν βοήθειάν του, ἐκτὸς τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ τοῦ «de facto» γάμου, χρειασθῆ νὰ «κατασκευασθῶμεν» καὶ ἓνα «φορολογικὸν» γάμον! Ἡ ὑπαρξίς ἢ μὴ ὑπαρξίς τοῦ γάμου μόνον κατὰ τὸ ἀστικὸν δίκαιον δύναται νὰ κριθῆ, καὶ δι' ἐνιαίως δι' ὀλόκληρον τὴν ἔννομον τάξιν, τῆς ὁποίας τμῆμα μόνον ἀποτελεῖ ἡ φορολογικὴ τάξις. Ὡς τονίζει ὁ Meier⁽⁸⁾, τὸ κράτος δὲν δύναται ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἰσχὺν τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἐπιβάλλον εἰς τοὺς διεξυγμένους, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ συνδε-

(7) Blümich—Falk, Einkommensteuergesetz, 7η ἔκδ. 1955, σημείωσις 3 εἰς τὴν παρ. 26.

(8) Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 14.

θοῦν ἐκ νέου, ἐπανάληψιν τῆς συνάψεως τοῦ γάμου, ἢ νὰ θεωρῆ τὰ μετὰ τὸ διαζύγιον τέκνα τῶν πρώην συζύγων ὡς ἐξώγαμα, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν ν' ἀρνεῖται τὸ διαπλαστικὸν τῆς προσωπικῆς καταστάσεως ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφάσεως διαζυγίου, ἐφ' ὅσον ἐξακολουθεῖ νὰ φορολογῆ τοὺς πρώην συζύγους ὡς τελοῦντας ἀκομή ἐν γάμῳ. Ἡ ἔννομος τάξις θὰ ὑπενομεύετο, ἐὰν ἠδύνατο ν' ἀγνοηθῆ ἀπὸ ἐν τιμῆμα τῆς κρατικῆς ἐξουσίας μία τοιαύτη διαπλαστικὴ ἀπόφασις.

★

Τὰ ἀνωτέρω, συμπεραίνει ὁ καθηγητὴς Paulick, δεικνύον ὅτι προδήλως κἀτι εἰς τὴν σύγχρονον φορολογικὴν νομοθεσίαν δὲν εἶναι ἐν τάξει. Ἡ νομοθεσία αὕτη ὀδηγεῖ πολλάκις εἰς ἀποφυγὴν τῆς νομίμου συνάψεως γάμων, ὑποκαθισταμένων εἰς ταύτην τῶν ἐκτὸς τοῦ γάμου συζυγικῶν σχέσεων. Εἰς τοῦτο εἶναι κατάλληλος ἡ σύγχρονος φορολογικὴ νομοθεσία: νὰ ὀδηγῆ εἰς τὴν τυπικὴν λύσιν ὑφισταμένων γάμων, χωρὶς τοῦτο νὰ μεταβάλλῃ τι εἰς τὰς μέχρι σήμερον σχέσεις τῶν ἤδη «διεzeugμένων» συζύγων. Εἰς τὴν πρώτην περιπτώσιν, ἐνισχύονται αἱ ἠθικῶς καὶ χριστιανικῶς ἀπολύτως ἀνεπιθύμητοι παράνομοι συμβιώσεις· εἰς τὴν δευτέραν περιπτώσιν, οἱ σύζυγοι θὰ παρωτρύνοντο εἰς ψευδεῖς μαρτυρίας ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, τοῦ κρίνοντος τὴν ἀγωγὴν διαζυγίου, καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν φανταστικῶν λόγων διαζυγίου. Ἀλλὰ, τονίζει ὁ συγγραφεὺς, ὅλαι αἱ διατάξεις, αἱ ὁποῖαι ἔστω μόνον μακρόθεν καὶ ἐμμέσως ἐνισχύουν τὴν δημιουργίαν παρανόμων συμβιώσεων ἢ εὐνοοῦν τὴν ἐκδοσὴν διαζυγίου, ἀντιτίθενται πρὸς τὸ ἄρθρον 6 § 1 τοῦ γερμανικοῦ συντάγματος, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ γάμος καὶ ἡ οἰκογένεια τελοῦν ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν τῆς κρατικῆς τάξεως. Ἐν προκειμένῳ, εἶναι αὐτονόητον νὰ καταλήξωμεν εἰς τὸ ὅτι ἡ προστασία αὕτη πρέπει νὰ παρέχεται ἀκόμη καὶ κατ' αὐτῆς τῆς δημοσίας ἐξουσίας, ὡς περιλαμβανομένη εἰς τὴν προστασίαν, ἢ ὁποῖα προκύπτει ἀπὸ τὴν κατὰ τὸ ἄρθρον 1 § 1 ἐδ. 2 τοῦ γερμανικοῦ συντάγματος ἐπιβαλλομένην ὑποχρέωσιν σεβασμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιο-

πρεπείας⁽⁹⁾.

Ἡ προστασία ἐγκρίεται πρὸ πάντων εἰς τὸ ὅτι ὁ γάμος καὶ ἡ οἰκογένεια διατηροῦνται καὶ ἐνισχύονται εἰς τὰ θεμελιώδη στοιχεῖα των, συμφώνως πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἀντίληψιν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ (Kultur). Ὁ γάμος ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρεῖται ὡς ἡ θεμελιώδης μορφή τῆς φυσικῆς συμβιώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς· καὶ τὸ κράτος εἶναι, κατὰ τὸ σύνταγμα, ὑποχρεωμένον νὰ παρέχῃ τὴν ἰδιαιτέραν του προστασίαν εἰς αὐτὴν τὴν θεμελιώδη μορφήν συμβιώσεως καὶ δὴ μόνον εἰς αὐτήν⁽¹⁰⁾.

Ἐκ τούτου, τονίζει ὁ καθηγητὴς Paulick, προκύπτει διὰ τὸν νομοθέτην μία δεσμευτικὴ κατευθυντήριος γραμμὴ πρὸς λήψιν καὶ τήρησιν μέτρων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα πρὸς προστασίαν τοῦ γάμου. Πρὸς τοῦτο, ἐπιβάλλεται ἐπίσης καὶ πρὸ πάντων νὰ καταστῆ ἡ λύσις τοῦ γάμου τόσον βαρεῖα καὶ δυσάρεστος διὰ τοὺς συζύγους, ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ νὰ παραλειφθῆ πᾶν ὅτι συμβάλλει εἰς τὴν παρεμπόδισιν τῆς προσελείσεως εἰς γάμον.

Ὁ συγγραφεὺς προχωρεῖ εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ διὰ φορολογικὸν ἀποκλειστικῶς λόγους διαζυγίου ὡς βαρείας ἁμαρτίας, παραβάλλει δὲ μάλιστα τοῦτο πρὸς τὴν διὰ φορολογικὸν μόνον λόγους, καὶ ὄχι δι' ἐσωτερικὴν ἀπὸ τῆς πίστεως ἀπομάκρυνσιν, ἀποχώρησιν ἀπὸ τῆς καθολικῆς ἰδίας, Ἐκκλησίας⁽¹¹⁾, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θεωρεῖται βαρέως ἐφάρμακτον. Ἐφ' ὅσον τὰ διεzeugμένα ἀνδρόγυνα διατηροῦν καὶ μετὰ τὸ διαζύγιον τὰς συζυγικὰς των σχέσεις, πρόκειται πλέον περὶ μιᾶς παρανόμου συμβιώσεως διεzeug-

(9) Wernicke, εἰς τὸ Bonner Kommentar, σημ. 11, ἀριθμ. 16, εἰς τὸ ἄρθρον 6 τοῦ γενικοῦ συντάγματος.

(10) Wernicke, ἐνθ' ἄνωτ. σημ. 11, ἀριθμ. 16 καὶ c εἰς τὸ ἄρθρον 6 τοῦ γερμανικοῦ συντάγματος.

(11) Ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ἐπιβάλλει εἰς τὰ μέλη της ὀρισμένην φορολογίαν. Οἷοσδήποτε ὅμως δύναται νὰ δηλώσῃ ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ πληρῶνῃ αὐτὸν τὸν φόρον. Τοῦτο ἀποτελεῖ συνάμα δὴλωσιν ἀποχωρήσεως ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν.

γμένων χριστιανῶν συζύγων, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν μὲν εἰς τὸ ἀδιάλυτον τοῦ γάμου, ἐξέρχονται ὅμως ἀπ' αὐτοῦ χάριν προσαίρων νομικῶν πλεονεκτημάτων⁽¹²⁾.

Βεβαίως, σκέπτεται ὁ συγγραφεὺς, ἡ νοσοτροπία, ἡ ὁποία ἀξιολογεῖ ὑψηλότερον τὰ φορολογικὰ πλεονεκτήματα ἀπὸ τὸν γάμον καὶ χάριν τῶν πλεονεκτημάτων αὐτῶν θυσιάζει τὸν γάμον, μαρτυρεῖ μὴ χριστιανικὸν φρόνημα, ἀκόμη καὶ ἂν οἱ σύζυγοι ἐξακολουθοῦν ἐνδομύχως νὰ πιστεύουν εἰς τὸ ἀδιάλυτον τοῦ γάμου. Τὸ κράτος ὅμως, τονίζει ὁ συγγραφεὺς, ὀφείλει, ἀκριβῶς ἐν προκειμένῳ, νὰ μὴ κοφεύσῃ εἰς τὸ αἶτημα τῆς Ἐκκλησίας⁽¹³⁾ καὶ νὰ

(12) W e n n e r, εἰς τὸ περιοδικὸν «Theologie und Glaube», 1955, σελ. 214.

(13) Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐνδιαφέρεται διὰ παρομοίας σοβαρότητος ζητήματα. Οὕτω, εἰς τὸ τεύχος τοῦ Φεβρουαρίου 1956 τοῦ περιοδικοῦ, «Ehe und Familie», τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσε καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ Paulick, καὶ εἰς τὴν πρώτην σελίδα, δημοσιεύεται ἐμπεριστατωμένον ἔγγραφο ἀπὸ 25 Φεβρουαρίου 1955 τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας καρδινάλιου Frings, ὡς προέδρου τοῦ ἐν Fulda τῆς Γερμανίας συνεδρίου τῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸν Καγγελάριον τῆς Γερμανίας Konrad Adenauer, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκτίθεται τὸ πρόβλημα τῶν «Onkel-Ehen» καὶ τῶν παλλακειῶν εἰσοδήματος» (Rentenkubinate) καὶ ἀναφέρεται ὅτι κατὰ δημοσιογραφικὰς πληροφορίας, αἱ διὰ φορολογικοὺς καὶ παρομοίους λόγους παράνομοι συμβιώσεις ὑπερβαίνουν, ἐν Γερμανίᾳ, τὰς 100.000, καὶ προτείνονται τὰ ληπτέα νομοθετικὰ μέτρα. Ἐκτὸς τούτου ὅμως, ἡ γερμανικὴ ἐπισκοπὴ εἶχε προβῆ ἀπὸ 31-8/2-9-1954 εἰς θεμελιώδη ἐπὶ τοῦ θέματος ἐκδήλωσιν (περιοδικὸν «Ehe und Familie» 1954, σελ. 219). Εἰς παρομοίας

κατανόησιν ὅτι ἔχει καθήκον ἐνταῦθα, εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ἀναφερθέντος ἄρθρου 6 § 1 τοῦ γερμανικοῦ συντάγματος, τὸ ὁποῖον δεσμεύει ὡς ἀμέσως ἰσχύον δίκαιον τὸν νομοθέτην, τὰ δικαστήρια καὶ τὴν διοίκησιν (ἄρθρ. 1 § III τοῦ γερμανικοῦ συντάγματος), νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀποφυγὴν τῆς συνάψεως γάμου διὰ καθαρῶς ὕλικα αἷτια, καὶ τὴν ἀντικατάστασιν τῆς διὰ «Onkel-Ehen» καὶ «παλλακειῶν εἰσοδήματος», ὡς ἐπίσης καὶ διάλυσιν ὑφισταμένων γάμων διὰ τὰ αὐτὰ ὕλικα αἷτια. Τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα μέτρα, καταλήγει ὁ καθηγητὴς Paulick, πρέπει νὰ ληφθοῦν ἐπίσης καὶ προπάντων εἰς τὴν περιοχὴν τῆς φορολογικῆς νομοθεσίας.

Εἰς τὸν Ἑλληνα ἀναγνώστην τοῦ ἄρθρου τοῦ καθηγητοῦ Paulick γεννᾶται ἡ εὐλογος ἐπιθυμία νὰ μάθῃ τί συμβαίνει ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ γάμου ἐπίδρασιν τῆς φορολογικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς σχετικῆς πρὸς μισθοὺς, συντάξεις καὶ ἐν γένει παροχὰς νομοθεσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τοῦτο ὅμως λόγῳ τῆς σπουδαιότητος καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντός του πρέπει ν' ἀποτελέσῃ θέμα ἰδίου ἄρθρου. Θὰ ἐπανέλθωμεν, λοιπόν, εἰς τὸ ἐπόμενον.

Π. Δ. ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ

ἐκδηλώσεις προέβησαν ἡ αὐστριακὴ ἐπισκοπὴ κατὰ τὸν Ἰανουάριον 1952, καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας κατὰ τὴν 23 Φεβρουαρίου 1953.

ΜΠΑΣΚΕΤ-ΜΠΩΛΛ

Τὸ καλὸ σχολεῖο διαθέτει γιὰ τὶς μαθήτριές του ὅλα τὰ ἐποπτικὰ μέσα διδασκαλίας. Πλήρες χημεῖο, συλλογὴ ἀπὸ χάρτες, τὰ ὄργανα φυσικῆς...

Σήμερα τοὺς παρουσίασε μιὰ εἰκόνα τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς τῆς ἐποχῆς μας. Μποροῦμε νὰ τὸ βεβαιώσωμε, ἡ εἰκόνα εἶναι δυστυχῶς «ἐκ τοῦ φυσικοῦ», πέρα γιὰ πέρα πραγματική.

★

Μόλις ἐτελείωσε τὸ μάθημα. Οἱ ἐπιμελήτριες ἀνοῖξαν τὰ παράθυρα, μπῆκε καθαρὸς ἀέρας. Οἱ φίλαθλες πηδοῦν κ' ὄλας στὶς σκάλες. Οἱ ἐπιμελεῖς σκύβουν στὸ τετραδίό τους γιὰ μιὰ τελευταία σημείωσι. Τὰ πειραχτήρια ξεσοῦν στὶς διαβολιές τους. Καὶ ἡ αἴθουσα ἀδειάζει σιγά-σιγά.

Ἡ Φανίτσα ἀνέβασε βιαστικὴ τὸν χαρτοφύλακά της ἐπάνω στὸ ἀναλόγιο τοῦ θρανίου της, τὸν ἀνοῖξε καὶ τράβηξε ἔξω μιὰ ὀμορφη μομπονιέρα μὲ κορδέλλες καὶ κολλαριστὰ τούλια. Ἔπειτα, σήκωσε τὰ μάτια, ἀνεζήτησε τὴν δασκάλα της ποὺ φεύγει ἀργά, μέσα ἀπὸ τὶς δυὸ σειρὲς τὰ θρανία, γιὰ τὴν ἔξοδο καὶ ἔτρεξε νὰ τὴν πρὸλάβῃ κρατώντας τὴν μομπονιέρα.

— Δεσποινίς, μοῦ ἐπιτρέπετε;

Ἔβαλε τὴν μομπονιέρα μέσα στὰ χέρια της.

— Εἶναι ἀπὸ τὸ γάμο τῆς μαμᾶς μου! Μοῦ τὴν ἔστειλε γιὰ σᾶς...

Ἡ δασκάλα ἐπῆρε τὴν μομπονιέρα, ἐκύτταξε σκεπτικὴ τὰ αἰχμαλωτισμένα στὸ τοῦλι δῶρα τῆς γαμήλιας χαρᾶς, ἄγγιξε τὸ κλαράκι τῆς λεμονιάς, πού τὰ στόλιζε καὶ εὐχαρίστησε τὴν μαθήτριά της. Ἔπειτα σήκωσε τὸ ἐλεύθερο χέρι καὶ ἐχάιδεψε τρυφερὰ τὰ μαλλιά τοῦ κοριτσιοῦ.

— Τῆς μαμᾶς σου εἶναι, εἶπες;...

Ἡ μικρὴ κούνησε τὸ κεφάλι της πρὸς τὰ κάτω, ἐκφράζοντας ἔτσι τὸ ναί.

Ἡ δασκάλα ἐδίστασε. Ἦθελε στὴν ἀρχὴ νὰ πῆ «νὰ τοὺς χαίρῃσαι». Ἔπειτα ἀ-

ναρωτήθηκε: «Ποιοὺς νὰ χαρῆ» τὸ κορίτσι; Τὴν μητέρα του; Τὸν καινούργιο της ἄντρα; Ἀφοῦ ξέρει ἡ δασκάλα ὅτι ὑπάρχει, ἔστω καὶ διεξυγμένος, ὁ πρῶτος ἄνδρας τῆς μητέρας τῆς Φανίτσας, ὁ πατέρας τοῦ κοριτσιοῦ;

Προχώρησαν στὸ διάδρομο, χωρὶς ἡ δασκάλα νὰ βρῆ ποιά εὐχὴ θὰ ταίριαζε...

Δυὸ μαθήτριες μπῆκαν τρέχοντας ἀπὸ τὴν αὐλὴ καὶ τυφλωμένες ἀπὸ τὸ σκοτάδι τοῦ διαδρόμου ἔπεσαν ἐπάνω τους.

— ὦ, συγγνώμη, συγγνώμη...

Ξεφώνισαν καὶ ἔφυγαν πάλι βιαστικὲς καὶ λαχανιασμένες.

Ἀπὸ τὴν μομπονιέρα εἶχαν παρασύρει τὸ ἀνθάκι τῆς λεμονιάς. Ἐσκυψε ἡ Φανίτσα, τὸ σήκωσε καὶ περιμένοντας κάτι νὰ τῆς πῆ ἡ δασκάλα της ξεχάστηκε νὰ τὸ κρατᾷ. Τῆς ἐρχόταν νὰ κλάψῃ...

— Δεσποινίς!...

Ἐγύρισαν καὶ εἶδαν κοντὰ τους μιὰ μαθήτριά της Τετάρτης. Κρατοῦσε ἓνα δεματάκι τυλιγμένο μὲ σελοφάν.

Τὸ κορίτσι στάθηκε μπροστὰ στὴ δασκάλα, τράβηξε ἀπότομα τὸ σελοφάν, ξεσκέπασε μιὰ μομπονιέρα καὶ τὴν προσέφερε:

— Ἀπὸ τὸ γάμο τοῦ μπαμπᾶ μου!

Ἡ δασκάλα ξαφνιασμένη ἔφερε τὸ βλέμμα της ἀπὸ τὴν μιὰ μαθήτριά της στὴν ἄλλη. Ἔπειτα μὲ φωνή, ποὺ μόλις ἀκούστηκε, ρώτησε:

— Τοῦ μπαμπᾶ σου εἶπες Χριστίνα;

— Ναί, τοῦ μπαμπᾶ μου...

Πάλι δὲν ἤξερε τί νὰ εὐχηθῆ ἡ δασκάλα. Ἀπῆλθε τὰ χέρια της, ποὺ κρατοῦσαν καθένα καὶ μιὰ μομπονιέρα, ἀγκάλιασε τὰ δυὸ κορίτσια, ἔτσι ποὺ οἱ μυτερὲς τούλινες γλῶσσες πρόβαλαν ἀπὸ τοὺς ὤμους τῶν παιδιῶν σὰν σκληρὲς ἄσπρες φλόγες καὶ προχωροῦσε μαζῆ τους ἀμίλητη.

Ἡ μαθήτριά της Τετάρτης ἀκούμπησε ἐλαφρὰ τὸ κεφάλι της στὴν ἀγκαλιά τῆς

δασκάλας τῆς καὶ κύτταξε τὸ ἄλλο κορίτσι. Ἔπειτα εἶπε σιγά, σὰν νὰ μιλοῦσε μόνῃ τῆς:

—Ξέρετε, δεσποινίς, ὁ μπαμπᾶς μου, ποὺ ἦταν χωρισμένος ἀπ' τὴν μαμὰ μου, παντρεύτηκε τὴν μαμὰ τῆς Φανίτσας, ποὺ ἦταν κι' αὐτὴ χωρισμένη ἀπὸ τὸν μπαμπᾶ τῆς. Εἶναι τώρα ὄλοι ξαναπαντρεμένοι μὲ ἄλλους... Κι' ὁ μπαμπᾶς μου, κι' ἡ μαμὰ μου καὶ τῆς Φανίτσας οἱ γονεῖς τὸ ἴδιο...

★

Οἱ ἐξωτερικὲς μαθήτριες ἔφυγαν γιὰ τὰ σπίτια τους. Στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου δυὸ ομάδες ἀπὸ τίς «ἐσωτερικὲς» παίζουν μπάσκειτ. Τρέχουν, φωνάζουν καὶ πετοῦν ἀπὸ χέρι σὲ χέρι τὴν μπάλλα, πασχίζοντας νὰ τὴν ρίξουν μέσα στοῦ ἀντίπαλο καλάθι.

Ἡ Φανίτσα μὲ τὴν Χριστίνα, ἀκουμπισμένες στὴν τοιμεντένια κολῶνα τοῦ ὑποστέγου, μὲ τὸ χέρι ἢ μιὰ στὴν μέση τῆς ἄλλης παρακολουθοῦν τὸ παιγνίδι. Ὁ νοῦς τους ὅμως βροῖζεται κάτω στὴν πόλι, σὲ μιὰ ομάδα ἀπὸ ἕξι ἀνθρώπους τυφλωμένους ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμό τους ποὺ παίζουν ἕνα τραγικὸ παιγνίδι, πετώντας ἐδῶ κι' ἐκεῖ δυὸ ζωντανὲς μπάλλες, ἀνθρώπινες ὑπάρξεις...

Ἡ Φανίτσα κύτταξε τὸν ἀνθὸ τῆς λεμονιάς, ποὺ κρατᾶει ἀκόμα στὰ δάκτυλά τῆς, καὶ χωρὶς νὰ γυρίσῃ λέει στὴ Χριστίνα:

—Τί εἴμαστε ἐμεῖς τώρα; Ἀδελφές;

Ἡ Χριστίνα λύγισε τὸ δεξιὸ γόνατο, στήριξε τὸ γοβάκι τῆς πίσω στὴν κολῶνα καὶ συλλογίστηκε:

—Ὁ πατέρας μου πῆρε γυναῖκα τοῦ τὴν μητέρα σου, λοιπὸν ὁ πατέρας μου θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι τώρα καὶ δικός σου πατέρας...

Ἡ Φανίτσα σήκωσε τὰ μάτια τῆς καὶ τὴν κύτταξε μὲ ἀπορία:

—Καὶ ὁ πατέρας μου, ὁ πραγματικός, τί θὰ μοῦ εἶναι;

Ἡ Χριστίνα ἄλλαξε πόδι καὶ σούρωσε τὰ χεῖλιά τῆς:

—Ἐκεῖνος... Ἐκεῖνος δὲν ἔχει τώρα ἄλλη γυναῖκα ἀντὶ τῆς μητέρας σου; Θὰ σὲ σκέπτεται πιά; Ἄν μάλιστα κάνουν καὶ παιδιά...

Ἡ Φανίτσα ἔσκυψε στὸν λεμονανθὸ κι' ἀναστέναξε:

—Ναί, ἔτσι εἶναι. Μὰ ὁ πατέρας σου, Χριστίνα, ποὺ οὔτε παιδί του δὲν μὲ ἔχει θὰ μὲ σκεφθῇ περισσότερο;

Ἡ Χριστίνα ἔμεινε γιὰ λίγο σκεπτικὴ. Ἔπειτα εἶπε ἀργά:

—Καὶ ἐμένα, ἢ μαμὰ μου ἢ πρῶτῃ...

Σκέφθηκε ἂν τώρα τὴν μητέρα τῆς Φανίτσας ἦταν σωστὸ νὰ τὴν λογαριάσῃ γιὰ «μητέρα τῆς δεύτερη» καὶ ἐπανέλαβε διωρθωμένη τὴ φράσι τῆς:

—Καὶ ἐμένα ἢ μαμὰ μου—ἢ πρῶτῃ γυναικα τοῦ μπαμπᾶ μου—ἔχει τώρα ἄλλον ἄντρα...

Σταμάτησε. Ἐνοιωσε μιὰ ἀνατριχίλα στὴν πλάτη τῆς. Βρισκόταν κι' αὐτὴ στὴν ἴδια ἔρημο μὲ τὴν Φανίτσα...

Ἦθελαν τώρα νὰ ρωτήσουν, ἢ κάθε μιὰ: «Καὶ ἐμεῖς οἱ δύο τί εἴμαστε; Καὶ ν' ἀπαντήσουν ἔπειτα: «Εἴμαστε... Τί ἄλλο; Μά... τὸ ἴδιο δυστυχισμένες...».

Ἡ γλῶσσα τους ὅμως ἦταν δεμένη. Καὶ παρακολούθουν πάλι τὸ παιγνίδι, χωρὶς νὰ μιλοῦν.

Ἡ Φανίτσα ἄφησε τὸ ἀνθάκι τῆς λεμονιάς νὰ πέσῃ καὶ δὲν τὸ ξανακύτταξε πιά.

Καὶ ἡ Χριστίνα ἔσυρε στὴν κολῶνα τὸ γοβάκι τῆς καὶ ἀκούμπησε ἀργὰ τὸ πόδι τῆς στοῦ χῶμα.

Τὰ κορίτσια, ποὺ ἔπαιζαν μπάσκειτ, φώναζαν τώρα ὄλα μαζὴ καὶ χτυποῦσαν παλαμάκια.

Ἡ μπάλλα ἔχει περάσει μέσα ἀπὸ τὸ σιδερένιο στεφάνι, στοῦ ἀντίπαλο τέρμα, μὰ τὸ τρῦπιο δίχτυ ποὺ κρέμεται κάτω ἀπὸ τὸ στεφάνι, δὲς, μπερδεύτηκε καὶ κρατᾶει τὴν μπάλλα γιὰ λίγο, ἐκεῖ ψηλά, μετέωρη...

Ἡ Χριστίνα καὶ ἡ Φανίτσα παρακολουθοῦσαν τὴ σκηνή.

Ἄν ὅμως τίς ρωτοῦσε κανεὶς ποῖα ἦταν ἢ ὀμάς, ποὺ ἐπέταξε τὴν μπάλλα, δὲν θὰ ἤξεραν νὰ ἀπαντήσουν!

Ἐκύτταζαν ἐκεῖ, στοῦ παιγνίδι, μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ μὴ δῆ ἢ μιὰ τὴν ἄλλη πὼς εἶχε δάκρυα στὰ μάτια...

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΓΕΓΟΝΟΣ

Δύο διαθηκῶν ἡ δημοσίευσίς ἀπετέλεσεν διὰ τὸν τόπον μας ἓνα πνευματικὸν γεγονός. Ἴσως ἦτο ἓνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα, καὶ εὐλόγως ἐσχολιάσθη καὶ σχολιάζεται. Εἶναι πλέον γενικῶς γνωστὰ καὶ αἱ δύο διαθήκαι, δὲν βλάπτει ὅμως νὰ ἐπαναφέρωμεν εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀναγνωστῶν τὴν ὑπόθεσιν.

Ἡ μία διαθήκη προέρχεται ἀπὸ ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος, συντασσόμενος κατὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὕλισμόν, τὸν ἱστορικὸν ὕλισμόν, ἀλλὰ πάντως τὸν ὕλισμόν, δὲν ἠμποροῦσε, θεωρητικῶς τουλάχιστον, νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Ἡ ἄλλη διαθήκη προέρχεται ἀπὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο αὐτὸ τοῦτο ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ, τοῦ λαοῦ ὁ ὁποῖος ἔσπευσε νὰ προσκυνήσῃ εἰς τὴν Μητρόπολιν τὸ λείψανόν του, σχεδὸν εἰπεῖν ὡς ἅγιον λείψανον. Ἡ μία ἐκ τῶν διαθηκῶν ἀφίνει πᾶσαν τὴν παρουσίαν τοῦ διαθέτου εἰς εὐαγεῖς σκοπούς. Ἡ ἄλλη δὲν ἐγκαταλείπει χάριν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, τῶν ἀπόρων, χάριν εὐαγῶν σκοπῶν, χάριν πνευματικῶν σκοπῶν, ἀπὸ τὸν πακτωλὸν οὔτε ἐλάχιστον, οὔτε ἓνα « πουργμπουάρ ! » Τίνος θὰ ἐπερίμενε κανεὶς νὰ εἶναι ἡ μία διαθήκη καὶ τίνος ἡ ἄλλη ; Ἡ ἀντιστροφή εἰς τὴν πραγματικότητά προσκάλεσε μεγίστην αἴσθησιν καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν συνείδησιν πνευματικὸν κλονισμόν ποῦ δὲν θὰ τὸν ἐπροκαλοῦσαν βιβλιοθῆκαι ὀλόκληροι ! Δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἶπομεν ὅτι ἀπετέλεσε πνευματικὸν γεγονός ἡ δημοσίευσίς τῶν διαθηκῶν αὐτῶν. Ἀρνητικόν, βεβαίως, πνευματικὸν γεγονός, ἀλλὰ πάντως γεγονός.

Δὲν θὰ εἶχε, φυσικὰ, κανένα νόημα ἐὰν ἐλέγαμεν, ὅτι δὲν ἀντιλαμβάνομεθα τὴν σπουδαιότητα τοῦ πλήγματος τὸ ὁποῖον κατεφέρθη κατὰ τῆς πνευματικῆς ἀνατάσεως τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ μένει μόνον

νὰ ἐκφρασθῆ ἡ ἐλπίς νὰ πραγματοποιηθῆ καὶ ἐδῶ, ὅπως καὶ πολλάκις εἰς παρομοίας περιπτώσεις, τὸ γνωμικὸν ὅτι « ὅταν πληθαίνῃ τὸ κακὸν κόβεται ! »

Καὶ κάποια ὑπόσχεται περὶ διαθέσεως εἰς τὸ μέλλον τῶν ἀρχιεπισκοπικῶν προσόδων ὑπὲρ σκοπῶν ἱερῶν δίδει εἰς τὴν ἐλπίδα αὐτὴν μίαν βάσιν καὶ δημιουργεῖ προσδοκίαν εὐχάριστον !

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΘΙΓΟΥΝ

Τέλος πάντων, τί γίνεται μετὰ αὐτὰς τὰς στατιστικὰς τῶν ἀπόρων ; Δύο ἑκατομμύρια ἑνεακόσιες χιλιάδες ἄποροι εἶναι σχεδὸν τὸ ἓν τρίτον τῶν Ἑλλήνων — ὄχι ! Εἶναι πάρα πάνω ἀπὸ τὸ ἓν τρίτον, τὸ 37%. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἀληθινὸς ἢ εἶναι ψεύτικος ; Ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ συγκινηθῆ ὅλη ἡ προσοχή μας. Μήπως ἄρα γε ἐπιτρέπεται ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς δὲν εἶναι ἀληθινός ; Μήπως τυχὸν ἐπιτρέπεται νὰ ἐλπίσωμεν, ὅτι ἐν πολλοῖς πρόκειται περὶ ψευδῶν δηλώσεων ; Φαίνεται ὅτι δυστυχῶς ἡ ἐκδοχὴ αὐτὴ ἀποκλείεται. Θὰ ὑπῆρξαν βέβαια καὶ ψευδεῖς δηλώσεις ἀπορίας, ὑπάρχει ὅμως καὶ δρᾶμα πείνης μεγάλο ποῦ δὲν μπαίνει εἰς τὴν στατιστικὴν. Κι' ἔτσι, ἐὰν ὁ ἀριθμὸς δὲν εἶναι ἀκριβής, τὸ ἀκριβές θὰ ἐδείκνυε δυσμενεστέραν μᾶλλον παρὰ εὐμενεστέραν τὴν εἰκόνα.

Ὅποτε ἐρωτᾶται : Διατί ἡμεῖς ἀσχολούμεθα μετὰ τόσα καὶ τόσα ἄλλα πράγματα καθ' ἣν ὥραν ὑπάρχει αὐτὸ τὸ θέμα τὸ κατ' ἐξοχὴν ; Διατί παρακολουθοῦμεν τοὺς διαξιφισμοὺς εἰς τὴν Βουλὴν, ὅταν δύο ἑκατομμύρια ἑνεακόσιες ὀγδόντα τρεῖς χιλιάδες ὀκτακοσιοί τέσσαρες ἀδελφοὶ μας αἰσθάνονται διαξιφισμοὺς μέσα εἰς τὸ στομάχι των ; Καὶ πῶς, ὅσοι ἔχομεν, τέλος πάντων, ἐκεῖνο τὸ ξερὸ ψωμί ποῦ μπορούμε νὰ ἔχωμεν καὶ διαθέτομεν ἐκεῖνας τὰς διατροφὰς καὶ τὰ σκεπάσματα, ἔστω τὰς λιτάς, πῶς ἔχομεν ὄρεξιν νὰ φᾶμε καὶ

πῶς ἔχομεν ἡσυχίαν ψυχικὴν διὰ τὰ δώσωμεν « ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν καὶ τοῖς βλεφάροις ἡμῶν νυσταγμὸν καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις ἡμῶν », ὅταν αἰσθανώμεθα τόσους ἀδελφούς μας πεινασμένους, καὶ μάλιστα, συνήθως, μετὰ τὴν δυστυχίαν συντροφευμένην ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια :

Ἐρωτήματα ποῦ μᾶς θίγουν ὅλους καὶ δείχνουν τὴν χρεωκοπίαν τοῦ πολιτισμοῦ . . . ὄχι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ἡμῶν τῶν ἰδίων !

ΠΟΣΟΝ ΘΑ ΗΤΟ ΩΡΑΙΟΤΕΡΟΝ !

Εἶναι ἐξόχως ἐνδιαφέρουσα ἡ γενικὴ συμμετοχὴ τοῦ παγκοσμίου τύπου εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῶν γενεθλίων τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Πάπας Πῖος ὁ ΙΒ' ἐώρτασεν, ὡς γνωστὸν, τὴν ὀγδοηχοστὴν ἐπέτειον τῶν γενεθλίων του καὶ ἡ ἐπέτειος αὐτὴ ἀπετέλεσεν ἀφορμὴν νὰ γεμίσουν εἰς ὅλον τὸν κόσμον στῆλαι ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν καὶ δὴ πᾶν ἄλλο ἢ θρησκευτικῶς προκατειλημμένων, διὰ τὰ ἐξάρουν τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου ὄντως ἀνδρός. Ἡ πολυσχιδὴς δρᾶσις του, ἡ ἐπιστημοσύνη καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη του, ἡ ὅλη του ἐν τῇ κοινωνίᾳ παράστασις, ἡ πίστις ἀλλὰ καὶ ἡ εὐρύτης τῶν ἀντικλήψεων του, τὸν ἐπέβαλον εἰς τὸν σεβασμὸν τοῦ κόσμου καὶ τῶν μὴ χριστιανῶν καὶ τῶν ἀθέων ἀκόμη. Τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ ἕνα γεγονὸς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ.

Πόσον θὰ ἦτο ἀκόμη ὠραιότερος ὁ ἑορτασμὸς αὐτός, ἐὰν εἴχομεν νὰ χαιρετήσωμεν καὶ διάβημα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Κύπρου !

Γνωρίζομεν, ὅτι καὶ τὸ Βατικανὸν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀμβλυθῇ ἡ ὀξύτης μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Ἐ, λοιπόν, ἕνα διάβημα, ὄχι τυπικὸν ὅμως ἀλλὰ θερμὸν, μία προσπάθεια μετὰ ὅλη τὴν καρδιά, διὰ νὰ καταλάβουν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τί κάμνουν, καὶ νὰ ἔλθουν εἰς συναίσθησιν τοῦ ποῦ βαδίζουν καὶ πόσον ἀποξενοῦνται οἰασθήποτε χριστιανικῆς συμπαθείας, ἕνα τέτοιον διάβημα διὰ τὸ ὁποῖον πρῶτοι οἱ Ἀγγλοὶ θὰ ἦσαν εἰς μέλλουσαν γενεάν εὐγνώμονες, θὰ ἦτο πράγματι βῆμα σπουδαῖον καὶ

εὐκαιρία διὰ τὴν εἰς ὅλους μας ποθητὴν ἀπάμβλυνσιν. Τὸ κυπριακὸν θὰ ἦτο γέφυρα προσεγγίσεως ἀσυγκρίτως σπουδαιότερα ἀπὸ τὰς διαφόρους προσπαθείας μετὰ τὰ περιοδικὰ καὶ τὰ βιβλία.

Βεβαίως, μίαν τοιαύτην χειρονομίαν ἔπρεπε νὰ εἶχε κάμει καὶ ἡ ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία προσεπάθει ἄλλοτε νὰ καταστήσῃ δυνατὴν μίαν ἔνωσιν μεταξὺ τῆς ἀγγλικανικῆς καὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ εἶχε μίαν λαμπρὰν εὐκαιρίαν σήμερον νὰ δείξῃ τοῦλάχιστον ὅσον ἐνδιαφέρον ἔδειξε τὸ ἀγγλικὸν ἐργατικὸν κόμμα καὶ νὰ διαμαρτυρηθῇ δι' ἐγκλήματα διὰ τὰ ὁποῖα κάθε Ἀγγλος μεθάρδιον θὰ αἰσθάνεται ἐντροπὴν !

Ἴσως ὅμως δὲν εἶναι ἀκόμη πολὺ ἀργά. Κάτι πρέπει νὰ γίνῃ. Τὸ λέγομεν (ἢ μᾶλλον τὸ ἐπαναλαμβάνομεν) αὐτό, διότι εἶναι ἀνάγκη διὰ τὸν πολιτισμὸν μας νὰ ἀναβῶν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν αἱ χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι. Καὶ Ἐκκλησίαι, αἱ ὁποῖαι εἰς παρομοίας περιπτώσεις σιωποῦν, δὲν ἀναβαίνουν ἀλλὰ πίπτουν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν !

ΚΑΙΡΟΣ ΕΙΝΑΙ ΠΛΕΟΝ !

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ διακεκριμένου Γάλλου καὶ πιστοῦ χριστιανοῦ συγγραφέως Daniel-Rops ὡς μέλους τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, δὲν τοῦ ἐξασφαλίζει βέβαια αὐτὴ τὴν ἀθανασίαν. Τὴν πρὸς τὴν ἀθανασίαν ὁδὸν τοῦ τὴν ἐξασφαλίζει ὁ δρόμος ὁ πνευματικὸς, τὸν ὁποῖον ὁ τιμηθεὶς ἔχει θέσει δρόμον τῆς ζωῆς του. Ἀποτελεῖ ὅμως ἡ ἐκλογὴ αὐτῆ δείγμα μᾶς στροφῆς. Ἀπὸ ἐκατονταετίας καὶ πλέον, διὰ νὰ εἰσέλθῃ κανεὶς εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ μᾶλλον ἐχθρικὴν πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν στάσιν. Κατόπιν ἤρχισε κάποια ἐλευθερία ἀπὸ αὐτὴν τὴν προκατάληψιν καὶ νὰ μὴ θεωρῆται καὶ τόσον μεγάλο . . . μειονέκτημα ἡ ὑπαρξίς καὶ ὁμολογία χριστιανικῶν πεποιθήσεων. Καὶ τώρα, ἐκλέγεται ὡς ἀκαδημαϊκὸς προσωπικότης τῆς ὁποίας ἡ δρᾶσις συνίσταται ἀκριβῶς εἰς τὴν προάσπισιν τῆς πίστεως αὐτῆς. Διότι ὁ Daniel-Rops κατ' οὐσίαν εἶναι ἕνας λαμπρὸς ἀπολογητὴς

τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὴν ἱστορικὴν του ἔκφρασιν, εἶναι, ὅπως τὸν ἔχαρκτηρίσεν ὁ « Φιγκαρώ », ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς γάλλους καθολικοὺς « best sellers » συγγραφεῖς μὲ εὐρυτάτην κυκλοφορίαν τῶν βιβλίων των. Αἱ « Ἀκτίνες » ἔχουν δημοσιεύσει ὄχι μόνον ἀποσπάσματα ἀπὸ ἐργασίας τοῦ νέου ἀκαδημαϊκοῦ, ἀλλὰ καὶ δῆλωσίν του πρὸς τὸ περιοδικὸν τοῦτο. Θὰ ἐκφράσῃ λοιπὸν τὴν μεγάλην του χαρὰν διὰ τὴν ἐκλογὴν. Καὶ τὴν πεποιθήσιν ὅτι θὰ γίνῃ, ἐπὶ τέλους, ἀξιοποίησις τῆς πρωτοφανοῦς στροφῆς τὴν ὁποίαν ἔχουν δεῖξει τὰ γράμματα, αἱ ἐπιστῆμαι, ἡ διανόησις, καὶ καιρὸς εἶναι πλέον νὰ δεῖξῃ καὶ ἡ Ἐκκλησία !

ΚΥΜΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ

Νέον κύμα ἐγκληματικότητος σαράναι καὶ πάλιν προσφάτως τὴν χώραν μας. Καὶ πρόκειται περὶ ἐγκλημάτων τὰ ὁποῖα πρᾶγματι προκαλοῦν τὸν ἀποτροπιασμόν. Ἐγκλήματα, ὅπως τοῦ φόνου τοῦ σωφῆρ ὑπὸ τῶν δύο στρατιωτῶν πλησίον τῆς Σπάρτης, ἢ τοῦ Ἀγρινίου, προδίδου ἀπανθρωπίαν συγγνήν χωρὶς ἐλαφρυντικῶν καὶ θρασυτήτα ἀγαλίνωτων.

Καὶ ἀκριβῶς αὕτη ἡ ἀποθράσυνσις τοῦ ἐγκλήματος θέτει διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ἐκτὸς πλήθους ἄλλων ἐρωτημάτων καὶ τὸ ἐξῆς : Ποία εἶναι ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου στάσις τῆς δικαιοσύνης ; Δὲν ὑπάρχει ἐδῶ, ὡς σημαντικὸς συντελεστής αὐτῆς τῆς ἀποθρασύνσεως, ἡ ὑπερβολικὴ ἐπιείκεια τῶν ὀρκωτῶν δικαστηρίων ; Χαρακτηριστικῶς ἀνεγράφη, ὅτι ἡ ἀδελφὴ τῶν ἐγκληματιῶν τοῦ Ἀγρινίου, ἡ ὁποία ἐφόνευσε τὸν σύζυγόν της, ἀπλῶς καὶ μόνον διότι ἡ παρουσία του τῆς ἡτο ἐνοχλητικὴ, κατεδικάσθη εἰς εἰρκτὴν ἕξ ἐτῶν, ἐνῶ ἡ συνένοχος ἀδελφὴ της εἰς φυλάκισιν μόνον δύο ἐτῶν. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ἡ ἐπιείκεια ἀποτελεῖ ἓνα εἶδος ἠθικῆς αὐτουργίας, διὰ νὰ διαπραχθῇ νέον ἐγκλημα. Καὶ εἶναι μέγα σφάλμα νὰ συγχέεται ἡ φιλόανθρωπος μεταχείρισις τοῦ ἐγκληματίου μὲ τὴν οὐσιαστικὴν του ἀμνήστευσιν, ἡ ὁποία ὄχι μόνον ἀποτελεῖ πρόκλησιν πρὸς τὴν κοινωνίαν ἀλλὰ συντελεῖ εἰς τὴν ἠθικὴν πώρωσιν καὶ κατα-

στροφὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ ἐγκληματῆσαντος.

ΤΑ ΕΙΔΩΛΑ

Δὲν ἔμπορουσε κανεὶς μέχρι πρὸ ἑβδομάδων νὰ ἀνοίξῃ ἐφημερίδα ἢ περιοδικὸν, ἑλληνικὸν ἢ ξένον, καὶ νὰ μὴν ἀντικρύσῃ τὴν ἰδίαν φωτογραφίαν. Ὅχι τὴν φωτογραφίαν κανενὸς μεγάλου ἐπιστήμονος ἢ σωτῆρος τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ τὴν φωτογραφίαν τῆς πρώην ἡθοιοποιοῦ Γκραιλὸς Κέλ-λυ. Ὁ γάμος της, (γάμος τοῦ αἰῶνος), ὑπόθεσις καθ' ἑαυτὴν ἱερὰ καὶ σεβαστὴ βεβαίως, ἔγινε « κοσμικὸν γεγονός » ὀλκῆς πρωτοφανοῦς, ἔχει ξετρελλάνει εἰς ὅλον τὸν κόσμον μικροὺς καὶ μεγάλους, καὶ αἱ πλέον ἀσήμαντοι λεπτομέρειαι του ἀπασχολοῦν καὶ τὰ δύο ἡμισφαίρια. Ἡ τεχνικὴ πρόοδος, βλέπετε, ἐπεξέτεινε τὸ κουτσομπολιὸν εἰς τὸ διεθνὲς ἐπίπεδον.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον ὑπόθεσις κουτσομπολιοῦ. Ὁ σύγχρονος ἀνθρωπος ἔχει καὶ αὐτὸς ἀνάγκην εἰδώλων, καὶ τόσον περισσότερον μάλιστα, ὅσον περισσότερον καὶ κυριολεκτικώτερον κενὸς εἶναι ὁ ἔσω-τερικὸς του κόσμος. Ἐχει ἀνάγκην εἰδώλων τὰ ὁποῖα νὰ ἀντικαταστήσουν τὰ ἀνύπαρκτα ἰδανικά. Καὶ δὲν εἶναι περίεργον ὅτι ἡ ποιότης τῶν εἰδώλων του εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν πνευματικὴν του πτωχείαν. Ἄλλ' ὅπως ἔγραφεν ἄλλως τε καὶ ὁ Μελίτης εἰς πρόσφατον ἄρθρον του, εἰς τὸν πολιτισμὸν μας τὸν Δάντην ἀντικατέστησε ἡ Μαίριλυν Μονρόε !

Z.N.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΞΕΩΣ ΜΙΑΣ ΟΝΤΩΣ ΝΕΑΣ ΤΑΞΕΩΣ

Κύριε Διευθυντά,

Ὡς γνωστὸν κατὰ τὰ ἀμέσως πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας ἔτη ἐπεκράτει ἡ ἰδία ὡς καὶ σήμερον κατάστασις τοῦ ψυχικοῦ ἀναβρασμοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς ἀκαταστασίας. Μία περίεργος νοοτροπία εἶχε κατακυριεύσει τὸν κόσμον. Ὁ σκεπτικισμὸς, ἡ πολυτέλεια, ἡ ὕβρις, ὁ ἐγωϊσμὸς εἶχον θέσει παντοῦ τὸ χερί των. Ὁ κόσμος εἶχε στραφῆ πρὸς τὴν ἀνελευκρίνειαν, πρὸς τὴν διαφθοράν καὶ τὰς ἐπιθυμίας. Μέσα εἰς ἓνα τοιοῦτον κόσμον, σκοτεινὸν, ἐπεφάνη ὁ γλυκὺς Ναζωραῖος μὲ τὸ Εὐαγγέλιον

Του τῆς ἀγάπης, τῆς ἀδελφουσύνης καὶ τῆς αὐτοθυσίας. Ἀπὸ τὴν ὥραν πρὸ παντὸς κατὰ τὴν ὁποῖαν καθηλώθη ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἠγέρθη θριαμβευτικῶς ἀπὸ τῶν νεκρῶν, ἡ ἐλπίς ἀνεπήδησεν ἀμέσως εἰς τὰς ἀνθρωπίνους καρδίας. Οἱ Ἀπόστολοι τοῦ ἐκίνηθησαν πρὸς κάθε γωνίαν τοῦ πᾶσαυτου τότε Ρωμαϊκοῦ Βασιλείου φέροντες τὴν καλὴν ἀγγελίαν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ καλοῦντες ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ μετανοήσουν καὶ νὰ γίνουν τέκνα τῆς Βασιλείας ἐκείνης.

Διὰ τὸ ἱκανοποίησι τὰς ἀνάγκας τοῦ κόσμου τῶν χριστιανικῶν Εὐαγγελίων εἰσέρχεται βαθύτερον παρ' ὅ,τι ὁ Μαρκῆσιμος. Κηρύττει τὸ Ἰ. Εὐαγγέλιον ὅτι πρέπει νὰ λάβῃ χώραν μίαν ἀναμόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀτόμου προτοῦ γίνωμεν ἱκανοὶ νὰ θεωρηθῶμεν ὑπῆκοοι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ἡ πείρα ἔχει πλήρως ἀποδείξει ὅτι μίαν τάξιν ἢ ὁποῖα στηρίζεται μόνον εἰς τὰ οικονομικὰ καὶ τὰ πολιτικὰ θὰ καταλήξῃ συντόμως εἰς ἔντασιν καὶ προστριβὰς. Θὰ τὸ ἰδοῦμε αὐτὸ ἀμέσως ἐὰν στρέψωμεν σήμερον τὸ βλέμμα μας πρὸς τὰ γύρω κράτη. Ὅσον εὐγενικὴ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι εἶναι ἡ οὐτοπία τὴν ὁποῖαν στήνομεν, εἰς τὸ τέλος τὸ ἀνθρώπινον ὄλικόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον αὕτη ἀποτελεῖται, θὰ φέρῃ τὴν καταστροφὴν τῆς.

Ἐὰν ὅμως ἡ προσωπικὴ ἀναμόρφωσις συντελεσθῇ, ἐὰν μάθωμεν νὰ ζῶμεν ὡς ἀδελφοὶ εἰς ἓνα κόσμον τοῦ Θεοῦ, τότε θὰ γίνωμεν ὠρισμένως σταυροφόροι καὶ πρωτοπόροι ἐναντίον τῶν κακῶν τὰ ὁποῖα παραμένουν ἀκόμη ἀδιόρθωτα. Ὁ ἄνθρωπος τοῦ ὁποῖου ἡ ζωὴ ἔχει ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ θὰ ἀφήσῃ ἀμέσως τὸν ἑαυτὸν του νὰ ἐπηρεάζηται ἀπὸ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς του σχέσεις. Θὰ εἶναι ἄριστος καὶ ὡς πολίτης κράτους καὶ ὡς ἐργάτης.

Εἰς τὰ πρῶτα κεφάλαια τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως ἀνεγράφησαν δύο πολὺ δυνατὰ θεόπνευστα ἐρωτήματα. Τὸ ἐν εἶναι « Ἄ δ' ἄ μ, ποῦ εἶσαι ; » (3, 9). Καὶ τὸ ἄλλο « Κ' ἄ ν, ποῦ εἶναι ὁ ἀδελφός σου ; » (4, 9). Θὰ πρέπει καὶ εἰς ἡμᾶς συχνάκις καὶ ἐπιμόνως νὰ τίθενται τὰ ἐρωτήματα αὐτά. Πρῶτον : « Ποῦ εἶσθε ; Τί κάμνετε μὲ τὴν ζωὴν σας ; » Καὶ δεύτερον : « Ποῦ εἶναι ὁ ἀδελφός σου ; Τί ἀπογίνεται μὲ αὐτόν ; »

Ἐὰν ἀπαντῶμεν εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημα καὶ παραθεωροῦμεν τὸ δεύτερον, δὲν δύναμεθα τότε νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι εἰμεθα ἀληθινοὶ ἄνθρωποι. Δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εἰπωμεν ὅτι ἔχομεν ἐμβαθύνει εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἔχει γίνῃ καμμία πραγματικῶς θετικὴ καὶ ριζικὴ πρόοδος εἰς τὸν λεγόμενον Ὁργανισμόν Ἦν ὠ μὲ ν Ἐθνω ὦ ν ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, δὲν εἶναι, νομίζω, σφάλμα τοῦ Ὁργανισμοῦ. Τὸ λάθος ἔγκειται εἰς τὰς καρδίας ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὰ μέλη τοῦ Ὁργανισμοῦ αὐτοῦ. Δὲν ὑπάρχει δηλαδὴ πνευματικὸν θεμέλιον. Εἶναι ὅπως ἡ οἰκία περὶ τῆς ὁποίας ὁ Χριστὸς ὠμίλησεν ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς κινουμένης ἄμμου.

Ἡ μόνη διαρκὴς καὶ σταθερὰ βᾶσις, τὸ μόνον ἀρραγὲς θεμέλιον δι' ἔν τεμενος εἰρήνης εἶναι ἡ καλὴ θέλησις, ἡ ἀναγνώρισις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἄλλου, ἡ ἐτοιμότης τῆς κατανοήσεως τῶν δικαιῶν ἀπόψεων τοῦ ἄλλου καὶ ἡ προθυμία τῆς ὑποτάξεως τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος διὰ τὸ κοινὸν καλόν.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐγκαιθιδρύσεως μιᾶς ὄντως νέας παγκοσμίου τάξεως εἶναι ἀπαραιτήτως πνευματικόν. Τὸ ζήτημα δηλαδὴ δὲν εἶναι οἰκονομικόν καὶ πολιτικόν, ὅπως θέλουσιν μερικοὶ νὰ τὸ θέσουν, ἀλλὰ ἠθικόν καὶ πνευματικόν. Τὸ θεμέλιον ἀσφαλῶς θὰ καταρρεῦσῃ, ἐὰν ἔχη γίνῃ μὲ σαθρὰ ὄλικα. Καὶ βλέπομεν ὅτι ὑπεσιγήθησαν ἀτυχῶς πολλὰ τὰ σεσηπτότα εἰς τὸν σημερινὸν πολιτισμὸν τοῦ 20οῦ αἰῶνος : ἡ πλεονεξία, τὸ μῖσος, ἡ ἀδικία, ὁ ἐγωϊσμός. Παρατηρήσατε προσεκτικὰ τί γίνεται σήμερον εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Παλαιστίνην, εἰς τὸ Μαρόκον, εἰς τὴν Κίνα, εἰς τὰς Ὀλλανδικὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας, εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ ἀκόμη καὶ εἰς μερικὰ συντηρητικὰ κράτη ὅπως εἶναι ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία ; Σείεται ὀλόκληρος ἡ ὑφήλιος σήμερον. Κλονίζεται ὀλόκληρος ὁ δυτικὸς πολιτισμός.

Ἀλλὰ μέσα εἰς ὅλα αὐτά, μέσα εἰς αὐτὴν τὴν γενικὴν σύγχυσιν, τὰ θεμέλια τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ στέκουν ἀκατάλυτα. Καὶ ὁ χριστιανὸς μέσα εἰς τὸν παρόντα θόρυβον δύναται νὰ σηκώσῃ τὸ βλέμμα του πρὸς τὰ ἄνω καὶ νὰ ἀνανεύσῃ τὴν πίστιν του. Οἱ πρῶτοι - πρῶτοι Χριστιανοὶ ἦσαν πάντοτε ἔτοιμοι νὰ ἀποθάνουν εἰς οἰανδήποτε στιγμὴν διὰ τὸν Χριστὸν τὴν πίστιν τὴν Ἀγίαν. Ἡμεῖς ἄρ' ἄ γε εἰμεθα ἔτοιμοι νὰ ζήσωμεν δι' αὐτὴν ;

Ἄλλ' αὐτὸ θὰ ἀπαιτήσῃ κάτι περισσότερον ἀπὸ τὸ νὰ πηγαίνωμεν τυπικῶς μίαν ἢ δύο φορὰς κατὰ μῆνα εἰς τὸν Ναόν. Πρέπει δηλαδὴ ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανισμὸς μας νὰ εἰσελθῇ βαθύτατα καὶ εἰς κάθε ἄποψιν τῆς ζωῆς μας. Πρέπει μὲ ἄλλας λέξεις καὶ εἰς τὴν σκέψιν μας καὶ εἰς τὸν βίον μας νὰ γίνωμεν ἀνώτεροι ἐκείνων οἱ ὁποῖοι θὰ ἤθελον νὰ καταστρέψωμεν τὴν χριστιανικὴν μας πολυτίμον κληρονομίαν.

ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΠΟΛΥΩΓΓΑΔΗΣ

Ἐπίσκοπος Νύσσης

Ο. Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

Κύριε Διευθυντά,

Στις 5 Μαΐου συμπληρώνονται ὀκτὼ χρόνια ἀπὸ τότε ποῦ ὁ ἀείμνηστος Βερίτης ἔφυγε ἀπὸ κοντά μας.

Ἡ ἐπέτειος αὐτῆ τοῦ θανάτου του, ἡ ἐπέτειος τῆς ἀθανασίας του καλλίτερα, μᾶς ἔναφέρνηει στὸ νοῦ τὸν φλογερὸ χριστιανὸ ἀγωνιστῆ.

Ἀγωνιστῆς στὴν κατάρτισιν καὶ τελείωσιν τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀγωνιστῆς στὴν διάδοσιν τῆς ἀληθείας, ἀγωνιστῆς - πρωτοπόρος, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, στὴν προσπάθειαν δημιουργίας χριστιανικῆς λογοτεχνίας μὲ τὴν πλατύτερη καὶ βαθύτερη σημασία καὶ ἀξία τῆς λέξεως.

Ἡ προσφορά του ὑπῆρξε σημαντικὴ καὶ σε-

βαστή, τόσο σὲ ποιότητα ὅσο καὶ σὲ ποσότητα, ἂν κρίνη κανεὶς ἀπὸ τὰ λίγα χρόνια ποὺ ἔμεινε μαζί μας. Φεύγοντας ἄφησε ἕνα παράδειγμα ἀνοιγόντας ἕνα δρόμο.

Στοὺς νεότερους κληρονομίεται τὸ χρέος νὰ συνεχίσουνε...

Στις μέρες μας ὅμως — γιὰ νὰ ἔρθουμε συγκριμένα στὸν σκοπὸ τῆς ἐπιστολῆς — εἶναι ἀλήθεια, ὅτι δὲν ἔχει ἴσως προσεχθῆ τόσο ὅσο θάπρεπε καὶ ὅσο ἀξίζει αὐτὸ ποὺ λέμε χριστιανικὴ τέχνη καὶ χριστιανικὰ Γράμματα. Καὶ ὅμως ἀποτελεῖ ἕνα αἶτημα τῆς ἐποχῆς μας...

Εἶναι μιὰ ἀνάγκη καὶ μιὰ ἔλλειψη στὴν ὁλοκληρωσι καὶ ἐπιτυχία ἐνὸς ἔργου, ποὺ γίνεται στὴ χώρα μας. Σήμερα ποὺ τὸ περίφημο « ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη » ψυχορραγεῖ, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἡ θετικὴ πλευρά. Σήμερα ἀκριβῶς, σὲ μιὰ προσπάθεια γιὰ τὴν θεμελίωσι ἐνὸς χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καλεῖται καὶ ἡ τέχνη νὰ καταθέσῃ καὶ αὐτὴ τὴ δική της προσφορά, τὴ δική της οὐσιαστικὴ συμβολή. Αὐτὴ τὴν ἀνάγκη καὶ τὴν ἔλλειψη νιώθοντας καὶ οἱ « Ἀκτίνες » μέσα στὴ γενικώτερη πολιτιστικὴ τους προσπάθεια ἐδημιούρ-

γησαν καὶ τὸν φιλολογικὸ κύκλο τῆς « Δαμασκίου » ποὺ ἄρχισε ἀπὸ μηνὸς τῆς συναντήσεως τῶν μελῶν του. Ὁ κύκλος αὐτὸς πρωτάρησε τὸ 1948, ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα δὲ ποὺ εἶχε μέχρι σήμερα δημιουργεῖ βάσιμες ἐλπίδες γιὰ ἕνα καλλίτερο μέλλον στὴ χριστιανικὴ μας τέχνη. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς νέους βλέπουν καὶ νοιώθουν τὸ θλιβερὸ κατάντημα τῆς λεγομένης μοντέρνας τέχνης μὲ τὶς διαφορὲς καὶ πολυποίκιλες καὶ ἀλλοπρόσαστες τάσεις, μορφές, ἀντιλήψεις, σχολές κ.λ.π., ὅσοι ἀνησυχοῦν γιὰ τὴν καταστρεπτικὴ ἐπίδρασι τῶν διαφόρων ρυπαροφυλλιάδων, ὅσοι τέλος φλογίζονται γιὰ μιὰ ἀληθινὴ καλλιτεχνικὴ δημιουργία καλοῦνται νὰ πλαισιώσουν αὐτὴν τῆ προσπάθεια καὶ νὰ δουλέψουνε. Ἦσως τότε εὐτυχίσουμε νὰ ἴδουμε — καὶ νὰ χαροῦμε — μιὰ ἀνθησι τῶν χριστιανικῶν μας Γραμμάτων παρόμοια μ' αὐτὴ ποὺ ἐγνώρισε τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ Γαλλία μὲ τὸν Μωριάκ, τὸν Κλωντέλ, τὸν Ἐρνέστο Ψυχάρη κ. ἄ.

Ἄς εὐχθῶμε καὶ ἄς ἐλπίσουμε...

Μετὰ τιμῆς

Γ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΤΑ ΚΡΑΤΙΚΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΒΡΑΒΕΙΑ

Μὲ τὴν ἠθικὴν ἐπιβράβευσι τῶν καλῶν λογοτεχνικῶν βιβλίων καὶ τὴν ὕλικὴν ἐνίσχυσι τῶν συγγραφέων τους προσφέρεται βεβαίως σημαντικὴ ἐνθάρρυνσι στὴν ἀνάπτυξιν καὶ στὴν ἐξέλιξιν τῆς λογοτεχνικῆς παραγωγῆς. Ὅχι μόνον οἱ βραβεύμενοι συγγραφεῖς τὸνώνονται ἔτσι στὴν δημιουργικότητά τους καὶ παίρνουν ὕψηλότερη ἀντίληψιν τῆς πνευματικῆς τους εὐθύνης, ἀλλὰ δημιουργεῖται συγχρόνως ἀνάμεσα στὸν λογοτεχνικὸ κόσμον μιὰ ὥρα καὶ εὐγενικὴ ἀμίλλα, ποὺ εἶναι ἀσφαλῶς σοβαρὸ καὶ γόνιμο στοιχεῖο προόδου. Γι' αὐτὸ ἐπιδοκιμάζουμε τὴν γενναίαν ἀπόφασιν τοῦ Κράτους νὰ καθιερώσῃ διάφορα ἐτήσια βραβεῖα γιὰ τὰ καλύτερα βιβλία μὲ μυθιστορήματα ἢ μυθιστορηματικὰ βιογραφίαι, μὲ συλλογὰς διηγημάτων, ποιητικὰς συλλογὰς, κριτικὰς μελέτες, ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις καὶ θεατρικὰ ἔργα.

Μὲ μιὰν ὅμως ἀπαραίτητη προϋπόθεσιν: Τὰ κριτήρια γιὰ τὴν βράβευσι νὰ μὴ εἶναι μονόπλευρα καὶ στενὰ, νὰ μὴ περιορίζονται δηλαδὴ μόνον στὴν τεχνικὴν ἐπεξεργασίαν καὶ στὴν ἐξωτερικὴν ἐν γένει μορφή τῶν ἔργων, ἀλλὰ νὰ συνδυάζονται καὶ μὲ τὸ πνευματικὸ περιεχόμενό τους, μὲ τὴν βαθύτερη οὐσιαστικὴ τους ὑπόστασιν, μὲ τὸ πολιτικὸν τους μήνυμα. Καὶ συγχρόνως νὰ εἶναι ἡ ἀπονομὴ ἀπόλυτα δίκαιη, ἀμερόληπτη καὶ ἀπρόσβλητη πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ. Μόνον τότε ἡ ὥραία προσπάθειά τοῦ Κράτους θὰ ἐπιτύχῃ καὶ θὰ ἀποδώσῃ.

Ἡ ΠΛΩΤΗ ΕΚΘΕΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

Πολὸ εὐστοχὴ ἡ σκέψιν τῶν συνεργαζομένων λογοτεχνικῶν σωματοείων νὰ ὀργανώσουν στὸ ἑλληνικὸ ὑπερωκεῖνο « Βασίλειον Φρειδερίκη »

τὴν πρώτη πλωτὴ ἐκθεσὴ ἑλληνικοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου. Ἡ ἐκθεσὴ αὐτὴ, ποὺ, ἂν ἐπιτύχῃ, μπορεῖ νὰ ἀνανεώσῃται ὁλοένα καὶ ἔτσι νὰ μονιμοποιηθῇ, θὰ προσφέρῃ πραγματικὰ μεγάλες ὑπηρεσίας στὸ ἑλληνικὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον, ποὺ περυνᾷ, καθὼς εἶναι γνωστὸ, μιὰ σοβαρὴ καὶ συνεχῆ κυκλοφορικὴ κρίσιν. Διότι θὰ τὸ φέρῃ εἰς ἀμειψὴ καὶ πυκνὴ ἐπαφή, ὅχι μόνον μὲ τὸ διαρκῶς ἀνανεούμενο ταξιδιωτικὸ κοινό, ποὺ εἶναι κατὰ ἕνα μεγάλο μέρος ἑλληνικόν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν ἀκμαῖον ἑλληνισμὸ τῆς Ἀμερικῆς.

Γιὰ νὰ εἶναι ὅμως γόνιμη καὶ ἀποδοτικὴ αὐτὴ ἡ ἐπαφή, δὲν πρέπει νὰ δοθῇ σημάσια μόνον ἢ καὶ κυρίως στὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν τῶν βιβλίων. Βεβαίως παίζει καὶ αὐτὴ μεγάλο ρόλον στὴν προσέλκυσιν ἀγοραστῶν, ἀλλὰ γιὰ νὰ συγκρατηθῶν καὶ νὰ κατακτηθῶν οἱ ἀγορασταὶ καὶ νὰ γίνουν τακτικοὶ καὶ μόνιμοι ἀναγνώσταί, χρειάζεται προπάντων ἡ ποιότητι τοῦ περιεχομένου, ἡ πνευματικὴ ἀξία τοῦ βιβλίου. Καὶ σ' αὐτὸ ἀκριβῶς πρέπει κυρίως νὰ δώσουν τὴν προσοχὴν τους οἱ ὀργανωταὶ τῆς ἐκθέσεως. Διότι ἀλλοιῶτα ὑπάρχει μεγάλος κίνδυνος ὅχι μόνον νὰ μὴ ἐξυπηρετηθῇ τὸ ἑλληνικὸ λογοτεχνικὸ βιβλίον, ἀλλὰ καὶ νὰ βλαφθῇ καιρία καὶ νὰ κλεισθῇ γιὰ πάντα ἡ ἐλπιδοφόρος διεξοδος, ποὺ τοῦ ἀνοίγει ἡ πλωτὴ ἐκθεσὴ.

Ἡ ΜΑΥΡΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ

Ἡ περίπτωσι τῆς μαύρης φοιτήτριας Λάκου, ποὺ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἀλαμπάμα ἀναγκάσθηκε νὰ τὴν διώξῃ, ἐπειδὴ δὲν τὴν ἀνέχονταν οἱ λευκοὶ συμφοιτηταὶ τῆς, μπορεῖ ἀσφαλῶς νὰ χαρακτηρισθῇ — χωρὶς καμμιὰ διάθεσιν λογοπαγνίου, ἀλλὰ ὡς πιστὴ ἀπεικόνισι τῆς πραγματι-

κόττης — μιὰ μαύρη κηλίδα στὸν πολιτισμὸ μας. Ἡ βαθειὰ φιλομάθεια τῆς, ἡ γνήσια ἐφροσύνη τῆς γιὰ μιὰν ἀνυπερέστη πνευματικὴ καλλιέργεια, ἡ ἀποφασιστικότης καὶ τὸ θάρρος τῆς νὰ ὑπερπερήσει τὰ φιλετικά ἐμπόδια, γιὰ νὰ συμμετάσχη καὶ αὐτὴ σὲ μιὰν ὥραϊα κ' εὐγενικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, ὅλα αὐτὰ τὰ προσόντα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς ἦσαν γιὰ τοὺς λευκοὺς φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου ἀσήμαντα καὶ μηδαμινὰ μπροστὰ στὸ μαῦρο χρώμα τῆς ἐπιδερμίδος τῆς! Καὶ γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον διέθεσαν ὅλην τὴν ἀγωνιστικότητά τῆς νεότητός τους καὶ ὅλο τὸ σθένος τῆς ψυχῆς τους, γιὰ νὰ καταπολεμήσουν καὶ ν' ἀποκλείσουν τὴν εὐγενικὴ κόρη μὲ τὸν λευκότατο ἐσωτερικὸ κόσμο καὶ τὸ μαῦρο δέρμα! Καὶ ἔφθασαν στὸ φροβερὸ σημεῖο ν' ἀπειλήσουν καὶ τὴν ἴδια τὴν ζωὴ τῆς, αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ζωὴ, ποὺ προσφέρθηκε νὰ ὑπηρετήσῃ τὰ ἰδανικὰ τῆς παιδείας καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ πνεύματος!

Φαινόμενο βαθύτατα ἀπογοητευτικὸ, ποὺ θὰ γενοῦσε πολὺ ἀπαισιόδοξες σκέψεις γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ στάθμη τοῦ πολιτισμοῦ μας, ἂν δὲν ἐπροκαλοῦσε μιὰν ἄμεση καὶ ἔντονη ἀντίδραση στὴν ἴδια τὴν Ἀμερικὴ καὶ στὴν Εὐρώπη, μαζὶ μὲ μιὰ ζωνηρὴ καὶ κατηγορηματικὴ καταδίκη τῶν ἀντιπνευματικῶν καὶ ἀντιχριστιανικῶν ἀντιλήψεων, ποὺ τὸ ἐνέπνευσαν. Ἀς ἐλπίζουμε ὅτι ἡ ἀντίδραση καὶ ἡ καταδίκη αὐτὴ θὰ ἐκδηλωθοῦν σὲ τέτοιαν ἔκταση καὶ σὲ τέτοιον βαθμὸ, ὥστε νὰ ἐξαλείψουν τὴν κηλίδα, νὰ ἐξυγιάνουν τὸ μόλυσμα καὶ ν' ἀποκαταστήσουν στὴν ὑψηλὴ καὶ σταθερὴ τους θέσῃ τὰ ἀνθρωπιστικὰ καὶ χριστιανικὰ ἰδεώδη.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Πέντε λογοτέχνες ἔλαβαν μέρος στὶς τελευταῖες βουλευτικὰς ἐκλογάς. Καὶ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς, γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀπόφασί του, ἔγραψε ἕνα ἐκτενὲς ἄρθρο, ὅπου ἀναπτύσσει τὴν ἀντίληψιν ὅτι δὲν φτάνουν τὰ βιβλία, γιὰ νὰ βοηθήσῃ ὁ λογοτέχνης τὸν ἄνθρωπο « ποὺ μοθεῖ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὰ ἰδανικὰ μιᾶς καλύτερης ζωῆς ». Τὰ βιβλία — προσθέτει — « δὲν θεραπεύουν τὴν ἀρρώστια » ἀπλῶς ἐνισχύουν τὸν ὄργανισμό νὰ ἀντιδράσῃ ». Ἀλλὰ ὅταν ἡ ἀρρώστια εἶναι προχωρημένη, ἔχει καὶ ὁ λογοτέχνης χρέος « νὰ μεταθέσῃ τὴ δραστηριότητά του ἀπὸ τὴ λογοτεχνία στὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου ».

Φυσικὰ, ὅπως κάθε πολίτης, ἔχει καὶ ὁ λογοτέχνης τὸ δικαίωμα νὰ μεταθέσῃ τὴν δραστηριότητά του στὴν πολιτικὴ, ὅταν αἰσθάνεται αὐτὴ τὴν ἀνάγκη, μ' ὅλο ποὺ εἶναι πολὺ ἀμφίβολο, ἂν, μὲ τὰ ἰδιαίτερα πνευματικὰ ἐφόδια ποὺ διαθέτει, μπορεῖ ν' ἀξιοποιῇ ἀποδοτικὰ τὴν μετατόπισιν αὐτὴ, ποὺ ἀπαιτεῖ ἐντελῶς διαφορετικὰ προσόντα. Καὶ ἀπόδειξιν εἶναι ὅτι ὅλοι σχεδὸν οἱ λογοτέχνες, ποὺ ἐπιδόθηκαν στὴν πολιτικὴ, δὲν μπόρεσαν νὰ παρουσιάσουν πολιτικὰ ἐπιτεύγματα μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ λογοτεχνικά. Γι' αὐτὸ καὶ ἔμειναν γνωστοὶ πρὸ πολλοῦ ὡς λογοτέχνες παρὰ ὡς πολιτικοί.

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα ὁ ξεριζωμένος αὐτὸς ἀπὸ τὸ φυσικὸ του περιβάλλον λογοτέχνης σημειώσῃ καὶ σημαντικὰς ἐξαιρέσεις ἐπιτυχίας, εἶναι ἄρα γε σωστὸ ὅτι θὰ βοηθήσῃ ἔτσι περισσότερο τὸν συνάνθρωπό του; Νομίζουμε ὅτι ὄχι. Διότι καὶ μόνον ἂν μὲ τὰ βιβλία του « ἐνισχύει τὸν ὄργανισμό τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀντιδράσῃ στὴν ἀρρώστια », ἡ βοήθειά του εἶναι σημαντικὴ καὶ μεγάλη. Στὴν πραγματικότητά ὅμως ἡ ἀληθινὴ ἀποστολὴ τῆς λογοτεχνίας, ὅπως καὶ τῆς τέχνης γενικώτερα, εἶναι πολὺ πλατύτερη καὶ πολὺ ὑψηλότερη. Διότι ἀποτελεῖ μιὰν ἀπὸ τίς βασικώτερες ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἡ συμβολὴ τῆς στὴν ἐξυπηρέτησιν καὶ στὴν ἀνάπτυξίν του εἶναι σοβαρώτατη καὶ πολυτιμώτατη. Φτάνει βέβαια νὰ εἶναι ἀληθινὴ τέχνη, νὰ μὴν εἶναι καὶ αὐτὴ μιὰ καλύτερη γραπτὴ μορφή πολιτικῆς ἢ ἕνα ἀνούσιο καὶ ἄπνοο τεχνικὸ κατασκευάσμα, ἀλλὰ γνήσια λογοτεχνία, ἐμπνευσμένη ἀπὸ ἀνώτερα ἀνθρωπιστικὰ καὶ πολιτιστικὰ ἰδανικά.

ΕΚΚΛΕΚΤΑ ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΕΡΓΑ

Εἶναι εὐτυχῶς πολὺ αἰσθητὴ ἡ ἄνοδος τῆς στάθμης τῶν θεατρικῶν ἔργων, ποὺ παρουσιάσαν τὰ θεάτρα μας τὸν τελευταῖο καιρὸ. Τὸ « Ζωντανὸ πτόμα » τοῦ Λέοντος Τολστόη στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο καὶ ἡ « Δωδεκάτη νύχτα » τοῦ Σαίξπηρ στὸ Θέατρο Τέχνης εἶναι δύο ὥραϊα καὶ ἐνθαρρυντικὰ παραδείγματα. Τὰ τρία ἐπίσης ἔργα ποὺ πρωτοπαρουσίασε ἡ Β' Σκηνὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου — καὶ προπάντων τὸ « Χαλάζι » τοῦ κ. Β. Ἡλιάδη — ἐσημείωσαν μιὰν πολὺ καλὴ κ' εὐόλωνη ἀρχή.

Ἄλλ' ἐκεῖνο, ποὺ ἰδιαίτερα ἱκανοποίησε, καὶ μαζὶ μὲ τὴν καλλιτεχνικὴν χαρὰ ἐπρόσφερε καὶ μιὰ ζωντανὴν ἀπόδειξιν γιὰ τίς δυνατότητες τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας ὅταν βρίσκεται στὸν σωστὸ δρόμο, εἶναι ἡ νέα βυζαντινὴ τραγωδία τοῦ κ. Ἀγγελῶ Τερζάκη « Θεοφανία », ποὺ ἀνέβασε τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο. Δὲν πρόκειται ἀπλῶς γιὰ ἕνα ἄριστο τεχνικῶς θεατρικὸ ἔργο, ποὺ ἀποδίδει ἐπιπλέον μὲ τὸν πρὸ ὑποβλητικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ τρόπο τὴν ἀτμόσφαιρά, τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴ ζωὴ τῆς ἐποχῆς. Πρόκειται συγχρόνως γιὰ ἕνα ἀνώτερο πνευματικὸν ἐπίτευγμα, γεμῆτο ἀπὸ ποίηση, ἀπὸ ἐκλεκτῆς ποιότητος λόγο, ἀπὸ φωτεινὴ σκέψιν καὶ βαθύ στοχασμὸ. Χαιρετίζουμε μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτὴ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴν ἐκδήλωσιν καὶ τὴν προβάλλουσα σὰν μιὰν κατάκτησιν τῆς σύγχρονης ἐλληνικῆς λογοτεχνίας.

ΟΤΑΝ Η ΤΕΧΝΗ ΣΥΝΔΥΑΖΕΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ

Ἀλλὰ καὶ στὸν κινηματογράφου εἶδος δυὸ ἀξιόλογα ἔργα, ποὺ ἀξίζει νὰ τὰ ξεχωρίσουμε καὶ νὰ τὰ σημειώσουμε. Τὸ ἕνα εἶναι ἡ ἰσπανικὴ ταινία « Μαρσελίνο », ποὺ στηρίζεται σὲ μιὰ τοπικὴ θρησκευτικὴ παράδοση γιὰ ἕνα ὄρφανὸ παιδάκι, ποὺ τὸ ἀνέθρεψαν μὲ στοργὴν καὶ καλὴν οἰκονομίαν οἱ κα-

ΑΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Ἀπὸ αὐτὸν τὸν μῆνα ἀρχίζει ὁ πυρετὸς τῶν ἐξετάσεων. Ἐνας πυρετὸς συνεχῶς αὐξανόμενος, πού φθάνει στὸ ζενίθ τὸν ἐπόμενον μῆνα. Ὁ Μάιος εἶναι ὁ μῆν τῆς προετοιμασίας, ὁ Ἰούνιος τῆς μάχης. Καὶ ἡ μάχη τοῦ ἐπομένου μηνὸς εἶναι ἡ σημαντικωτέρα. Γιατί, τὸ τί σημαίνει «περίοδος Ἰουνίου» γιὰ τὸ φοιτητὴ μπορεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ μόνο ὅποιος ἔχει ζήσει αὐτὴν τὴν πραγματικότητά.

Ὁ τελευταῖος ὅμως νόμος, ὁ ὁποῖος μειώνει τὰς ἐξεταστικὰς περιόδους εἰς δύο, καθιστᾷ δυσχεροστέρα τὴν... μάχην. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος, νὰ λεχθῆ ἐὰν ἦτο ἐπιτυχὲς ἢ ὄχι τὸ μέτρον αὐτό. Ἐκεῖνο ὅμως πού πρέπει νὰ ταιωσθῆ εἶναι ὅτι μέσα εἰς τὰς τόσας δυσκολίας πού ἀντιμετωπίζει ὁ Ἕλληνας φοιτητὴς προστεθῆ καὶ αὐτή.

Συναφὲς θέμα εἶναι καὶ «οἱ ὑπογραφές». Πολλοὶ τρέμουν ἀπὸ τώρα ὅτι οἱ κ.κ. Καθηγηταὶ θὰ τοὺς ἀρνηθοῦν «ὕπογραφῆ», διότι δὲν εἶχον ἐπιτύχει εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἀσκήσεις, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀποκλειστοῦν τῶν ἐξετάσεων. Δὲν θέλομε νὰ ποῦμε, ὅτι οἱ κ.κ. Καθηγηταὶ θὰ πρέπει ἀνεξελέγκτως νὰ δίδουν εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις ὑπογραφάς, ἀλλὰ νὰ ὑπογραμμίσωμεν

τὸ γεγονός, ὅτι ὑπάρχουν περιπτώσεις ὅπου ὁ φοιτητὴς — καὶ δὴ ὁ ἐργαζόμενος — οὐχὶ ἐξ ὑπαιτιότητός του εὐρίσκει εἰς τὴν δυσάρεστον αὐτὴν θέσιν. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι θέμα καθηγητοῦ καὶ διὰ τοῦτο δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ προχωρήσωμεν.

Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς μας θὰ πρέπη νὰ ταιωσθῆ ἡ ἀνάγκη τῆς καλῆς καὶ πλήρους ἐτοιμασίας δι' αὐτὴν τὴν μάχην. Εἶναι πρὸς ζημίαν μας, καὶ τῆς ἐπιστήμης γενικώτερον, τὸ ἀντίθετον. Ἡ ἡμιμάθεια, φοβερὴ μάστιξ τῆς χώρας μας, καιρὸς νὰ ἐκλείψῃ. Γι' αὐτό, γιὰ νὰ ἐπανέλθωμεν ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ξεκινήσωμεν, αὐτὸς ὁ μῆνας ἄς εἶναι γιὰ ὅλους τοὺς συναδέλφους μῆνας πραγματικῆς προετοιμασίας. Ἔτσι τὸ «χτυποκάρδι» τοῦ ἐπομένου μηνὸς θὰ εἶναι ὀλιγώτερον. Σὲ ὅλους εὐχόμεθα καλὴ προετοιμασία.

ΠΑΝΤΕΙΟΣ

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Νόμου διὰ τοῦ ὁποῖου αὐξάνονται τὰ ἔτη φοιτήσεως εἰς τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν ἀπὸ τρία εἰς τέσσαρα, ἐπιτακτικῆς καθίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ μέτρου καὶ εἰς τὴν Πάντειον Ἀνωτάτην Σχολὴν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν ἄλλως ἢ ἐν λόγῳ Σχολῆ θὰ μειονε-

λόγηροι μᾶς Μονῆς καὶ πού στὸ τέλος, ἔπειτα ἀπὸ ἓνα θαῦμα, πού φέρνει τὸ παιδί σὲ ἄμεση καὶ ζωντανὴ ἐπικοινωνία μὲ τὸ Χριστό, παίρνει ἀπ' αὐτὸν τὴν χάρη νὰ πάη στὸν οὐρανό, γιὰ νὰ βρῆ τὴν πεθαμμένη μητέρα του. Εἶναι ἓνα ἔργο γεμάτο ἀπὸ ποίηση καὶ καλοσύνη, ἀπὸ ἀγάπη καὶ ἀνθρωπιὰ, ἀπὸ ἀνώτερο χριστιανικὸ πνεῦμα, σκηνοθετημένο συγχρόνως ὑποβλητικώτατα καὶ ἐρμηνευμένο λαμπρὰ ἀπὸ τοὺς ἠθοποιούς πού ὑποδύονται τοὺς μοναχοὺς καὶ προπάντων ἀπὸ τὸ ἐλάχιστον παιδί Παμπλίτο Κάλβο. Γι' αὐτὸ καὶ συγκινεῖ βαθύτατα. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ θεαταί, πού δυσκολεύονται νὰ νοιώσουν τὸ θαῦμα καὶ θέλουν νὰ τὸ παίρουν ἀπλῶς ὡς φαντασία καὶ αὐθυποβολὴ τοῦ παιδιοῦ, δὲν μποροῦν παρὰ νὰ συγκινηθοῦν ἕως τὸ βάθος τῆς ψυχῆς τους ἀπὸ τὸ θερμὸ παλμὸ τῆς ἀγάπης πού δονεῖ ὀλόκληρον τὸ ἔργο καὶ πού εἶναι καὶ αὐτὸς ἀκόμη ἓνα θαῦμα.

Ἡ ἄλλη ταινία — μὲ τὸν ἄστοχο τίτλο «Σκιᾶς τοῦ παρελθόντος», πού δὲν εἶναι ὅμως καθόλου σκιᾶς, ἀλλὰ φῶς ἀγάπης καὶ λάμψεως αὐτοθυσίας — εἶναι ἡ ἀπλὴ ἱστορία μιᾶς δασκάλας, πού, γιὰ νὰ σώσῃ τὴν τιμὴ καὶ τὴν μνήμην τοῦ πατέρα της, ἀφιερώνει τὴν ζωὴν της στὴν μόρφωση καὶ τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν παιδιῶν ἐνὸς σχολείου

καὶ ἐκπληρώνει ἕως τὸ τέλος τὴν ἀποστολὴ της μὲ ἀνώτερη ἀντίληψη καθήκοντος, μὲ πίστη καὶ αὐτοθυσία. Καὶ ὅμως ἡ ἀπλὴ καὶ μονότονη αὐτὴ ἱστορία πόση δύναμη καὶ πόση ὁμορφιά παίρνει ζωντανεμένη θαυμάσια στὴν ἐκλεκτὴ αὐτὴ ταινία.

Ἡ παντοτινὴ δύναμη καὶ ὁμορφιά τῆς ἀληθινῆς τέχνης, ὅταν συνδυάζεται μὲ τὸ γνήσιον πνεῦμα.

ΜΙΑ ΕΥΓΕΝΙΚΗ ΧΕΙΡΟΝΟΜΙΑ

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς εἶχε κλαπῆ ἀπὸ τὰ στρατεύματα τῶν ἐπιδρομῶν ἓνα θαυμάσιον ἀγαλμάτιον τοῦ βου π.Χ. αἰῶνος, πού βρισκόταν στὸ μουσεῖο τῆς Σάμου. Τὸ ἀγαλμάτιον αὐτὸ πού εἶχε μεγάλην ἀξία, πουλήθηκε ἀργότερα στὸ μουσεῖο τοῦ Λούβρου. Μόλις ὅμως ἐγίνε ἀντιληπτὴ ἡ ἐκεῖ παρουσία του, ὁ διευθυντὴς τῆς ἐδῶ Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς ἐνημέρωσε τὸ Μουσείον τοῦ Λούβρου καὶ εἰσηγήθη τὴν ἐπιστροφή τοῦ ἀγαλματίου. Καὶ τὸ μουσεῖο πράγματι τὸ ἐπέστρεψε μὲ μεγάλῃ προθυμίᾳ.

Σημειώνουμε μὲ χαρὰ τὴν ὥραϊαν αὐτὴν ἐκδήλωση τῆς γαλατικῆς εὐγενείας.

κτῆ ἔναντι τῶν ἄλλων καὶ δὴ τῆς Α.Σ.Ο.Ε.Ε. καὶ τῆς Νομικῆς. Διότι ὅσον καὶ ἂν ὁ νόμος ἀναγορεύσῃ καὶ τὰς τρεῖς Σχολὰς ὡς ἰσοτίμους (Ἀνώτατες καὶ οἱ τρεῖς), ἐν τούτοις ἡ διαφορά τῶν ἐτῶν φοιτήσεως δημιουργεῖ αὐτὴ τὴν ἀνισότητα. Πρόδηλον τυγχάνει καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ πτυχίον τῆς Α.Σ.Ο.Ε.Ε. θὰ τίθεται σὲ καλύτερα μοῖρα ἀπὸ τὸ πτυχίον τῆς Π.Α.Σ.Π.Ε. Ἀλλὰ μία τοιαύτη διαφοροποίησης εἶναι ἄκρω ἐπιζημία διὰ τοὺς πτυχιούχους τῆς Παντείου.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ θὰ ἔπρεπε νὰ τονισθῇ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναπροσαρμογῆς τοῦ προγράμματος διὰ τὴν ἀρτιωτέραν κατάρτισιν τῶν σπουδαστῶν τῆς Π.Α.Σ.Π.Ε. Νομίζομεν, ὅτι ὅπως ἔχει σήμερον, ὁ σπουδαστὴς δὲν λαμβάνει πλήρη κατάρτισιν τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, τὰς ὁποίας ὑποτίθεται ὅτι σπουδάζει.

Ἡ ἄμεσος νομοθετικὴ ρύθμισις καὶ τῶν δύο αὐτῶν θεμάτων, πιστευόμεν ὅτι βγάλλῃ τὴν Παντείου ἀπὸ τὴν μειονεκτικὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθε μετὰ τὸν τελευταῖον νόμον. Ἡ σύγκλητος καὶ τὸ ἀρμόδιον Ὑπουργεῖον ἄς μελετήσουν τὸ θέμα μὲ σκοπὸν τὴν ἄμεσον ἐπίλυσίν του.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΙ

Τὸ αὐτὸ πρόβλημα γεννᾶται καὶ μὲ τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας. Τὰ δύο ἔτη φοιτήσεως εἶναι ἀνεπαρκῆ γιὰ νὰ μεταδοθῶν ἔστω καὶ στοιχεῖα τῶν γνώσεων ποὺ ἀπαιτοῦνται σὲ ἓνα καλῶς κατῆρτισμένον ἐκπαιδευτικόν. Αἱ πρακτικαὶ ἀσκήσεις εἶναι ἐλάχιστες, 5—8 διδακτικὰς ὥρες καὶ μόνον εἰς περιωρισμένας Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν οἱ ὥρες αὐτὰς φθάνουν τὰς 12—15.

Εἶναι φυσικὸν ἔτσι νὰ ἀποκοτῶν οἱ σπουδασταὶ μόνον μίαν ἀμυδρὰν «ιδέα» διδακτικῆς ἔναντι τῆς «πεύρας» — ἔστω καὶ ὀλίγης — ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἐρχόμενοι νὰ διδάξουν τὴν ἐλληνικὴν νεολαίαν. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλο θέμα στὴν ὑπόθεσιν «πεύρα». Αἱ διδασκαλίαι αὐταὶ γίνονται εἰς πρότυπα σχολεῖα κάθε Ἀκαδημίας ποὺ προσφέρουν τὶς ἰδανικότερας συνθήκας ἐργασίας δηλ. μικρὸ ἀριθμὸ μαθητῶν, πλοῦσια ἐποπτικὰ μέσα, βιβλιοθήκας κ.λ.π. Οἱ σπουδασταὶ ὅμως μένουσιν ἀνίδεοι τῆς πραγματικότητος τοῦ ἐλληνικοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ δὴ τοῦ σχολείου τῆς ὑπαίθρου.

Τὸ Ἀνώτατον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον εἶχεν ἀσχοληθῆ παλαιότερον μὲ τὸ θέμα τῆς αὐξήσεως τῶν ἐτῶν φοιτήσεως ἀλλὰ δὲν εἶχε ληφθῆ καμμίαν ἀπόφασιν. Τὰ πράγματα μᾶς δείχνουν — αὐτὸ ἐφαρμόζεται πρὸ πολλοῦ εἰς τὸ ἐξωτερικόν — ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γίνῃ τριετὴς τουλάχιστον ἡ παρακολούθησις. Ἔτσι θὰ ὑπάρξῃ ἐπαρκὴς χρόνος γιὰ τὸν πληρέστερον καταρτισμὸν τοῦ Ἑλλήνος διδασκάλου καὶ τῆς καλύτερας ἀσχησεῶς του ὅχι μόνον εἰς πρότυπα δημοτικὰ ἀλλὰ καὶ εἰς δημόσια σχολεῖα τῆς κάθε περιφερείας.

ΞΕΝΑΙ ΓΛΩΣΣΑΙ

Ἴσως ἐκ πρώτης ὄψεως ἐφαίνετο παράδοξον τὸ θέμα νὰ γίνεταί λόγος δι' ἐκμάθησιν ξένης γλώσσης, ὅταν κάθε βρομικὴ καὶ πάροδος τῆς Πρωτεύουσας καὶ μερικῶν μεγάλων ἐπαρχικῶν πόλεων ἔχουν γεμίσει ἀπὸ πολυώνυμα, πολύμορφα καὶ πολυειδῆ σπουδαστήρια ξένων γλωσσῶν. Καὶ ὅμως, ἂν θελήσῃ κανεὶς νὰ κάμῃ μιὰ μικρὴ ἔρευνα ἀνάμεσα εἰς τοὺς φοιτητὰς θὰ ἔβλεπε ὅτι εἶναι λίγοι οἱ γνωρίζοντες κάποια ξένη γλώσσα, πολὺ ὀλιγώτεροι οἱ κατέχοντες μιὰ ξένη γλώσσα καὶ ἀκόμη ἐλαχιστότεροι οἱ κατέχοντες πέραν τῆς μῆς. Τὸ ζήτημα παρουσιάζεται ὀξύμορον. Ποῦ ὀφείλεται; Κανεὶς θὰ μπορούσε ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν καθηγητῶν ξένων γλωσσῶν εἰς τὰ μικρὰ ἐπαρχικὰ κέντρα, νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν τάσιν «ἡμιμαθείας» ποὺ μᾶς μαστίζει καὶ τέλος νὰ καταλήξῃ εἰς τὴν ἄλλη τάσιν τῶν νέων μας νὰ ἀρχοῦνται εἰς τὰ ὅσα... ξέρον, εἰς τὰ μέτρια. Βέβαια δὲν ὀμιλεῖ κανεὶς γιὰ τίς ἐξαιρέσεις.

Ἀλλὰ οἱ φοιτηταὶ μας, ὁποιασδήποτε σχολῆς, θὰ ἔπρεπε νὰ ξεθύρουν ὅτι παίρνοντας τὸν τίτλον τοῦ ἐπιστήμονος ὀφείλουν νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ προσφέρουν θετικὴν βοήθειαν εἰς τὴν ἐπιστήμην. Διὰ νὰ μπορῶσθ ὅμως νὰ ὑπηρετήσῃ κανεὶς ἀληθινὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ νὰ δώσῃ θετικὴ βοήθεια εἰς τοὺς συνανθρώπους του χρειάζεται πραγματικὴ σοβαρὴ γνώσις. Πρέπει νὰ ἐντρυφήσῃ στὰ συγγράμματα, στὶς πραγματείας, στὶς ἔρευνες, στὶς μελέτες, στὰ πειράματα, στὰ πορίσματα, τὰ νεώτερα ἐπιτεύγματα ὅχι μόνον τῶν Ἑλλήνων καθηγητῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ξένων.

Ἡ ἀνάγκη τῆς κατὰ τὸ δυνατόν τελειοτέρας καὶ ἀρτιωτέρας γνώσεως ξένων γλωσσῶν δὲν εἶναι ξενομανία, εἶναι καθήκον.

Ἀλήθεια, ζοῦμε στὴν Ἀθήνα, ἔχομε εὐκαιρίας ἄφθονες, ἡ Πανεπ. Λέσχῃ μᾶς προσφέρει ἀρκετὰ καλὰ διδασκαλεῖο ξένων γλωσσῶν. Δὲν δικαιολογοῦμεθα λοιπὸν νὰ μὴ μπορούμε νὰ διαβάσωμε ἓνα ξένο σύγγραμμα.

ΣΠΟΥΔΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ

Ἀρκετὴ συζήτησις ἔγινε γιὰ τοὺς νέους μας ποὺ φεύγουν γιὰ ποικίλους λόγους νὰ σπουδάσουν στὸ ἐξωτερικόν. Δὲν θὰ σταθοῦμε στὰ αἷτια ποὺ τοὺς ἀναγκάζουν νὰ ξενιτευθοῦν, οὔτε στὸ ἐὰν ἢ ὄχι συμφέρῃ τὴ χώρα μας αὐτὴ ἢ ἀπομάκρυνσις, ἂν καὶ αὐτὰ ἀποτελοῦν σπουδαῖα θέματα. Ὁὰ προχωρήσωμε ὅμως πρὸ πολὺ. Καλῶς ἢ κακῶς ἐλήφθη ἢ ἀπόφασιν καὶ ὁ ὑποψήφιος ἀκαδημαϊκὸς μας ξεκινᾷ γιὰ τὴν «ξένη». Ἐδῶ εἶναι τὸ σπουδαῖο σημεῖον. Πῶς ξεκινᾷ! Ἐχει τακτοποιήσει τίς ἀποσκευεῖς του; Καὶ αὐτὰς δὲν ἀποτελοῦνται μόνον ἀπὸ τίς ἄφθονες ἢ μὴ βαλίτσες, ποὺ τυχὸν κουβαλᾷ. Οἱ ἀποσκευεῖς του πρέπει νὰ χαρακτηρίζωνται ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τὸ ψυχικὸ τοῦ νέου μας, ἀπὸ τὸν ἴδιον ἄνθρωπον. Δὲν ἡμπορεῖ νὰ ξεκινᾷ ἓνας Ἕλλην φοιτητὴς καὶ νὰ μὴ παίρῃ μαζὺ του τὴν ἐθνικὴν μας ἀξιοπρέπεια, νὰ μὴ παίρῃ τὴν κληρονομία τοῦ Σωκρατικοῦ πνεύμα-

τους, να μη φλογίζουν την ψυχήν του τὰ ἑλληνο-χριστιανικὰ ἰδεώδη. Δὲν μπορεῖ καὶ δὲν πρέπει νὰ ξεκινήσῃ χωρὶς νὰ συνυφάνῃ τὸν ἑαυτὸν του μ' αὐτὰ τὰ σύμβολα. Δὲν εἶναι εὐκόλο πρᾶγμα νὰ εἶσαι Ἕλλην φοιτητὴς σὲ ξένο Πανεπιστήμιον καὶ μάλιστα στους σημερινούς δύσκολους καιρούς γιὰ τὴν Πατρίδα μας. Δὲν ἀντιπροσωπεύεις μόνον τὸν ἑαυτὸν σου ἢ τοὺς οἰκείους σου ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους, εἶσαι εἰκόνα τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι ἡ ἐποχὴ τώρα ποὺ ἴσως πολλοὶ νέοι ἐτοιμάζονται γιὰ τὴν ἐσπερία. Προτοῦ ξεκινήσουν ἄς σταθοῦν λίγο νὰ ἀνεφοδιαστοῦν. Ἄς σκεφθοῦν ποὺ πηγαίνουν, γιὰτὶ πηγαίνουν καὶ ἂν εἶναι καθ' ὅλα ἐτοιμοί. Ἄς ρωτήσουν τὸν ἑαυτὸν τους ἂν εἶναι ἐτοιμοὶ νὰ ἐπιδοθῇ σκληρὰ, συστηματικὰ στὴ μελέτῃ καὶ νὰ περιφρονήσῃ ὅλους τοὺς πειρασμούς ποὺ θὰ τοὺς προτείνῃ ἡ θελκτικὴ ξένη Πρωτεύουσα. Ἄς ξεύρουν νὰ ἀντιταχθοῦν στὴν προπαγάνδα, στὴν ἠθικὴ διαφθορὰ καὶ ἀκόμα καὶ σ' αὐτὴ τὴν μακρὴ ἀγορὰ ποὺ εἶναι εὐκόλος δρόμος κέρδους τῶν σπουδάζοντων στὴν « αὐστριακὴ » Πρωτεύουσα.

Δὲν εἶναι λοιπὸν τόσο δύσκολο νὰ βγάλῃς ἕνα « διαβατήριο » καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃς ἕνα « τραπεζικὸ ἔμβασμα », ὅσο εἶναι δύσκολο νὰ ἐτοιμάσῃς τὸν ἑαυτὸν σου γιὰ νὰ σταθῇς παντοῦ σὰν ἀληθινὸς Ἕλλην, ποὺ θὰ τιμᾷ τὸν τόπον του καὶ τὸ ὄνομά του.

ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θέρους θὰ θέλαμε νὰ ἐπανελάβωμε εἰς ἕνα παλαιὸ σχέδιον διὰ τὴν δημιουργίαν ἀθλητικῶν γηπέδων πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀναπτύξεως τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς τῶν φοιτητῶν μας, ἡ ὁποία θὰ συνεπληροῦτο διὰ τῆς κλυμβήσεως καὶ τῆς κωπηλασίας. Ἀκριβῶς πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ καὶ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σχεδίου ἔχει ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν παραχωρηθῆ ὑπὸ τοῦ Κράτους κατάλληλος παραλιακὴ ἔκτασις εἰς τὸν Ἅγιον Κοσμᾶ. Ἡ δὲ ἀρμοδιὰ ὑπερρεσία τοῦ Πανεπιστημίου, ἐξ ὅσων γνωρίζομεν, ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου... ἔχει ὑποβάλει πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ ἀρμόδιον Ἵπουργεῖον τὰ σχέδια διαμορφώσεως τοῦ χώρου, χωρὶς μὲθρις σήμερον νὰ γίνῃ τίποτε. Φρονοῦμεν, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπέμβῃ τὸ σεβαστὸν Ἵπουργεῖον Παιδείας διὰ νὰ δοθῇ ἕνα τέλος εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, ἡ ὁποία καταντᾷ φοβερὰ ἐπιζήμιος διὰ τοὺς φοιτητάς. Εἰς τὸ ἐξωτερικὸ τοιοῦτου εἶδους κέντρα εἶναι κάτι τὸ σύνθηθες. Ἐδῶ γιὰτὶ ἄραγε νὰ ἀποτελῇ... πολυτέλειαν;

Ἄλλ' ἄς σημειωθῇ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς δημιουργίας ἀναλόγων κέντρων παραθερισμοῦ τῶν φοιτη-

τῶν. Ἡ χώρα μας—δὲξαι τῷ Θεῷ—εἶναι πλουσία σὲ βουνὰ καὶ σὲ θάλασσα. Δὲν νομίζομεν ὅτι εἶναι ἀνυπερβλήτος (!) ἡ δυσκολία διὰ τὴν ἐξεύρεσιν χώρων καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν κέντρων, οὔτε πάλι ὅτι αὐτὰ εἶναι ἐξεζητημένη πολυτέλεια διὰ τοὺς φοιτητάς. Ἀντιθέτως αἱ ἀθλητικὰ παιδιαί, ὁ καθαρὸς ἀέρας καὶ τὸ ξέσκασμα μετὰ τὸν πυρετὸν τῶν ἐξετάσεων θὰ ἐπιφέρουν βελτίωσιν τῆς υγείας των, ἡ ὁποία, κατὰ τὰ στατιστικὰ δεδομένα τῆς Πανεπιστημιακῆς Λέσχης, δὲν εἶναι καὶ τόσοσιν ἱκανοποιητικὴ. Νομίζομεν δὲ ὅτι ὑπὸ τιοιαύτας συνθήκας, οἱ μόνοι οἱ ὅποιοι δὲν εὐθύνονται διὰ τὴν « ἔλλειψιν ἐκγυμνάσεως », ἡ ὁποία ὑπεγραμμίζετο εἰς παλαιὸν ἔγγραφο τοῦ Γ.Ε.Σ. πρὸς τὸ Ἵπ. Παιδείας (πρόκειται διὰ τοὺς προσερχομένους εἰς τὸ στρατεῦμα σπουδαστάς), εἶναι οἱ φοιτηταί.

ΞΕΝΑ ΦΟΙΤΗΤΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Πάντοτε μᾶς ἐνδιαφέρουν τὰ νέα ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας τῶν ξένων χωρῶν. Στεκόμαστε στὸ νέο Πανεπιστημιακὸ βῆμα τῆς Γενεύης « L' etudiant de Genève » καὶ θὰ λέγαμε, ὅτι τὸ πλῆον οὐσιώδες σημεῖον εἶναι τὸ ἄρθρον τοῦ Πρυτάνεως κ. H. Ziegler. Μεταξὺ τῶν ἄλλων γράφεται κάτι στὸ ὅποιο ὅλοι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιδώμεθα, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἀκολουθήσωμε πανεπιστημιακὴν καριέρα. Ἐτσι θὰ μπορέσῃ ὁ φοιτητὴς νὰ γνωρίσῃ τὴν ψυχὴ τῆς ἐπιστήμης του καὶ τελειώνοντας τις σπουδὰς του θὰ κρατήσῃ πρὸς αὐτὴ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸ σεβασμὸν ποὺ τῆς ὀφείλει.

Σὲ ἕνα ἄλλο περιοδικό, τὸ Intercollegian, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ διαβάζομε γιὰ κάποια ὠραία προσπάθεια τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Texas. Ὁ νέος πρεσβυτεριανὸς ἱερεὺς W. Lewis εἶχε τὴν ἐμπνευσί νὰ ἰδρύσῃ ἕνα τύπο οἰκοτροφείου γιὰ φοιτητάς καὶ φοιτητρίτσας. Ἀφοῦ ἐμελέτησε ἀπὸ κοντὰ τίς χριστιανικὰς κινήσεις τῆς Εὐρώπης ἐδημιούργησε γυρίζοντας στὴν Ἀμερικὴ μὴ ἀληθινὴν κυψέλην ἐργασίας καὶ μελέτης. Προγραμματισμένη ζωὴ, μελέτῃ τῆς Βίβλου, συζήτησις καὶ ἔρευνα θεολογικῶν καὶ κοινωνικῶν θεμάτων, ἐφηρμοσμένους χριστιανισμὸς εἶναι τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κοινότητος αὐτῆς. Ὁ Lewis λέγει ὅτι ἡ μελέτῃ καὶ ἡ κοινὴ ζωὴ εἶναι βασικὰ στοιχεῖα γιὰ μιὰ ζωὴ Πίστewος. Καὶ ὁ βαθύτερος σκοπὸς τῆς φοιτητικῆς αὐτῆς ἀδελφότητος εἶναι ἡ δημιουργία ἠθικῶν ἡγετικῶν προσωπικότητων.

Ἀπὸ τὴν Ἑλβετία ἔχομε ἕνα ἀληθινὰ καλομελετημένο τεῦχος τοῦ « The Student World » ἀφιερωμένον στὴ Βίβλο.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Διαλέξεις, Π. Μπρατσιώτου, « Οὐμανισμός καὶ Χριστιανισμός ». Κ.Δ. Γεωργούλη, « Ο Max Scheler καὶ αἱ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς ἐρευνᾶι του ». Γ. Ράμμου, « Ἡ συμβολὴ τῆς παιδείας εἰς τὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης ». Ι.Θ. Κολιτσάρα, « Τὸ θεμέλιον τῆς ἀγωγῆς ». Ἐκδ. Χ.Ε.Ε.Α., Ἀθήναι 1955.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν σ' ἓνα τεύχος ἑκατὸ περίπου σελίδων ἐξέδωσε τὶς διαλέξεις τεσσάρων διακεκριμένων ἐπιστημόνων πάνω σὲ κύρια θέματα τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Γιατὶ σήμερα γίνεται αἴτημα ἐπιτακτικὸ ἢ ἀνάγκη σταθερῶν ἰδεολογικῶν κατευθύνσεων, ἢ ἐπιστημονικῆ καὶ φιλοσοφικῆς στήριξης ὀρθῶν ἀρχῶν τῆς ἀγωγῆς, ὥστε ὁ ἐκπαιδευτικὸς, ὡς κύριος διαμορφωτὴς τῆς παιδείας καὶ νεανικῆς προσωπικότητος, νὰ ἔχη σταθερὴ, συγκεκριμένη καὶ φωτεινὴ γραμμὴ πορείας καὶ κατευθύνσεων.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὅμως τὸ πρόβλημα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ μὲ τὶς πηγὰς ἐμπνευσέως του, τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα καὶ τὸν Χριστιανισμό, εἶναι ἐπίμαχο καὶ ζωτικὸ γιὰ τὸν προσανατολισμὸ τῆς ἀγωγῆς ἑπομένως ἢ ὀξύτερως καὶ ἢ ἐπικαιρότητος του δίνει τὴν εὐκαιρία στὸν καθηγητὴ κ. Μπρατσιώτη ν' ἀναπτύξῃ καὶ διατυπώσῃ τὶς σκέψεις του πάνω σ' αὐτό. Κάνοντας μίαν ἱστορικὴ ἀναδρομὴ ὁ σ. προσπαθεῖ νὰ ἐπισημάνῃ τὰ σπουδαιότερα σημεῖα τῆς σημασίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ μὲ τὶς ἐκάστοτε ἐννοιολογικὰς μεταπτώσεις του, καθὼς καὶ νὰ ὑποδείξῃ τὸ περιχόμενον τῆς οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑπογραμμίζοντας τὶς μεταξὺ τῶν ὁμοιότητες καὶ διαφορὰς καὶ ἀναφέροντας τὶς δυνατότητες συνθέσεώς τους.

Δὲν εἶναι λιγώτερο ἐνδιαφέρουσα ἢ ὁμιλία τοῦ κ. Γεωργούλη, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει στὸ πλατύτερο κοινὸ μίαν, σχεδὸν ἄγνωστη στὴν Ἑλλάδα, μορφή τῆς σύγχρονης φιλοσοφικῆς σκέψεως, τὸν Max Scheler. Ὁ φιλόσοφος αὐτὸς ἀκολουθώντας τὴν φαινομενολογία τοῦ Husserl προσπάθησε νὰ μελετήσῃ τὴν « ἀναφορικότητα », τὴν σχέσιν πὺ ἀναπτύσσεται μεταξὺ τοῦ προσώπου καὶ τῶν ἀντικειμενικῶν ἀξιών.

Σεκινώντας ἀπὸ διαφορετικὴν βάσιν ἐρχεται ἀντιμέτωπος μὲ τὸν μονομερῆ ρασιοναλισμὸ τοῦ Κάντ πὺ ἀξιολογεῖ τὴν ἠθικότητα μίς πράξεως μὲ τὰ κριτήρια τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς κατηγορικῆς προστακτικῆς, πὺ πηγάζει ἀπὸ αὐτόν. Ἀντίθετος ὁ Scheler ἀναγινρίζει καὶ μελετᾷ « τὰ ἐνεργήματα τῆς συγκινησιακῆς συναίσθηματικῆς ζωῆς », τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται σὲ ἀντικειμενικὰ ὑπάρχουσες ἀξίες. Μὲ τὸ συναίσθημα ἀποκαλύπτεται ὁλόκληρος ἀξιολογικὸς κόσμος, τὸν ὁποῖον ὁ φιλόσοφος κλιμακώνει καὶ ἱεραρχεῖ παραχωρώντας

τὰ πρωτεῖα στὶς ἠθικὰς ἀξίες, πὺ εἶναι εὐρύτερες σὲ νόημα, καὶ στὸ ἅγιο.

Στὴν τρίτη, κατὰ σειράν, διάλεξι ὁ καθηγητὴς κ. Ράμμος καταπιάνεται μὲ τὸ πρόβλημα τῆς συμβολῆς τῆς παιδείας στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης. Μὲ τρόπο συστηματικὸν βρῖσκει τὰ σημεῖα ἐπαφῆς παιδείας καὶ δικαιοσύνης, ὡς παραγόντων τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἰδιαίτερα καταδεικνύει τὶς δυνατότητες τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καὶ τῆς ἀγωγῆς στὴν ἀνύψωσι τοῦ μορφωτικοῦ καὶ πνευματικοῦ φρονήματος τῶν νέων, οἱ ὁποῖοι ἀργότερα, ὡς πολῖται, θὰ μποροῦν ὑπεύθυνα νὰ παίρουν θέσι μπρὸς στὴ δικαιοσύνη μὲ φιλόδοξες διαθέσεις καὶ ἀνώτερα ἀξιολογικὰ κριτήρια.

Ὅλες ὅμως οἱ προσπάθειες γιὰ καλλιέργειαν στὴ συνείδησι τοῦ ἀτόμου τῶν πολιτιστικῶν ἀξιών γίνονται μάταιες, χωρὶς τὴν συγκεκριμένη τοποθετήσιν θεμελίου ἀγωγῆς. Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πρόβλημα εἶναι τὸ περιεχόμενον τῆς τετάρτης διαλέξεως, στὴν ὁποία ὁ κ. Κολιτσάρας, ἀφοῦ κάνει κριτικὴ τῶν ολοκληρωτικῶν καὶ ἀνελευθέρων συστημάτων παιδείας, ὑποδεικνύει τὴν σημασία τοῦ χριστιανικοῦ θεμελίου γιὰ τὴν μόρφωσι ἀρίτων ἀνθρώπων.

Γενικὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι ἀξιόλογο καὶ ἀξίζει νὰ διαβασθῇ, γιὰτὶ μέσα σὲ λίγες σελίδες παρέχει πλῆθος πολυτίμων γνώσεων καὶ ὕγιων κατευθύνσεων.

Γ. Μ.

★

Χρ. Ν. Ἀγαλλοπούλου: « Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ », Ἀθήναι 1955. Ἐκδόσις τοῦ κέντρου κοινωνικῶν σπουδῶν τῆς Α.Σ.Β.Σ.

Στὶς 15 σελίδες τοῦ ἀνά χειράς τεύχους ὁ σ. παρουσιάζει τὴν συμβολὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν στὴν κοινωνικὴν ζωὴν τόσο ὡς ἐρμηνευτῶν καὶ διδασκάλων τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ὅσο καὶ ὡς συμμετοχῆ στὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῆς ἐποχῆς των. Τοῦτο εἶναι καὶ στὶς δύο κατευθύνσεις κάτι τὸ πολὺ σημαντικό. Οἱ θέσεις τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν μπροστὰ στὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἐποχῆς τους, πὺ εἶναι, παρὰ τὶς παραλλαγὰς πὺ ὁ χρόνος φέρνει, καὶ τῆς δικῆς μὲς ἐποχῆς ζητήματα, βοηθοῦν τὸ σημερινὸ χριστιανὸν στὸν κοινωνικὸν προσανατολισμὸν, πὺ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴν υπεράσπισιν τῶν ὄσων ἀδικούνται. Πολὺ περισσότερο ἢ δραστηριότης τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, ὅπως τὴν παρουσιάζει ὁ σ., δειχνεῖ τὸ καθημερινὸν χριστιανικὸν καθῆκον. Ἐὰν γιὰ τοὺς χριστιανοὺς τὸ μεγάλο καθῆκον εἶναι ἡ δημιουργία συνθηκῶν γιὰ τὴν ἐπίτευξι ἀνωτέρων μορφῶν κοινωνικῆς συμβιώσεως, ὑπάρχει καὶ τὸ καθημερινὸν καθῆκον, τὸ ὁποῖο ἐπιβάλλει νὰ μὴν χαθοῦν οἱ μέρες ποῦ περνοῦν πρὶν ὑποστοῦν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ καθένος.

Τὸ ἀνά χειράς φυλλάδιον εἶναι μιὰ ἐξαιρετικὴ συμβολὴ στὴν κοινωνικὴ θεωρίαν καὶ κοινωνικὴ

ἀποστολή τῶ Χριστιανισμοῦ. Θὰ πρέπει νὰ διαβαστῆ με πολλή προσοχή· εἶναι ἄλλωστε τόσο σύντομο ὥστε κι οἱ πιδ ἀπασχολημένοι μποροῦν καὶ πρέπει νὰ διαθέσουν λίγο χρόνο σ' αὐτό.

Θ. Κ.

*

Ἰθύν. Ι. Σ μ π α ρ ο ὦ ν η, Καθηγητοῦ τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν: «Δημοσία Οἰκονομική» τόμος πρῶτος — Εἰσαγωγή. Ἰθύν.

Ἰθύν. Δημοσία Οἰκονομική τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἰθύν. Ι. Σ μ π α ρ ο ὦ ν η, ἡ ὁποία ἀποδίδει τὰ ἀντίστοιχα μαθήματα τοῦ στήν Ἀνωτάτη Ἐμπορική Σχολή, εἶναι ἕνα σημαντικό ἀπόκτημα τῆς βιβλιογραφίας μας.

Ἰθύν. Ἄνὰ χεῖρας πρῶτος τόμος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ καὶ τὴν εἰσαγωγή εἰς ὁλόκληρον τὸ ἔργον, ἐξετάζει εἰς τρία κεφάλαια τὸν σκοπὸν καὶ τὴν φύσιν τῆς δημοσίας οἰκονομίας, τὰς θεωρίας αἱ ὁποῖαι προσεπάθησαν νὰ ἐξημερύνουν τὰ δημοσιονομικά φαινόμενα καὶ τέλος τὰς δημοσιονομικὰς ἐφαρμογὰς, ὅπως ἐνεφανίσθησαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν τὸ κράτος ἐνεφανίσθη ὡς ρυθμιστικὸς παράγων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, δηλαδὴ μετὰ τὸν ἀ' παγκόσιον πόλεμον.

Ἰθύν. Ἐξέτασις ὄλων αὐτῶν τῶν θεμάτων γίνεται με χαρακτηριστικὴν πληρότητα καὶ βιβλιογραφικὴν ἐνημερότητα, ἀσυνήθη εἰς τὰ δημοσιονομικά μαθήματα τῶν κ.κ. καθηγητῶν, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν σκοποὺς ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἀρκοῦνται εἰς αὐτοὺς.

Ἰθύν. Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἐμφανίζει τὸ τρίτον κεφάλαιον εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς ἐλέχθη, ἐξετάζεται ἡ δημοσιονομικὴ πρακτικὴ τῶν τελευταίων ἐτῶν. Ἰθύν. Ὁ συγγραφεὺς ἐκτός ἀπὸ μίαν παραστατικὴν ἀναδρομὴν εἰς τὰ ἑλληνικά, ἀπασχολεῖται διεξοδικῶς μετὰ τὰ δημοσιονομικά τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον φωτίζεται ἕνα ἀπὸ τὰ περισσότερον σημαντικὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας, ἐφ' ὅσον ἀπ' ὅλους ἔχει ἀναγνωρισθῆ ὁ κεντρικὸς, ἀν ὄχι ἀποκλειστικὸς, ρόλος τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς προσπαθείας οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Με εὐλογον λοιποὺ ἐνδιαφέρον ἀναμένομεν τὴν συνέχειαν τῆς ἐργασίας τοῦ κ. καθηγητοῦ διὰ νὰ παρακολουθήσωμεν εἰς τὰς καθ' ἕκαστον δημοσιονομικὰς ἀναλύσεις τὰς ἀπόψεις του.

Θ. Κ.

*

Παναγιώτου Σ τ ἄ μ ο υ: «Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν διακόνισαν Ὀλυμπιάδα» (εἰς νεοελληνικὴν ἀπόδοσιν). Θεσσαλονίκη 1955.

Αὐθόρμητος, εὐκρινὴς, ἀγωνιστικὸς, γεμῆτος ἀγάπῃ γιὰ τὰ προβλήματα τῶν ἄλλων, καὶ ἐδῶ πιδ συγκεκριμένα τῆς Ὀλυμπιάδος, παρουσιάζεται ὁ Χρυσόστομος στὶς ἐπιστολὰς του ἀπὸ τὴν ἐξορία.

Οἱ ταλαιπωρίες καὶ οἱ κίνδυνοι δὲν τὸν κάμπουν ἀλλὰ τὸν καθιστοῦν ἀγωνιστικώτερο καὶ στοχα-

στικώτερο, ὥστε με ἀπόλυτη διαύγεια πνεύματος καὶ ψυχικὴ γαλήνη ἀπὸ τοὺς τόπους τῆς ἐξορίας κατορθώνει νὰ δῖνῃ πολυτίμες συμβουλές, νὰ καθοδηγή, νὰ φιλοσοφῇ σωστὰ πάνω στὸ νόημα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ νὰ δῖνῃ τὸ ἀξιολογικὸ πρωτεῖο στὴν ἀγάπῃ.

Τούτῃ ἡ ἥρωικὴ καὶ ἀγωνιστικὴ διάθεσις, μαζί με τὴ μέριμνα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ προβλήματα τῶν ἄλλων, κάνει στὸν ἀναγνώστη ἰδιαίτερη ἐντύπωσι καὶ δικαιοῦνι τοὺς κόπους τοῦ κ. Στάμου, ὁ ὁποῖος με τὴν ἐπιτυχῆ γλωσσικὴ ἀπόδοσι τῶν νοημάτων στὴ νεοελληνικὴ καὶ με τὰ βιογραφικὰ καὶ πληροφορικὰ σημειώματα, πὺ προτάσσει, μᾶς μεταφέρει σὲ μίᾶ ἀτμόσφαιρα καλῶν ἠθῶν καὶ ἀνθρωπιᾶς.

Γ. Μ.

*

Νίνας Κ. Ρ α ῖ σ η: «Ἐκεῖ πὺ βασιλεύει ἡ Ἀγάπῃ». (Δραματάκι) Ἐκδόσεις ἡ «Δαμασκός», Ἰθύν 1956.

Ἰθύν. Ἡ Βίβλος ἔχει πάντα ἕναν ἀνεξάντλητο πλοῦτο θεμάτων νὰ προσφέρῃ στὸ λογοτεχνὴ πὺ θὰ θελήσῃ νὰ πάρῃ τὸν καμβὰ τῆς ὑποθέσεως κι' ἀπάνω ἐκεῖ νὰ κεντήσῃ τὸ δημιούργημα του. Καὶ δὲν εἶναι λίγα μέσα εἰς τὴν παγκόσιον λογοτεχνία τὰ ἔργα μεγάλων συγγραφέων καὶ ποιητῶν τὰ ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴ Βίβλο. Ἰθύν. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἰωσήφ ἰδιαίτερος, διαθέτει ὅλα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα πὺ ἡμποροῦν νὰ ἰσχύουν, νὰ συγκινήσουν καὶ συγχρόνως νὰ διδάξουν. Καὶ ἡ σ. με πολλὴν δεξιότητιαν χειρίζεται τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ὥστε τὸ δράματὶ καὶ πὺ μᾶς προσφέρει νὰ κρατῆ ἀμείωτον τὸ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Ἰθύν. Ὁ διάλογος δὲν ἔχει πλάδαρότητα, οἱ τύποι εἶναι ζωντανοί, ὁ ρυθμὸς γοργός. Ἰθύν. Ἡ ἀπλότης καὶ ἡ χάρις με τὴν ὁποῖαν εἶναι γραμμένο, τὸ κάνουν προσιτὸ καὶ εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν.

Καὶ εἶναι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς μεγάλη ἡ προσφορὰ τῆς κ. Ραῖσης, διότι προσθέτει κάτι ἰδιαίτερος σημαντικό εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς «Δαμασκῆ» διὰ μίαν ὑγιᾶ παιδικὴν λογοτεχνίαν. Καὶ τὸ εἶδος αὐτὸ χρειάζεται εἰδικὴν προσοχήν. Φυλλάδες με ὅλα τὰ ἀντιπαιδαγωγικὰ στοιχεῖα κυκλοφοροῦν ὡς παιδικὰ ἀναγνώσματα. Οἱ μεγάλοι λογοτέχναι ἔχουν «σβαρῶτερα» πράγματα διὰ ν' ἀσχηθθοῦν. Σπάνιες εἶναι οἱ προσπάθειες διὰ νὰ δοθῇ στὸ παιδί τὸ ἀνάγνωσμα τὸ λογοτεχνικῶς ἄριον, τὸ προσαρμοσμένον εἰς τὴν παιδαγωγικὴν ἀνάγκην, τὸ ὁποῖον νὰ ἀποτελῇ τροφὴν διὰ τὸ παιδί.

Ἰθύν. Ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τίς προσπάθειες ἔχει τὴ θέσι του καὶ τὸ ἔργον τῆς κ. Ραῖσης προλογισμένο ἀπὸ τὸν πανος. ἄρχμ. Ἰερων. Κοτσώνη. Καὶ εὐχόμεστε ἡ ἀρχὴ αὐτὴ νὰ ἔχῃ μίαν ἀξία συνέχεια ἀφοῦ ἡ συγγραφεὺς, με τὴν ἀγάπῃ πρὸς τὸ παιδί καὶ τὸ συγγραφικόν τῆς τάλαντον, διαθέτει δύο μεγάλα κεφάλαια διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας.

Κ. ΔΑΜ.

Νικολάου Π. Δελιάλη, 'Εφθρου Δημοτικής Βιβλιοθήκης Κοζάνης: « Συλλογή παλαιοχριστιανικῶν καὶ μεταγενεστέρων Μνημείων τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Κοζάνης ». Θεσσαλονίκη 1955.

Καὶ μόνο ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου μπορεῖ νὰ ὑποδηλώσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ περιεχομένου. « Συλλογή » τὸ ὀνομάζει ὁ σ., ὅπως πράγματι τέτοιο εἶναι. Ἄλλὰ μιὰ συλλογὴ ποῦ ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς εὐσυνειδήτης ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ μελέτης. Δὲν κάνει ὁ σ. μόνο μιὰ ξηρὴ ἀπαρίθμηση τῶν ὄσων βρίσκονται στὴ Βιβλιοθήκη Κοζάνης. Προσθέτει πάντα τὴν ἐπεξηγήσιν καὶ τὴ διαφωτιστικὴ σημεῖωσιν γιὰ τὸ καθένα. Τὸ ἀξιόπρεστον εἶναι πὼς ὅλες αὐτὲς οἱ σημεῖωσεις δὲν εἶναι « αὐθαίρετες » ἀλλὰ βασισμένες στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, γι' αὐτὸ καὶ οἱ παραπομπὲς στὶς πηγὰς πάντα πλούσιες (ἀφθονὴ ἢ βιβλιογραφία ποῦ παραθετεῖ ὁ σ.) ποῦ πείθουν ἀκριβῶς γιὰ τὸ εὐσυνειδήτο τῆς προσπάθειάς.

Τὰ εὐρήματα ποῦ καταχωροῦνται στὴ συλλογὴ αὐτῇ, εἶναι μνημεῖα τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς ἐποχῆς. Καὶ οἱ δυὸ αὐτὲς ἐποχές, ἀποτελοῦν γιὰ τὸν πολιτισμὸν μας, δυὸ σημαντικοὺς σταθμοὺς, ἴσως τοὺς πῖθ σημαντικοὺς.

Ἡ πρώτη στάθμη, ὅχι μόνο γιὰ μᾶς ἀλλὰ γιὰ τὸν κόσμον ὁλόκληρον, ὁ φωτεινὸς ὁδηγὸς τοῦ ἀνθρώπου στὴν πορεία του γιὰ τὴν μεγαλοσύνη. Δημιούργησε τὸν ἀληθινὸ ἀνθρωπισμὸν καὶ ἔβγαλε τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὸ χῶρος ποῦ ὁ νόμος τῆς ζούγκλας (αὐτὸς κυριαρχεῖ στὶς κοινωνίες ποῦ ζοῦν χωρὶς ἀνώτερα ἰδανικά καὶ δὲν στηρίζονται σὲ πνευματικὸ ὑπόβαθρον) τὴν εἶχε ρίξει. Βεβαίως δὲν ἀγνοεῖ κανεὶς τὶς ἀτέλειες τῆς ἐποχῆς — ὅπως ἄλλωστε κάθε ἐποχῆς — καὶ τὰ λάθη ποῦ μπορεῖ νὰ ἔγιναν, βλαβ., καθὼς βγαίνει ἀπὸ τὰ γραπτὰ κείμενα, καὶ ἀπ' αὐτὴ ἀκόμα τὴ συλλογὴ τοῦ κ. Δελιάλη, ὁ πολιτισμὸς ποῦ δημιουργήσε ἦταν θεμελιωμένος σὲ γερά πνευματικὰ θεμέλια, γιὰυτὸ καὶ στάθηκε μεγαλόπρεπον τὸ οἰκοδόμημά του στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων. Ἐπηρέασε καὶ ἐπηρεάζει ὡς τὰ σήμερα (καλύτερα θὰ λέγαμε κατηύθυνε) τὴν παγκόσμιαν σκέψιν. Ὅμως γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνας στάθηκε τὸ νεῦρον τῆς Ἱστορίας μας.

Ἄλλὰ καὶ ἡ δευτέρα ἐποχὴ εἶναι ἐξ ἴσου σημαντικὴ: στέκεται παράλληλα μὲ τὴν πρώτη στὴ δημιουργίαν τοῦ ὄντως πνευματικοῦ πολιτισμοῦ.

Εἶναι ὁ πολιτισμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ δούλου Γένους. Μπορεῖ βέβαια νὰ μὴν ἔχη καμμιά ἐξωτερικὴ ἐπιβολή, εἶναι ὁμοῦς ὁ πηγαῖος, ὁ ζωντανός, ὁ ὑποδευματικὸς γιὰ τοὺς αἰῶνες. Κρίμα ποῦ δὲν ἔχομε προσέξει ὅσο θάπρεπε τὴν ἐποχὴ αὐτῇ. Καὶ δὲν τὴν ἔχομε προσέξει ἐμεῖς οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες, ποῦ ἀποτελεῖ φωτεινὸν παράδειγμα, ἰερὴ παρακαταθήκη καὶ ὅθ' ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ ὁδηγὸς πλεῖστος καὶ ἡ κατευθυντήριος γραμμὴ στὴν πορεία τοῦ Ἔθνους.

Δὲν ξέρω γιὰτὶ δεχτήκαμε νὰ θαφτοῦν ὅλοι τοῦτοι οἱ ἠθασυροί, νὰ ξεχαστοῦν ἀπὸ τὸ ἔθνος ποῦ ἦταν δικὰ του δημιουργήματα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔβγαλαν ἀπὸ τὴ δοκιμασία καὶ τὸ ὠδήγησαν στὸ θρίαμβον. Φαίνεται ὁ νόθος κοσμοπολιτισμὸς ἐπέδρασε τόσο πολὺ πάνω μας ποῦ μᾶς ἀνάγκασε νὰ ξεχάσουμε τὶς δυὸ αὐτὲς ἐποχές, τὴν κληρονομίαν τοῦ ἔθνους. Γι' αὐτὸ συμφωνεῖ κανεὶς ἀπόλυτα μὲ τὰ ὅσα ὁ σ. γράφει στὸν πρόλογόν του: « Ἰερὸν καθήκον ὄλων εἶναι νὰ περισωθῇ ὅ,τι εἶναι δυνατὸν ἐκ τῆς λήθης καὶ τῆς φθορᾶς τοῦ χρόνου, διὰ νὰ παραμεινῇ ἕσασι φαεινὸν τεκμήριον τῆς κληρονομίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν προγόνων μας ». Καὶ ὁ ἴδιος ἔχει ἀκούραστα δουλέψῃ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Δὲν ἔχω παρὰ νὰ ὑπενθυμίσω ἕνα προηγούμενόν του βιβλίον, τὸ « Δημοσιεύματα Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Κοζάνης ». Ἐνας τόμος 265 σελίδων.

Ὁ κ. Δελιάλης στὸ τέλος τῆς συλλογῆς του προσθέτει καὶ 20 πίνακες μὲ 29 εἰκόνες καὶ ἕνα χάρτη τοῦ Νομοῦ Κοζάνης ποῦ δείχνει τὶς τοποθεσίες ὅπου ὑπάρχουν βυζαντινὰ καὶ μεταβυζαντινὰ μνημεῖα. Μέσα στὶς 29 εἰκόνες συμπεριέλαβε καὶ πέντε αὐτοκρατορικὰ Φερμάνια, ἕνα μουγιουρουλδὶ τοῦ 1823 καὶ τρεῖς ἐπιστολὲς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ἀξίζει νὰ τὰ δῆ κανεὶς καὶ μάλιστα σὲ φωτοτυπία, ὅπως δημοσιεύονται ἐδῶ. Καὶ ὅλα αὐτὰ, καθὼς γράφει ὁ σ., ἀποτελοῦν « ἀμυδρὰν μόνον εἰκόνα τοῦ χειρογραφικοῦ πλοῦτου ἱστορικῶν κειμένων, ἀραβιστὶ γεγραμμένων, τὰ ὅποια κατέχει ἡ Βιβλιοθήκη Κοζάνης ». Τὰ κείμενα χρονολογοῦνται ἀπὸ τὰ 1692—1912.

Στὴ στήλῃ αὐτῇ δὲν ἀπομένει παρὰ νὰ συγχαρῇ τὸν κ. Δελιάλη γιὰ τὴν ἐργασία αὐτῇ, τὴν τόσο λεπτῇ, μὲ τὴν πληρότητα στὰ κείμενα, στὶς σημεῖωσεις, στοὺς πίνακες. Ἀξίζει κάθε ἐπαινος ἀλλὰ καὶ εὐχαριστία, γιὰτὶ ἡ προσφορὰ στὸ Ἔθνος δὲν εἶναι μικρὰ.

K. ΔΑΜ.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

BIBLIO KAI EIKONA

Διαψεύδουσα ὠρισμένας προβλέψεις, ἡ τεχνικὴ πρόοδος ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπηρεάζῃ ὀλοῦν καὶ περισσότερο τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολιτισμοῦ. Δὲν περὶνὰ ἡμέρα κατὰ τὴν ὅποιαν νὰ μὴν εἰσδύῃ εἰς τὴν ζωὴν μας ἢ, κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον, νὰ τὴν μετασχηματίσῃ νὰ τῆς δίδῃ νέας κατευθύνσεις. Μία ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις τῆς εἶναι καὶ ἡ θέσις τὴν ὅποιαν ἔχει λάβει ἡ εἰκόνα μέσα εἰς τὸν πολι-

τισμόν. Εἴτε ὡς κινηματογράφος, εἴτε ὡς εἰκονογραφημένον, ἀποκλειστικῶς εἰκονογραφημένον περιοδικὸν ἢ βιβλίον, εἴτε ἀκόμη περισσότερο ὡς τηλεόρασις, ἡ εἰκόνα ἐρχεται νὰ θέσῃ σωρεῖαν προβλημάτων τὰ ὅποια ὁ Georges Duhamel συνοψίζει εἰς ἕνα πρόσφατον ἄρθρον του εἰς τὸν Figaro Litteraire εἰς τὸ ἐρώτημα: Ὅθ' ἀντικαταστήσῃ ὁ πολιτισμὸς τῆς εἰκόνας τὸν πολιτισμὸν τοῦ βιβλίου; Οἱ ἄνθρωποι τοῦ 2.000 θὰ παύσουν νὰ μαθαίνουν ἀνάγνωσιν;

Ὅσον ὑπερβολὴ καὶ ἂν ὑποθεθῆ ὅτι ὑπάρχει εἰς αὐτὴν τὴν ἀνησυχίαν δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀμφισβητηθῆ ἡ σοβαρότης τοῦ θέματος. Ἡ εἰκὼν τείνει νὰ εἰσδύσῃ παντοῦ. Εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν λ.χ. ὁ μαθητὴς μετὰ τὸ ἴδιον μεγαλυτέρον μέρος τοῦ ὅποιον καταλαμβάνουν αἱ ἐκπαιδευτικαὶ κινηματογραφικαὶ προβολαὶ — εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις φθάνομεν τὰ 60 % τοῦ προγράμματος — ἀπαλλάσσεται ἀπὸ ἕνα μέγα μέρος τῆς προσπαθείας ἀφομοιώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ διανοητικαὶ τοῦ δυνάμεις καὶ ἰδίως ἡ φαντασία τίθενται εἰς δημιουργικὴν κίνησιν. Ποῖα εἶναι ἡ βαθύτερα ἐπίδρασις τοῦ γεγονότος αὐτοῦ εἰς τὴν ὅλην διανοητικὴν καὶ ψυχικὴν συγκρότησιν; Εἶναι δυσμενῆς, περιορίζουσα εἰς τὸ ἐλάχιστον τὴν συνεργασίαν τοῦ μαθητευομένου καὶ καταδικάζουσα εἰς ἕνα εἶδος παθητικότητος, ἡ ἀντιθέτως εἶναι εὐμενῆς ὅταν, προκειμένου κυρίως περὶ θετικῶν, πρακτικῶν γνώσεων ἐξοικονομηθῆ διανοητικὰ δυνάμεις, ἐνῶ ἐπιτυγχάνει τὸ αὐτὸ ἢ καὶ καλύτερον ἀκόμη, λόγῳ τῆς ἐποπτείας, ἀποτελέσματος; Ἄλλὰ καὶ ἐὰν δεχθῶμεν αὐτὴν τὴν δευτέραν αἰσιδόξον ἄψωψιν, εἶναι δυνατὸν, ἡ εἰκὼν νὰ καλλιερῆσθῇ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν διάνοιαν, εἰς τὸ αὐτὸ βάθος μετὰ τὸ διάβασμα; Πῶς εἶναι δυνατὸν ἡ εἰκὼν (ἔστω καὶ ἡ ὁμιλοῦσα) ὅπως εἰς τὸν κινηματογράφον καὶ τὴν τηλεόρασιν, νὰ ἀποδώσῃ ὀλόκληρον τὸ πλῆθος τῶν ἀποχρώσεων, τὴν λεπτὴν κλιμακὰ τῶν ἰδεῶν, τῶν συναισθημάτων, τῶν ψυχολογικῶν καταστάσεων καὶ συγκρούσεων τὰς ὅποιας οἱ ἐμφανίζεσθαι ἀναγλύφους ὁ λόγος; Ὅχι εἶναι, ἀλήθεια, ἀστείον νὰ ἰσχυρισθῆ κανεὶς ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποῦ εἶδε π.χ. τοὺς Ἀθλίους εἰς τὸν κινηματογράφον, ἔστω καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν κινηματογραφικὴν ἀπόδοσιν ποῦ θὰ μπορούσε νὰ διανοηθῆ κανεὶς, εἶναι δυνατὸν νὰ βγῆ ἀπὸ τὴν αἴθουσαν τῆς προβολῆς μετὰ τὸν ἴδιον πλοῦτον πνευματικῆς καλλιέργειας, μετὰ ἐκεῖνον ποῦ ἐτελείωσε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἔργου.

Τὸ πρᾶγμα λαμβάνει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀκόμη μεγαλυτέραν σημασίαν καὶ ἔκτασιν, μετὰ τὴν τηλεόρασιν. Ἡ εἰκὼν ἐδῶ παρακολουθεῖ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον ἀκόμη καὶ μέσα εἰς τὸ οἰκογενειακὸν τοῦ ἄστυον, ἐγκαθίσταται εἰς τὸ κέντρον τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς. Εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἀμερικὴν κάθε βράδυ αἱ ἐκπομπαὶ τετρακοσίαν περίπου σταθμῶν τηλεοράσεως συγκεντρῶνουν ἔμπροσς εἰς τριάντα πέντε ἑκατομμύρια δεκτῶν, ἑκατὸ περίπου ἑκατομμύρια θεατῶν, δηλαδὴ τὰ δύο τρίτα τοῦ πληθυσμοῦ. Κάτι τὸ ἀνόλογον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ὁ ἐλεύθερος χρόνος τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου καταναλίσκεται κατὰ μέγα μέρος ἔμπροσς εἰς τὸ φωτισμένον πλαίσιον τοῦ δέκτου τῆς τηλεοράσεως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς εἰκόνος. Ἀκόμη καὶ ἡ διαρροῦθμισις τῶν δαματίων μεταβάλλεται, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ παρακολούθησις τῶν διαφορῶν ἐκπομπῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δείπνου ποῦ γίνεται μετὰ σβυστὸ τὸ φῶς, μπροστὰ εἰς τὸ μαγικὸν κούτι.

Τί εἶδους ἀντίκτυπον ἔχει αὐτὴ ἡ μεταβολὴ τοῦ τρόπου ζωῆς, καὶ εἰς τοὺς ἐνγλήκους βέβαια, ἀλλὰ ἀκόμη περισσότερον εἰς τὰ παιδιὰ; Εἶναι

γεγονὸς ὅτι ἡ τηλεόρασις εἶναι ἕνας ἰσχυρὸς μαγνήτης ποῦ τὰ ἔλκει μακρὰν ἀπὸ τὰ μαθήματα καὶ τὰς σπουδὰς τῶν, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν ἀπαραιτήτων διανοητικὴν τῶν ἀνάπαυσιν, τὸ παιγνίδι καὶ τὸν βαρδύνον τῶν ὕπνων ἀκόμη. Ἐπίσης γεννᾶται ἐδῶ μετὰ μεγαλυτέρον ὀξύτητα παρὰ εἰς οἰανδήποτε ἄλλην περίπτωσιν, τὸ πρόβλημα τῆς καταλλήλότητος τῶν ἐκπομπῶν καὶ τῆς ποιότητος τῶν προσφερομένων εἰκόνων. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ληφθῆ ὡς δεδομένον τὸ καταλλήλον, ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικοῦ περιεχομένου, καὶ πάλιν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐρευνηθοῦν διάφοροι ἄλλαι ἐπίδρασεις ἐπὶ τῆς παιδικῆς ψυχοσυνθέσεως καὶ ἰδίως αἱ συνέπειαι αὐτῆς τῆς ὑπερβολικῆς ἐντάσεως καὶ διασπάσεως τῆς προσοχῆς εἰς πολλὰ, διαφορετικὰ ἐπίπεδα ὕστερα ἀπὸ μίαν ἡμέραν ἐργασίας ἐπὶ τῶν παιδιῶν. Ἀκόμη καὶ ἡ μορφωτικὴ ἐπίδρασις δὲν φαίνεται μεγάλη. Τὰ παιδιὰ, ὅπως ἀναγράφεται πάλιν εἰς τὸν Figaro Litteraire, βλέπουσιν φυσικὰ τὴν τηλεόρασιν ὡς τὸν κατ' οἶκον κινηματογράφον, καὶ οἱ πάσης φύσεως ἀστέρες ἀποκοτῶν μετὰ τὸν τρόπον αὐτῶν ἕνα ἀκόμη στερέωμα διὰ νὰ λάμπουν. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐνγλήκους ἰσχύουν ὅσα ἐθίγησαν προηγουμένως σχετικῶς μετὰ τὴν εἰκόνα, τὰ ὅποια ὅμως ἡ τηλεόρασις πολλαπλασιάζει ἐπὶ ἕνα σημαντικὸν συντελεστήν.

Υπάρχουν βέβαια καὶ ἐδῶ αἱ αἰσιδόξοι ἀπόψεις. Ὅτι δηλαδὴ, ἡ τηλεόρασις ἔμπορεῖ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν ἐνγλήκον καὶ τὸ παιδί πολλά στοιχεῖα μορφώσεως, νὰ τὸν εἰσαγάγῃ εἰς τὸν κόσμον τῶν θαυματῶν τῆς τεχνικῆς, νὰ τοῦ δώσῃ σπουδαῖα ἐποπτικὰ στοιχεῖα ἐπιστημονικοῦ κατάρτισμου. Ἄς μὴ ξεχνῶμεν τὴν χρῆσιν τῆς δι' ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ, ὅπως τὰς προβολὰς ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ χειρουργεῖον διὰ φοιτητὰς καθὼς καὶ τὴν σπουδαίωτατα τῆς διὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅ ὅποιοι δὲν ἔτυγον μορφώσεως. Ἀκόμη ἀναφέρεται ὡς ἀντιστάθμισμα, ἡ σύσφιξις τῆς οἰκογενειακῆς συνοχῆς, ἐπ' ὅσον ἡ τηλεόρασις συγκεντρώνει γύρω ἀπὸ τὸν δέκτην τῆς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τὰ ὅποια ἄλλως, συμφώνως πρὸς τὴν τάσιν τῆς ἐποχῆς, θὰ ἀνεζήτουσαν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τὴν οἰασδήποτε μορφῆς ψυχαγωγίαν τῶν. Καὶ πράγματι, ὅπως ἐξηκριβώθη ἀπὸ ἀναλόγους ἐρεῦνας, ἐξήντα πέντε ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν τῶν σημερινῶν Ἀμερικανῶν περνοῦν τώρα πᾶσι περισσότερον καιρὸν εἰς τὸ σπίτι τῶν ἀπὸ ἄλλοτε. Ὅσον διὰ τὴν διαταραχὴν τοῦ ρυθμοῦ τῆς ζωῆς τῶν παιδιῶν παρατηρεῖται ὅτι τὸ ζήτημα ἔμπορεῖ νὰ ρυθμισθῆ διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ πατρικοῦ κύρου, ἂν καὶ ἐδῶ θὰ εἶχε νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς ὅτι θὰ ἔπρεπε προηγουμένως τοῦτο νὰ ὑπάρχη.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, δύο πράγματα εἶναι βέβαια. Τὸ πρῶτον εἶναι ὅτι αὐτὴ ἡ κυριαρχία τῆς εἰκόνος εἰς τὴν σύγχρονον ζωὴν ἐνέχει ὠρισμένους κινδύνους. Τὸ ἐπιχειρήμα ὅτι οἱ καλλιερῆσμένοι ἄνθρωποι θὰ ἐξακολουθήσουσαν νὰ διαβάζουσαν καὶ νὰ καλλιερῶνται τὸ πνεῦμα τῶν δὲν εὐσταθεῖ ἀπολύτως διότι τὸ ζήτημα δὲν εἶναι τί θὰ κάνουν οἱ ἤδη καλλιερῆσμένοι ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι τώρα μορφώνονται ὑπὸ τὰς νέας συνθήκας, δηλαδὴ ἡ νέα γενεὰ. Τὸ δεύτερον εἶναι ὅτι τὰ προβλήματα τὰ ὅποια θέτει ἡ κυριαρχία αὐτῆ

τῆς εἰκόνας, αἱ ἐπιδράσεις τῆς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχουν μελετηθῆ πλήρως. Καὶ ἡ μελέτη αὐτὴ ἀποτελεῖ μίαν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ νὰ ἐκτιμηθῆ ἡ δυνατότης τοῦ νὰ συμβάλῃ καὶ ἡ εἰκὼν εἰς τὴν πολιτιστικὴν πρόοδον καθὼς καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς τῆς συμβολῆς τῆς. Διότι εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι καὶ ἡ εἰκὼν μὲ τὸν κατάλληλον χειρισμὸν δύνανται νὰ προσφέρῃ πολλὰ εἰς τὸν πολιτισμὸν. Ἄρκει νὰ ὑπάρχῃ τὸ πνευματικὸν περιεχόμενον ποῦ θὰ τὴν ἀξιοποιήσῃ καὶ θὰ τὴν συνθέσῃ ἐπιτυχῶς μὲ τὰς ἄλλας μορφωτικὰς δυνάμεις, ὥστε ἡ παρουσία τῆς νὰ μὴ ἀποβαίῃ εἰς βάρος τῆς βαθυτέρας πνευματικῆς καλλιέργειας τοῦ ἀνθρώπου.

Ε. Β.

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ

Σπυρ. Μ. Καλλιόφα, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου: «Κρίσιμοι διαταραχαὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς νεολαίας». Ἀθῆναι 1956.

Δημ. Μωραΐτου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης: «Ἡ λειτουργία τῶν προηγασμένων». Θεσσαλονίκη 1955.

Δημ. Κωτσάκη, Ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ Πολυτεχνείου: «Τηλεσκόπια Schmidt καὶ τὸ πεδίο δράσεως τῶν». Ἀθῆναι 1955.

Φωτεινῆς Θ. Τζωρτζάκη: Σχολικὸι συνεταιρισμοί. Ὀδηγία Ἐφαρμογῆς. Ἀθῆναι 1955.

Ἰωάν. Κων. Κορναράκη, Καθηγητοῦ: «Χριστιανικὴ ἀγωγή δράσεως». Ἀθῆναι 1956.

Θεοδ. Εὐδὴ: «Ἡ μετρικὴ τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου». Ἀθῆναι 1956.

Τοῦ ἴδιου: «Ὁ ὕμνογράφος Θεοφάνης ὁ Γραπτός». Ἀθῆναι 1956.

Νικ. Β. Τωμαδάκη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: «Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, θέματα ἱστορίας καὶ φιλολογίας». Ἀθῆναι 1956.

Τοῦ ἴδιου: «Ἡ ἐν τῷ Πατριακῷ Κώδικι 287 μικρὰ χρονογραφία».

Τοῦ ἴδιου: «Περὶ τῶν αἰτίων τοῦ Φιλελληνισμοῦ». Ἀθῆναι 1955.

Δέσποινας Πατρινουῦ: «Ρέα» (Μυθιστόρημα). Ἀθῆναι 1956.

Δημ. Σ. Κωνσταντούζου: «Παιδαγωγικαὶ ἰδέαι τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν» (μετὰ προλόγου τοῦ καθ. Σπ. Καλλιόφα). Ἀθῆναι 1956.

Λόντη Κοντογιάννη: «Τὸ τάξιμο» (ἔμμετρα ἀληθινὰ διηγήματα). Ἀθῆναι 1954.

Ἄνδρ. Ι. Φυτράκη: «Λείψανα καὶ τάφοι μαρτύρων κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας». Ἀθῆναι 1955.

Ἀθηνᾶς Γαϊτάνου-Γιαννιοῦ: «Ὁ μητροπολίτης Ἱερισσοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ Ἀρδομερίου, Σωκράτης Σταυρίδης». Ἀθῆναι 1954.

«Ἐμπρὸς εἰς τὰ παιδιά μας». Ἐκδοσις Ἀδελφότητος «Ζωή». Ἀθῆναι 1955.

Δημ. Στρωποῦλου: «Χειράφια» (ποιήματα). Ἀθῆναι.

Δημήτρη Σ. Φερούση: «Προσδοκίαι» (ποιήματα).

Ἁγγέλου Παρθένου: «Ὁρθρος» (ποιήματα). Ἀθῆναι 1955.

Νικοδήμου Κ. Χαρβλιᾶ: «Τὸ ἀρτοφόριον τῆς Ζωῆς». Κωνσταντινούπολις 1955.

Νόρα Βάλμα: «Τὸ δίλημμα τῆς Δέσπορας». Ἀθῆναι.

Albert Camus: «Ἡ πανοῦκλα» (μυθιστόρημα). Εἰσαγωγή-Μετάφρασις Ἡλία Θεοφιλάκη. Πειραιεὺς 1955.

Ἰωάννη Ἐρητύρη, Διευθυντοῦ Πειραματικῶν Σχολείων τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης: «Ἄργοποιημένα ὑστερότοκα». Θεσ/νίκη 1955.

Ἄρχιμ. Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου: «Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη», τόμος Α'. Ἡ Γένεσις. Καλάμαι 1955.

Μάρκου Ναουμίδου-Παναγ. Νικολοπούλου, πτυχιούχου φιλολόγου: «Τὰ κοντακάρια τῆς Πάτμου». Ἀθῆναι 1955.

Ἰωάν. Λούβρου, καθηγητοῦ: «Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι». Ἰωάν. Ἰακ. Μάγερ (ἱστορικὸ δρᾶμα σὲ πράξεις τρεῖς). Ἀθῆναι 1955.

Ἰωάν. Σ. Νοταρῆ: «Παῦλος Μελάς» (Βιογραφία). Θεσ/νίκη 1955.

Ἄρχιμ. Τιμοθ. Παπαμιχαήλ: «Σκέψεις-Συνθήματα». Θεσ/νίκη 1955.

Ἰουλίου Καίμη: «Βιβλικῆς Ἱστορίες». Ἀθῆναι.

Ἁγιλλεῶς Καλεῦρα: «Πρόσωπα τῆς ἐποχῆς' πράγματα καὶ μάσεις». Θεσ/νίκη 1955.

Παντελῆ Μ. Ροζάκη, δικηγόρου: «Θρησκευτικαὶ ἐριδες τῆς χριστιανωσύνης καὶ θρησκευτικὴ ἀνοχή» (διάλεξις).

Στεφ. Κοτσιάνου, Δρ. Νομικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Παρισίων: «Τὸ ἄβατον τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀπὸ ποινικῆς ἀπόψεως». Θεσ/νίκη 1955.

Γ. Θ. Καψομένου: «Τὸ γυμναστικὸν ἰδεῶδες καὶ ὁ Χριστιανισμὸς». Χανιά 1955.

Λίδες. Πρεσβυτέρου Μιχ. Σαββοπούλου: «Τὰ πάτρια». Δρᾶμα 1955.

Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας Προστασίας Ἀναπήρων Παιδῶν: «Ἐκθεσις πεπραγμένων 1953-54». Ἀθῆναι 1954.

Δ. Κατσῆ: «Ἡ ἑλληνικὴ συμβολὴ εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ οὐρανοῦ». Ἀνάπτυον ἐκ τοῦ δελτίου Γ.Υ.Σ.

Ἄρχιμ. Χαλαμπύρου Βασιλοπούλου: «Ὁ ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς καὶ τὸ ἔργον του». Ἀθῆναι 1955.

Ἄρχιμ. Τιμοθέου Παπουτσάκη: «Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ Ἱεραπόστολος τῆς Ἑλλάδος». Ἀθῆναι 1954.

Ὁρχάν Βελῆ (μετάφρασις Ἀλεξάνδρου Μπάρα): «Εἵκοσι Ποιήματα». Ἐκδοσις περιοδ. «Πυρσός». Κων/πολις 1954.

Ἀπὸ τὰς ἰατρικὰς ἐκδόσεις τοῦ Ἐκδοτικοῦ Οἴκου **G. Thieme (Stuttgart)**.

— Prof. Dr. M. Bürger: «Angiopathia Diabetica» 1954.

— Dr. Med. Herbert Klensch: «Einführung in die Biologische Registrirertechnik» 1954.

— Prof. R. Wagner: «Probleme und Beispiele biologischer Regelung» 1954.

— Prof. Dr. R. Wartenberg: «Neurologische Untersuchungsmethoden in der Sprechstunde» 1954.

— Prof. Dr. A. Lob: «Die Wirbelsäulenverletzungen und ihre Ausheilung» 1954.

— Prof. Dr. W. Hagen und Prof. Dr. H. Thomas: «Deutsche Nachkriegskinder» 1954.

— Prof. Dr. A. Gebauer, und Dr. A. Schanen: «Das transversale Schichtverfahren» 1954.

— St. Engel, L. Heilmeyer, J. Hein, E. Uehlinger: «Ergebnisse der gesamten Tuberkuloseforschung». Band XIII D.M. 96.

— Prof. Dr. J. Wyrsh: «Zur Geschichte und Deutung der endogenen Psychosen» D.M. 12.

— Prof. Dr. H. Hellner und Dr. H. Doppe: «Röntgenologische Differentialdiagnose der Knochenkrankungen» D.M. 270.

— Prof. Dr. G. L. Lantenschläger: «50 Jahre Arzneimittelforschung» 1955.

— Dr. Med. Alfred Vogt: «Diagnostik und Strahlentherapie des Geschwulstkrankheiten» 1955.

— Dr. Meyerinhg und Dr. A. Dietze: «Sammlung versorgungs- und sozialgerichtlicher Gutachten aus dem Gebiete der inneren Medizin» 1955.

— Dr. R. Hegglin: «Differentialdiagnose innerer Krankheiten» 1955.

— Prof. Dr. K. Kolle: «Grosse Nervenärzte» 1955.

— Dr. E. Bues: «Formen des posttraumatischen Kopfschmerzes» 1955.

— Dr. H. Smolka: «Grundriss und Atlas der gynäkologischen Cytodiagnostik» 1955.

— Dr. K. W. Bash: «Lehrbuch der allgemeinen Psychopathologie» 1955.

— M. Scharll: «Orthopädische Krankengymnastik».

— Prof. Dr. Dr. K. Schuchardt und Prof. Dr. Dr. U. Wassmund: «Fortschritte des Kiefer- und Gesichtschirurgie» 1955.

— Dipl. Ing. H. Graf und Dr. Ing. A. Schaal: «Erläuterungen zu den Strahlenschutznormen» 1955.

— Prof. Dr. H. Bartelheimer & Doz. Dr. H. Küchmeister: «Kapillaren und Interstitium» 1955.

— Prof. Dr. A. von Albertini: «Histologische Geschwulstdiagnostik» 1955.

— Prof. Dr. R. Griesbach und Dr. F. Kemper: «Röntgenschnittverfahren» 1955.

— Prof. Dr. F. Klöse: «Impfschutz als Aufgabe und Förderung der öffentlichen Gesundheitspflege» 1955.

— Dr. M. A. Lassrich, Prof. Dr. R. Prévôt, Prof. Dr. K. A. Schäfer: «Pädiatrischer Röntgenatlas (Eine Sammlung typischer Bilder)» 1955.

— Prof. E. Pflanner: «Ratschläge für den Prostatiker und seinen Arzt» 1955.

— Doz. Dr. A. Thullen: «Die Schallsoude».

— Prof. Dr. Killian und Doz. Dr. A. Dönhart: «Wiederbelebung» 1955.

— Dr. M. Holzmann: «Klinische Elektrokardiografie» 1955.

— Priv. Doz. A. Greither: «Dermatologie der Mundhöhle und Mundumgebung» 1955.

— Prof. Dr. Alken: «Leitfaden der Urologie (Für Studium und Praxis)» 1955.

— Priv. Doz. G. Exmer: «Kleine Orthopädie» 1955.

— Doz. Dr. H. Anacker: «Lungenkrebs und Brochographie» 1955.

— Prof. Dr. W. Teschendorf: «Lehrbuch der röntgenologischen Differentialdiagnostik» 1954.

— Doz. Dr. E. Stutz und Doz. Dr. H. Vieten: «Die Bronchographie» 1955.

— Dr. P. Hartmann: «Die Cytologie des Bronchialsekretes» 1955.

— Dr. J. Maurath: «Patho-Physiologie der Atmung im der Lungechirurgie» 1955.

— Doz. Dr. W. Lentz: «Die Grundlagen der Transplantation von fremden Knochengewebe» 1955.

— Dr. A. Wiener Rh. Hr. Sylabus: «Die Typen und ihre Anwendung» 1955.

— Prof. Dr. A. Kühn: «Grundriss der allgemeinen Zoologie» 1955.

— Dr. H. J. Weitbrecht: «Kritik der Psychosomatik» 1955.

— Dr. L. Hallmann: «Bakteriologie und Serologie» 1955.

— Prof. Kurt Schneider: «Psychiatrie heute» (Eine Rede) 1955.

— Prof. Dr. H. Reindell, Dr. E. Schildge, Dr. H. Klepzig und Dr. H. W. Kirschhoff: «Kreislaufregulation (Eine physiologische, pathologische und klinische Studie)» 1955.

— Prof. Dr. J. H. Schulz: «Grundfragen der Neurosenlehre» 1955.

— Prof. Dr. H. Boeminghaus: «Wiederherstellung des Harnweges und Künstliche Harnableitung bei Erkrankungen des Harnleiters» 1955.

— Prof. Dr. W. Frieboest und Prof. W. Schönfeld: «Atlas der Haut- und Geschlechtskrankheiten» 1955.

— Prof. Dr. E. Hadorn: «Letalfaktoren» 1955.

— Prof. Dr. R. Nissen: «Erlebtes aus der Thoraxchirurgie» 1955.

— Dr. Med. S. Koeppen, Prof. Dr. F. Pause: «Klinische Elektropathologie» 1955.

— Priv. Doz. Dr. W. Hess: «Operative Cholangiographie, Technik Diagnostik und Praxis» 1955.

— Dr. Med. J. Kottmaier: «Taschenbuch der praktischen Medizin» 1955.

— H. Miede und Prof. Dr. W. Mevius: «Taschenbuch der Botanik» 1955.

— Dr. Med. H. Hocke: «Wiederherstellung der Lebenstätigkeit geschädigter Menschen» 1955.

— Prof. Dr. Fr. Kopsch: «Lehrbuch und Atlas der Anatomie der Menschen» 1955 Band I, II.

— Prof. Dr. Kurt Schneider: «Klinische Psychopathologie» 1955.

— Prof. Dr. D. Stark: «Embryologie» 1955.

— Prof. Dr. F. Bertram: «A.B.C. für Zuckerkrankhe».

— Prof. Dr. N. Henning: «Lehrbuch der Verdauungskrankheiten» 1955.

— Priv. Doz. Dr. S. Moeschlin: «Klinik und Therapie der Vergiftungen» 1955.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Ζήκ. Εύαγγ. Γαλατά—Πρεβέζης. Τὸ γράμμα σας ἰδιαίτερος μᾶς συνείησε. Τὸ ποίημά σας «Στὰ κράκουρα» ἀποτελεῖ καλὴν ἀπαρχὴν καὶ προοίμιον τῆς μελλοντικῆς ἀποδόσεώς σας.

κ. Β. Ρόβαν, Τύρναβον. Μὲ χαρὰν ἐλάβαμε τὰ ποιήματά σας, ὡς ἀπαρχὴν στενωτέρας ἐπικοινωνίας μὲ τὸ περιοδικὸν ἀλλὰ καὶ ὡς καλὴν ἀπαρχὴν τῆς ποιητικῆς δημιουργίας σας.

κ. Ἀργ. Παπ.—Β. Π. Δόξαν Γ.Ε.Ν. Ἡ τρίτη στροφή τοῦ ποιήματός σας ἔχει ἕνα ἰδιαίτερον ποιητικὸν κυμάτισμα, ποὺ καθιστᾷ ἐμφανεῖς τὰς ποιητικὰς σας ἰκανότητας, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ καλλιεργήσετε ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι τὸ σταλὲν δὲν εἶναι ἄριον.

Πλούσιον, Ἐνταῦθα. Ὁ σατυρικός τρόπος τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποίησατε εἰς τὸ ποίημά σας, δὲν ἦτο ὁ ἐνδεδειγμένος διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ θέματος καὶ διὰ τοῦτο δὲν σᾶς ἐβοήθησε παρὰ τὴν ἀναμφισβήτητον δεξιότητιάν σας.

κ. Στεργ. Μον. Τὸ ποίημά σας «Τὸ θαῦμα τοῦ Ἁγίου» δὲν εἶναι μὲν ἐπιτυχὲς ἐν τῷ συνόλω του, ἔχει ὅμως ἀρκετὰ καλὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἐγγύησιν διὰ τὴν ἐπιτυχιάν σας εἰς τὴν ποιητικὴν σας προσπάθειαν.

κ. Ν. Σπυρ. Ἐνταῦθα. Τὸ «Στὴ Φάτην» ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα, ἔχει μουσικότητα καὶ τεχνικὴν ἀριότητα, δὲν ἐμφανίζει ὅμως κατὶ τὸ πλῆρως συγκεκριημένον.

κ. Σπυρ. Ἀρ. Μουζακ. Αὐλιῶτες—Κερκύρας. Τὸ «Χριστοῦγεννα» ἔχει ἔντονα στοιχεῖα ποιητικῆς δημιουργίας. Παρὰ τὴν καλὴν ὅμως ἄρθρωσιν τῶν νοημάτων του θὰ εἶχεν ἀνάγκην νὰ τὸ ἐπεξεργασθῆτε καὶ πάλιν.

κ. Κ. Ι. Π. Τὸ «Κυριακὴ» δειχνεῖ ὅτι κατεβάλατε προσπάθειαν διὰ νὰ τοῦ δώσετε θρησκευτικὸν τόνον καὶ περιεχόμενον. Ἡ ἀπόδοσις τοῦ θέματος ἐμφανίζει κάποιαν ξηρότητα καὶ αἰ ὁμοιοκοταληξίαι ἔχουν κατὶ τὸ βεβημισμένον.

δ. Α. Κούρ. Λευκωσία—Κύπρου. Μὲ ἰδιαίτερον χαρὰν ἀλλὰ καὶ συγκίνησιν ἐλάβαμεν τὸ ποίημά σας, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποῖου ἀποκτᾷ καὶ συμβολικὴν σημασίαν, διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀγαπητῆς μας Κύπρου, τὸν ὁποῖον μὲ τόσην λαχτράν καὶ μὲ θερμὴν προσευχὴν παρακολουθοῦμεν ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Τὸ στοιχεῖον τῆς ἀπλότητος ποὺ ἐμφανίζει «Τὸ νοσταλγία» δὲν προσδίδει μόνον ἰδιαίτερον χάριν εἰς τὸ ποίημά σας, ἀλλὰ ἀποτελεῖ καὶ βασικὸν προσὸν διὰ τὴν ἐν γένει ἐπίδοσίν σας.

κ. Ι. Βουκελ. Σύβρον—Λευκάδος. Ἡ εὐλυγισία καθὼς καὶ ἡ μουσικότης καὶ ὁ ρυθμὸς ποὺ συνοδεῦουν τοὺς στίχους σας, ἀνεβάζουν τὴν ποιητικὴν σας δημιουργίαν εἰς ὑψηλὴν στάθμην. Σᾶς συνηθώμεν νὰ συνεχίσετε τὴν προσπάθειάν σας.

κ. Σέργιον Νηπένθιον—Πειραιᾶ. Τὸ «Ἀναμνή» ἔχει τὸ στοιχεῖον τῆς ὑποβολῆς καὶ δημιουργεῖ ἀνάλογον ἀμυσσαίρων. Διατυπώμεν ὅμως τὴν ἐπιφύλαξιν, ὅτι τὰ δύο βασικὰ νοή-

ματα πού ἐκφράζουν οἱ στίχοι σας, δὲν ἐνοῦνται ἀρμονικὰ εἰς τὸ ποίημά σας.

κ. Τάσ. Ζερβ. Πειραιᾶ. Ὑπάρχουν αἱ ἐγγυήσεις τῆς καλῆς δημιουργίας, αἱ ὁποῖοι θὰ ἀξιοποιηθῶν ἐὰν προσπαθῆσετε νὰ δώσετε ὡς περιεχόμενον τῶν στίχων σας κάτι ἀπὸ τὰ τόσα θέματα πού ἀπασχολοῦν τὴν ἐποχὴν μας.

κ. Γεωργ. Σαραντ. Νάξον. Τὸ «Χριστούγεννα» εἶναι μιὰ ἀξιόλογος ποιητικὴ προσφορά καὶ σᾶς συνιστῶμεν νὰ συνεχίσετε τὴν προσπάθειάν σας.

κ. Βασ. Μαρουλ. Ἐνταῦθα. Εἰς τὸ ποίημά σας ὑπάρχει ὡς προσὸν τὸ καλὸν θέμα καὶ ἡ προσπάθειά σας νὰ τὸ δώσετε μεῖν ἀξιόλογον τρόπον, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τὸ ἐπιτυχᾶντε.

κ. Γεώρ. Δ. Κούβ. Πύλον. Τὸ ποίημά σας ἔχει ἔντονον τὸ λυρικὸν στοιχείον καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐγγυήσιν διὰ τὴν καλὴν σας ἀπόδοσιν.

δ. Μ. Οἰκον. Κουλούρα. Τὸ ποίημά σας «Κοντὰ Σου» δὲν εἶναι μὲν δημοσιεύσιμον, προδικάζει ὅμως τὴν καλὴν ποιητικὴν σας ἀπόδοσιν.

κ. Κωστ. Μην. Ἀπέρειον-Καρπάθου. Διὰ τὸ ποίημά σας θὰ εἴχαμε νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ τελευταία στροφή δὲν εὐρίσκειται εἰς ἀρμονίαν μετὰ τὰς προηγούμενας.

κ. Ἰω. Μενοῦν. Ἐνταῦθα. Τὸ δίστιχον διὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου δὲν εἶναι ἐπιτυχές. Τὸ «Ἀγῶνας» δείχνει ὅτι μετὰ συστηματικὴν ἐργασίαν θὰ παρουσιάσετε κάτι τὸ ἀξιόλογον.

κ. Βασ. Κούλ. Δράμαν. Τὸ «Βραδυνὴ Προσευχὴ» εἶναι μιὰ ἀξιόλογος προσφορά.

κ. Γ.Ι. Σουρ. Χώραν-Γαργαλιάνων. Μεῖ ἰδιαίτεράν χαρὰν ἐλάβομεν τὰ ποίημά σας, τὰ ὁποῖα δείχνουν ὅτι κατέχετε τὴν τεχνικὴν τοῦ στίχου. Συνεχίσατε τὴν προσπάθειάν σας καὶ προσέξατε τὴν καλὴν χρησιμοποίησιν τῶν λέξεων. Τὰ «τροχιὰ», «ἀδέρφι» καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἐλεῖπον.

κ. Τασ. Γιαν. Ἐνταῦθα. Τὸ ποίημά σας «Κύριε» ἔχει ἀριότητα, μουσικότητα καὶ ρυθμόν. Ἡ προσπάθειά σας ἀναμφιβόλως θὰ ἀποδώσῃ. Προσέξατε μόνον τὴν ἐπιτυχὴ ἐπένδυσιν τῶν νοημάτων.

Χρ. Π. Ἐνταῦθα. Καλὸν εἶναι νὰ μὴ γράφετε ἐκτεταμένα ποίηματα. Ἐτσι θὰ ἀποφευχθῇ ὁ κίνδυνος νὰ διαχευθῇ ἡ ἀναμφισβήτητος ποιητικὴ ἰκανότης σας εἰς τὰς γραμμὰς τῆς στίχοπλοικίας.

κ. Κων. Θ. Παπαν. Κρυόβρυση-Ἡ-

λείας. Ἐχετε ἀρκετὰς ἰκανότητας, ἐξακολουθήσατε τὴν προσπάθειάν σας μετὰ ταυτόχρονον μελέτην νεοελληνικῆς ποιήσεως.

κ. Π. Γλυφ. Κορώνην. Ἀπὸ τὸ «Πρόσκαιρη θλίψη—ἀτέλειωτη χαρὰ» λείπει ἡ ποιητικὴ πνοὴ καὶ ἐμφανίζει ξηρότητα. Τὰ ὑπόλοιπα ἔχουν ἐπιτυχέστεραν ἐμφάνισιν.

κ. Ν. Μ. Μοσχ. Ἐχετε τὸ αἶσθημα τοῦ ρυθμοῦ καὶ ἡ ἐπίδοσίς σας εἶναι ἀξιόλογος, μολοντί ἡ προσπάθειά σας εἰς τὸ «Ἡ ἀργὴ μας» δὲν ἀπέδωκε κάτι τὸ ὠλοκληρωμένον.

δ. Ρωξ. Μαλαμ. Παρὰ τὰς ποιητικὰς ἰκανότητάς σας δὲν κατορθώσατε νὰ δώσετε μετὰ πρωτότυπον τρόπον τὸ θέμα σας εἰς τὸ ποίημά σας: «Ἡ ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου».

κ. Ἡλ. Α. Γατ. Νάυπακτον. Ἡ προσπάθειά σας εἶναι ἐπαινετὴ, τὸ ποίημά σας «Ἄν... θὰ...» ἔχει μουσικότητα καὶ τεχνικὴν ἀριότητα, προσέξατε μόνον ἡ φραστικὴ ἐπένδυσιν τῶν νοημάτων νὰ εἶναι ἐπιτυχής.

κ. Θ. Τρουπ. Υ. Ε. Α. Τὰ ποίημάτά σας μᾶς δίδουν τὸ δικαίωμα νὰ σᾶς συστήσωμεν νὰ συνεχίσετε τὴν προσπάθειάν σας. Προσέξατε μόνον νὰ μὴ ἐπηρέασθε ἀπὸ τὰς δημιουργίας ἄλλων ποιητῶν, ἐνῶ ἡμπορεῖτε νὰ παρουσιάσετε κάτι τὸ πρωτότυπον. Εἰς τὰ σταλέντα εἶναι καταφανὴς ἡ ἐπίδρασις τοῦ Καρυωτάκη.

Μ. Ἀθαν. Ἐνταῦθα. Τὸ «Χαρὰ» προδίδει ὅτι ἔχετε τὸ προσὸν νὰ ἀποδίδετε μετὰ ποιητικὴν εὐαισθησίαν τὰ θέματά σας. Συνεχίσατε τὴν προσπάθειάν σας γράφοντας δι' ἓνα διάστημα μουσικὸν τετραστίχον.

κ. Παν. Δαπερ. Ὁρεστιάδα-Ἀλεξάνδρουπόλεως. Ἰδιαίτερός μᾶς συνεκίνησαν καὶ τὸ γράμμα καὶ ἡ συνεργασία σας. Τὰ ἐδέχθημεν μετὰ χαρὰν, ὡς ἀπαρχὴν τῆς συνεργασίας σας.

δ. Μαρ. Διγαλ. Ἐνταῦθα. Προσπαθήσατε νὰ ἐμποτιζοῦνται οἱ στίχοι σας μετὰ λυρικὸν στοιχείον. Προσέξατε νὰ μὴ δίδετε τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι κατὰ ποιητικὸν τρόπον γίνεται ἀνάπτυξις ἐπιστημονικοῦ θέματος, ὅπως συμβαίνει μετὰ τὸ «Προσευχὴ»!

δ. Ε. Π. Σᾶς συνιστῶμεν νὰ προσέξετε νὰ δώσετε εἰς τὴν προσπάθειάν σας τὸ στοιχείον τῆς ἀπλότητος. Ἐτσι θὰ ἀπαλλαγῇ κάθε ποίημά σας ἀπὸ τὸν φόρτον τῶν πολλῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα δὲν προσδίδουν σαφήνειαν καὶ διαύγειαν, ὅπως συμβαίνει μετὰ τὸ ποίημά σας «Ἡ ψυχὴ».

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἐκδόσις Χριστ. Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύτση 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35-023.—Θεσ/νίκης: Ἀγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Φίλωνος 34α.—Ἐπιπέδου: Γ. Δ. Ἰατριδῆς, κατοικία Ἀριστοφάνους 10, Ἀθήναι (1).—Ἐτησίαι συνδρομὴ δρχ. 35, ἐξωτ. δολλ. 3.—Προστ. τυπογραφείου: Δ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.